

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Pojímání LGBT+ komunity u žáků primární školy

Bc. Alena Krátká

Olomouc 2024

doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

V Olomouci dne 7. 3. 2024

Krátká Alena
.....

Alena Krátká

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PaedDr. Miluši Raškové, Ph.D. za vedení, cenné rady, zpětnou vazbu ale také podporu při zpracování této diplomové práce. Také děkuji dětem, které byly zapojeny do výzkumu a rodičům, kteří s jejich účastí souhlasili. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat mým kolegyním Lucii Maléřové, Andree Procházkové a Ivaně Tománkové za vzájemnou podporu a inspiraci po celou dobu našeho studia. Díky nim bylo studium na univerzitě veselé a nezapomenutelné.

Tuto diplomovou práci bych ráda věnovala všem, kteří se někdy stali na základní škole terčem urážek a posměšků za svůj vzhled nebo kvůli své sexuální orientaci.

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Alena Krátká
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Pojímání LGBT+ komunity u žáků primární školy
Název v angličtině:	Conception of LGBT+ community in primary school pupils
Zvolený typ práce:	Výzkumná práce – zpracování primárních dat
Anotace práce:	Diplomová práce pojednává o pojmání LGBT+ komunity žáky primární školy, o rozsahu jejich znalostech a postojů k této problematice. Cílem práce je popsat danou problematiku a zjistit, jaké mají znalosti dětí ke konci vzdělávání na prvním stupni základní školy a také jak vnímají tuto komunitu. Práce je členěna na teoretickou a empirickou část. Teoretická část popisuje období žáka primární školy, LGBT+ komunitu a sexuální výchovu na základních školách. V empirické části jsou využity kvantitativní i kvalitativní metody zkoumající znalosti a vědomosti, a také přístupy a představy dětí o LGBT+ komunitě. Zjišťování probíhalo mezi žáky 5. a 6. tříd prvního stupně základní školy. Data byla získávána prostřednictvím dotazníků, testů a rozhovorů. Metody se vzájemně podporují a doplňují.
Klíčová slova:	LGBT+ komunita, homofobie, sexuální výchova, žák primární školy
Anotace v angličtině:	The diploma thesis deals with the perception of the LGBT+ community by primary school pupils, the scope of their knowledge and attitudes towards this issue. The aim of the thesis is to describe the issue and find out what knowledge children have at the end of their education at the first level of primary school and also how they perceive this community. The work is divided into a theoretical and an empirical part. The theoretical part describes the period of being a primary school pupil, the LGBT+ community and sex education in primary schools. In the empirical part, quantitative and qualitative methods are used to examine knowledge and awareness, as well as children's approaches and ideas about the LGBT+ community. The survey was conducted among pupils of the 5th and 6th grades of the first stage of elementary school.

	Data were collected through questionnaires, tests and interviews. The methods support and complement each other.
Klíčová slova v angličtině:	LGBT+ community, homophobia, sex education, primary school student
Přílohy vázané v práci:	7
Rozsah práce:	89 ns. bez příloh
Jazyk práce:	Čeština

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

Jméno a příjmení: **Bc. Alena KRÁTKÁ**
Osobní číslo: **D19761**
Adresa: **Kpt. Jaroše 73, Tovačov – Tovačov I-Město, 75101 Tovačov, Česká republika**
Téma práce: **Pojímání LGBT+ komunity u žáků primární školy**
Téma práce anglicky: **Conception of LGBT+ community in primary school pupils**
Jazyk práce: **Čeština**
Vedoucí práce: **doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.**
Katedra primární pedagogiky

Zásady pro vypracování:

1. Sběr literatury
2. Příprava teoretické části
3. Příprava výzkumného nástroje
4. Sběr dat
5. Vyhodnocování dat
6. Zpracování empirické části
7. Finalizace práce

Seznam doporučené literatury:

RAŠKOVÁ, Miluše. *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, 190 s. Monografie. ISBN 9788024420776.
BRZEK, Antonín a Jaroslava PONDĚLČKOVÁ-MAŠLOVÁ. *Třetí pohlaví?*. Praha: Scientia Medica, 1992. 124 s. ISBN 80-85526-03-4.
SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011, 254 s. ISBN 978-80-7367-778-7.
JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008, 285 s. Psyché. ISBN 9788024722849.

LEVAY, Simon a Sharon McBride VALENTE. *Human sexuality*. Sunderland, MA: Sinauer Associates, 2002, xviii, [697] s. ISBN 0878934545.

Stav schvalování: Vedoucím katedry schválen studentův podklad VŠKP

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Podpis vedoucího pracoviště:

Datum:

Obsah

ÚVOD	11
TEORETICKÁ ČÁST	14
1 ŽÁK PRIMÁRNÍ ŠKOLY	14
1.1 Základní charakteristika	14
1.2 Kognitivní vývoj	15
1.3 Fyzický vývoj	18
1.4 Socializace	19
1.5 Emoční a sexuální vývoj	21
2 LGBT+ KOMUNITA.....	24
2.1 Sexuální menšina a její populační zastoupení	24
2.2 Původ a historický náhled na vývoj vnímání sexuální menšiny.....	25
2.3 Pojmy a zkratky	26
2.4 Coming out	31
2.5 Problém homofobie a diskriminace.....	33
2.6 Registrované partnerství a homoparentální rodiny.....	39
2.7 LGBT+ v ČR	43
3 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA.....	47
3.1 Sexuální výchova v RVP ZV.....	52
3.2 Sexuální výchova a LGBT+ komunita	55
EMPIRICKÁ ČÁST	57
4 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	57
4.1 Cíle a metody výzkumného šetření	57
4.2 Analýza dat a interpretace výzkumného šetření	61
4.2.1 Testové šetření.....	63
4.2.2 Dotazníkové šetření.....	74
4.2.3 Rozhovor	92
4.3 Výsledky výzkumného šetření	95
ZÁVĚR.....	100
POUŽITÁ LITERATURA	103
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	108

ZDROJE OBRÁZKŮ	109
SEZNAM PŘÍLOH	110

ÚVOD

Těžko bychom hledali ožehavější téma, než je lidská sexualita, která je však přirozenou součástí každého člověka již od jeho narození. K vytvoření kladného vztahu ke svému tělu a k sexualitě je důležité s dětmi hovořit o lidském těle s ohledem na jejich stávající vývojové období. Pokud budeme jako společnost demonizovat a vyhýbat se tématu lidské sexuality, můžeme tím zapříčinit vnímání lidského těla a sexuality jako něco špatného, o čem se nemluví a děti si pak informace raději vyhledají anonymně na internetu nebo se obrátí na vrstevníky. Na internetu je mnoho dezinformací a mýtů, dítě ještě nemá schopnosti kritického myšlení, a tak se může stát, že uvěří čemukoli, co si na internetu a sociálních sítích přečte. Toto chování pak může směřovat a podporovat například homofobní chování nebo nepřijetí vlastního těla či identity. Díky sexuální osvětě máme možnost předejít prevenci sexuálního zneužívání dětí a podpořit jejich zodpovědné sexuální chování. Nejpřirozenějším místem pro sexuální výchovu je rodina. Avšak rodiče někdy mohou být inteligenčně omezeni nebo se mohou příliš stydět, proto by pomocnou ruku měla podat i škola a podpořit tak správný sexuální vývoj dětí, který je důležitý nejen z pohledu výskytu homofobního chování ve školách. Téma této diplomové práce je právě pojmání LGBT+ (lesby, gaye, bisexuály, trans osoby a všechny ostatní sexuální orientace, identity či sexuální nevyhraněnost) komunity žáky primární školy. Toto téma autorka zvolila, kvůli častým setkáváním se s mýty a předsudky ze stran dětí a stále se zvětšujícího zájmu žáků primární školy o sexualitu. Velmi často se také setkává s homofobním jazykem, jenž podporuje homofobní chování. Autorka si je vědoma závažnosti tohoto tématu, jelikož byla svědkem několika urážek a psychického ubližování dětí, které jsou členy LGBT+ nebo jsou za ně jen považovány. Bohužel se setkala s mnoha výpověďmi osob, které si prošli šikanou na základní škole, právě kvůli své sexuální orientaci. Tato práce si je vědoma toho, že nenapraví společnost, avšak alespoň malým dílem by chtěla přispět ke zlepšení situací na našich školách. Naším cílem, nejen jako pedagogů ale i dospělých osob, by mělo být děti chránit nejen před šikanou, ale také před sexuálním zneužíváním, a to se pravděpodobně bez poskytování informací a poučení neobejde. Pro naši společnost rozhodně není dobré téma sexuality tabuizovat. Nelze popřít, že tato problematika je celosvětová, pohledy na ni se však v různých zemích liší.

Děti v období deseti až jedenácti let se začínají zajímat o homosexualitu, právě z důvodu nastávajících nejen psychických, ale i tělesných změn. Chtějí zapadnout, nechťejí být odlišní a vyčnívat z kolektivu. Proto začínají pátrat co je „normální“ a co ne. Děti v tomto věku jsou

citlivé na odlišnosti, zároveň je čekají velké změny v nadcházejícím vývojovém období – v pubertě. V pubertě si také většina homosexuálů začíná uvědomovat svou sexuální orientaci a mohou se tak snadno stát terčem posměchu svých vrstevníků, kteří stále nepřijímají homosexualitu a genderové odlišnosti jako něco přirozeného, co si člověk záměrně nevolí.

Zjistit přesný počet osob, které patří do LGBT+ komunity v České republice či ve světě je téměř nemožné z několika důvodů. Ať už je komplikace v definicích pojmů nebo spoléhání se na přiznání všech osob, které by mohli být považovány za členy LGBT+ komunity. Přítomnost těchto osob v naší společnosti však nemůžeme popřít. Poslední výzkum na sexuální chování proběhl v roce 2013. V současné době probíhá průzkum s názvem CZECHSEX, který realizuje Národní ústav duševního zdraví od listopadu 2023 do března 2024. V období vzniku této diplomové práce tak ještě neznáme výsledky šetření. Tento průzkum v naší zemi je úplně první, který je vytvořen dle mezinárodního doporučení metodiky provádění reprezentativních výzkumů sexuality a genderu. Tento průzkum si klade za cíl podat komplexní údaje o sexuálním zdraví, preferencích, chování a postojích dospělých v České republice a zahrnuje také oblast sexuálního násilí (CZECHSEX, 2023). Další výzkum proběhl v roce 2023, který se zaměřil na zdraví LGBTQ+ lidí v Česku a na Slovensku a zúčastnilo se ho 3 300 osob. Tento průzkum ukázal, že až 40 % dotazovaných trpí depresemi (Queer zdraví, 2023).

Tato diplomová práce řeší problém, který má celosvětový charakter, ale z úhlu pohledu každého autonomního státu na něj může být nahlíženo rozdílně. Uvědomujeme si tedy, že to není problém pouze České republiky, ale problém celého světa, avšak s různými možnostmi zpracování a s různými možnostmi aplikace tohoto tématu ve školských podmínkách.

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zjistit, jaké jsou znalosti žáků primární školy oblasti LGBT+ komunity a jak žáci primární školy vnímají tuto komunitu. Tento cíl byl zvolen účelně právě kvůli výskytu homofobního chování ve školách. K hlavnímu výzkumnému cíli byly také zvoleny dílčí výzkumné otázky. První dílčí výzkumnou otázkou bylo, zda se setkávají žáci primární školy s lidmi z LGBT+ komunity. Druhou pak, jestli mají žáci primární školy již nějaké předsudky o LGBT+ komunitě. Na tuto otázku navazuje třetí, a to, zda projevují žáci primární školy homofobní chování. Poslední, ale ne méně důležitá dílčí výzkumná otázka byla stanovena na to, z jakých zdrojů čerpají žáci primární školy informace k dané problematice a na koho by se v případě nevědomosti obrátili.

Teoretická část diplomové práce se zpočátku zabývá vývojovým obdobím mladšího školního věku, které je stěžejní pro tuto práci. Věnuje se zejména charakteristice a znakům tohoto vývojového období a nastávajícím změnám, kterými děti prochází.

Dalším tematickým celkem, kterému se práce věnuje, je LGBT+ komunita, kde jsou objasněny pojmy, symboly, historie a problém homofobie a diskriminace. Zaměřujeme se také na život LGBT+ osob v České republice.

Třetí tematický celek teoretické části tvoří sexuální výchova, která úzce souvisí a měla by utvářet pohled žáků na LGBT+ komunitu. Ujasňuje zakotvení sexuální výchovy v RVP ZV (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání) a také pojmání LGBT+ komunity v oblasti sexuální výchovy.

Znalosti a pojmání LGBT+ komunity u žáků primární školy budeme zjišťovat v empirické části pomocí smíšeného výzkumného šetření. V první části se zaměřujeme na znalosti, které ověříme pomocí testu a v druhé části pak na vnímání komunity pomocí dotazníku. Kvalitativní část výzkumu tvoří rozhovor s vybranými žáky, který dokresluje vnímání a pojmání LGBT+ komunity žáky primární školy.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ŽÁK PRIMÁRNÍ ŠKOLY

1.1 Základní charakteristika

Škola velkou měrou ovlivňuje další vývoj dětské osobnosti. Takže samotný nástup do školy je pro každé dítě významným sociálním mezníkem v jeho životě. Období základní školy, lze rozdělit do tří fází. Z nichž první je raný školní věk, který začíná nástupem dítěte do školy, přibližně v šesti až sedmi letech a trvá do osmi až devíti let. Z důvodu nástupu do školy dochází u dítěte ke změně sociálního postavení a k určitým vývojovým změnám. Druhou fází je střední školní věk. Začíná v osmi až devíti letech a končí nástupem dítěte na druhý stupeň základní školy, což je mezi jedenácti a dvanácti lety dítěte. Děti v tomto věku prochází dalšími proměnami, a především začínají dospívat. Třetí fází je starší školní věk, do nějž se dostávají děti při přechodu na druhý stupeň základní školy a začnou si procházet tzv. první fází dospívání (Vágnerová, 2005, s. 236–237).

Celá etapa od začátku nástupu dítěte do školy až po začátek prvních náznaků dospívání je nazývána jako mladší školní období. Toto období trvá tedy celý první stupeň základní školy od šesti do sedmi let a do jedenácti až dvanácti věku dítěte. V názvu tohoto vývojového období je vhodně umístěno slovo „školní“ právě proto, že škola v této části života dítěte hraje velmi důležitou roli a významně jej ovlivňuje. Tento úsek vývoje dítěte může působit poněkud klidně. Langmeier a Krejčířová toto období pojmenovávají také jako věk střízlivého realismu. Což se jeví jako vhodné označení. S porovnáním s menšími dětmi, které vnímají svět především pomocí fantazie a vlastních přání, dospívající zase spíše přemýšlí, co je vlastně „správné“, mladší školák bere svět takový, jaký je, právě teď a tady. Touhu dítěte po nezkresleném světě můžeme vidět nejen v dětské hře, ve výběru knih, ale i v mluvě a v kresbě. Zpočátku je realismus dítěte ovlivněn tím, co mu předloží rodiče a učitelé, ale časem se dítě stává více kritičtější (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 117–118).

Tato diplomová práce se zaměří především na názory a znalosti dětí středního školního věku. Matějček tomuto období přikládá velký význam ve vývoji dítěte. Toto období se vyznačuje u dětí skvělou zdravotní kondicí, vysokými tělesnými výkony, zálibou ve sběratelství, navazování nových přátelství, avšak největší vzdáleností mezi chlapeckými a dívčími skupinami. Častým znakem je také touha po domácím mazlíčkovi. V dětech se

probouzí pečovatelské sklony. Zdeněk Matějček také zdůrazňuje důležitost kontaktu dítěte s vrstevníky v tomto věku. Podle výzkumů bylo zjištěno, že právě v tomto období děti nejhůře snáší rozvod svých rodičů. Očekávaným výstupem výzkumu bylo označení puberty za nejméně vhodné období k této změně v životě dítěte, avšak jako nejméně vhodné se ukázalo naopak období ještě před pubertou. Podobný výsledek se vyšel při testu přijetí nových partnerů rodičů, kdy to nejhůře děti přijímají také v tomto vývojovém období (Matějček, 2015, s. 58–61).

Zhruba od druhé třídy začínají děti před sebou cítit stud, když jsou nahé. Nyní se nechtějí vodit za ruku s opačným pohlavím, a také v lavici už chtějí sedět spíše se stejným pohlavím. Tento popis nám dokazuje to, že dítě vyzrává dříve po psychické stránce, a až po ní následuje fyzický vývoj. Tento fakt můžeme pozorovat již v kojeneckém období, kdy je dítě citově navázané na matku ještě před tím, než se naučí pohybu z místa na místo (Matějček, 2015, s. 62–63).

Podle psychoanalytiků dochází u dítěte mladšího školního věku k uzavření tzv. Oidipovského komplexu, přejímání chování od rodiče stejného pohlaví, zklidnění emocí a pohlavního pudu, ke snaze být výkonný a snaží se navazovat kvalitní vztahy. Právě proto, psychoanalýza tomuto období připisuje latentní charakter (Pugnerová, 2019, s. 48).

1.2 Kognitivní vývoj

Kognitivní vývoj zahrnuje proměny v myšlení, řečových dovednostech, schopnosti a způsoby řešení problémů a také zpracovávání informací jedince. Teorii kognitivního vývoje začal popisovat Jean Piaget již v polovině 20. století, a stal se tak světovým významným představitelem této oblasti, jehož teorie se dodnes rozvíjí nebo zpochybňují (Průcha, 2009, s. 341).

Školák mladšího školního věku začíná již cílevědomě vnímat svět, objevuje nové informace a je schopen analyzovat a třídit informace podle důležitosti. Rozhodující je v tomto věku také úroveň pozornosti, která ovlivňuje školní úspěchy žáka (Petrová In: Šimíčková-Čížková, 2010, s. 105).

Už na začátku mladšího školního věku začíná dítě logicky uvažovat bez závislosti na předchozí vizuální podobě. Stále ale potřebuje znát konkrétní věci, které se k logickým operacím váží a může se o ně opřít. Logické myšlení je demonstrováno na známém příkladu, kdy dítě má před sebou dvě sklenice se stejným počtem korálků a jasně vidí, že je v nich stejný

počet. Po přesypání korálků z jedné sklenice do vyšší a užší sklenice stále ví, že je korálků stejně a ne více, jako by tvrdily děti v předškolním věku. Na tomto příkladu můžeme pozorovat nový způsob myšlení dítěte, kdy chápe identitu, zvrtnost a spojení různých myšlenkových procesů do posloupnosti. K těmto vývojovým změnám však nedochází najednou, ale vytřibují se v průběhu mladšího školního věku v závislosti na náročnosti na představivost a dovednost logických operací. Školák je schopen rozumět i spojení prvků do třídy – dokáže odlišit prvek a třídu (např. jeden barevný bonbon a hromádku barevných bonbonů), rozumí příčinám a důsledkům, již se nespokojí s vysvětlením jevů jako dříve „když prší, bude duha“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 124–127).

V posledních letech novější pokusy prokázaly závislost logického myšlení na učení a řečových schopnostech a porozumění slov. Pokud se úkoly upravily tak, aby jim školáci lépe rozuměli, dosahovaly mnohem větších úspěchů při řešení logických úloh. Jak již bylo zmíněno, děti v tomto věku také velmi ovlivňuje motivace, jejich osobnost a rodinné prostředí. Ke zjištění úrovně schopností dítěte se nyní běžně využívají inteligenční testy, které však mají své příznivce i odpůrce, avšak zatím nebyl vymyšlen lepší způsob. Současný trend také odmítá přílišnou motivaci dítěte a porovnávání s ostatními dětmi. Žádné testy doposud neberou v potaz tvořivé myšlení, jež je v současnosti vyzdvihovalo do popředí. Originalita a schopnost přizpůsobit se jsou důležité právě pro budoucí vývojová období, především v dospělosti (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 128–130).

Myšlení a vyhodnocování informací se u dítěte v mladším školním věku řídí již zákony logiky a opírá se o vlastní poznávání reality i podle vývojového psychologa Jeana Piageta. Ten nazval toto období vhodně jako fáze konkrétních logických operací, kterým si děti prochází po celé toto vývojové období. Důležitou logickou operací, kterou jsou děti schopné provádět v tomto věku je práce se znaky a symboly. Děti rozumí vztahům mezi písmeny a zvukovou podobou hlásek, díky čemuž jsou schopné dělit slovo na slabiky a hlásky a rozumí jejich návaznosti, dokáží je třídit (Vágnerová, 2005, s. 241–243).

V osmi až devíti letech dochází ke změně i v kresbě. Mladší děti kreslí podle toho, co o dané věci ví a jak má vypadat. Můžeme o ní říct, že je realistická. Avšak po osmém roku života začíná dítě kreslit to, co opravdu vidí. Bere v potaz perspektivu i pohled z profilu (Piaget, Inhelder, 2014, s. 55–56).

Dalším vývojem prochází také morálka. *„Morálka je rozlišování toho, co je v úmyslech, rozhodování a jednání správné a co nesprávné. Morálka je základem hodnotových a*

normativních systémů, ze kterých odvozují pravidla chování vybavena sankcemi. Ty se mohou pohybovat na škále od opovržení až po tresty dané zákonem.“ (Jandourek, 2012, s. 163)

Piaget na základě svých výzkumů rozdělil morálku na dva typy: heteronomní a autonomní. Zjistil, že děti ve věku kolem sedmi až desíti let mají morálku heteronomní. To znamená, že je řízena autoritami, na základě jejich názoru dítě považuje své jednání za správné či špatné. Autorita tedy stanovuje pravidla a kritéria posuzování dítěte svého chování. V pozdějším věku už přichází autonomní morálka, kdy se dítě řídí svými vlastními úsudky a kritérii, které si vytváří sám na základě svého svědomí. Rozlišovat tyto dvě úrovně morálky dokáží už starší žáci (Pugnerová, 2019, s. 52–53).

Nesmíme také opomenout schopnost učení, která se v tomto věku významně zlepšuje. Díky rozvíjení řečových schopností a dovedností se učení zkvalitňuje. Děti v mladším školním věku již učení plánují, zvládnou vnímat na jednou více informací a především se učí, jak se co nejlépe naučit. Což budou potřebovat do dalšího vývojového období. Proces učení, který je pro školáka stěžejní, souvisí se školákovým nervovým systémem. Ten je ještě nezralý, a tudíž míra soustředěnosti u mladšího školáka na jednu věc dosahuje pouhých deset minut. Proto bychom si na učení s dítětem měli vytvořit klidnou atmosféru, udělat to zajímavým, činnosti střídat, odstranit rušivé podněty, povzbuzovat a chválit dítě, a především této činnosti věnovat zmíněnou kratší dobu. V žádném případě nepřetěžovat dítě dlouhým učením. Vzhledem k tomu, že se školák učí stále lépe číst, najednou jej začne čtení více bavit. Již jej neodrazuje pomalé tempo čtení a přísun informací. S tím souvisí i postupné zpochybňování informací, které se jim dostávají od dospělých. Přestávají věřit na Ježíška či Mikuláše. Tohle je jeden z důvodů, proč se období mladšího školního věku také nazývá obdobím Střízlivého realisty (Srov. Langmeier, Krejčířová, 2006, s.124; Matějček, 2013, s. 63–64; Říčan, 2021, s.146–147).

Nyní je i optimální doba učit se novému cizímu jazyku, díky již vyvinutým mozkovým strukturám, které ovládají řeč. Není však dobré se učit více cizích jazyků současně. Výuka jazyků v dřívějším věku se jeví jako nepříliš výhodná, dítě se sice naučí poslouchat cizí řeč, avšak jeho paměť ještě není na takové úrovni, aby si nová slovíčka zapamatovala. V pozdějším věku pak nejsou rozdíly mezi dětmi, které navštěvovaly kroužek cizího jazyka v mateřské škole a které jej měly až na základní škole (Matějček, 2013, s. 79).

Významný vliv má pro děti mladšího školního věku pozorování. Jsou z nich velmi dobří realističtí pozorovatelé. Také si začínají uvědomovat čas a orientují se v něm (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 118).

1.3 Fyzický vývoj

Dítě mladšího školního věku vypadá jako harmonicky rozvinuté, avšak musíme počítat s velkými rozdíly mezi dětmi stejného věku a pohlaví. Větší rozdíly jsou pozorovány u děvčat. Vývoj základních schopností a dovedností závisí do určité míry na fyzickém vývoji dítěte, který je během tohoto období pozvolný a stálý. Zdokonaluje se také hrubá i jemná motorika – děti mají rychlejší pohyby, více svalů, a především lépe ovládají pohyby celého svého těla. Díky čemuž jeví vyšší zájem o pohybové hry, a také se zlepšují v kreslení a psaní. V pohybových dovednostech dětí jsou však poměrně značné rozdíly. Záleží velmi na tom, v jaké rodině dítě vyrůstá – zda rodiče dítě ve sportu podporují a rozvíjí jej, nebo se bojí, aby si neublížilo a jako rodina nemají vztah k pohybu. Úroveň pohybových dovedností dítěte se výrazným způsobem odvíjí od vnější i vnitřní motivace. Děti v tomto věku si jasně uvědomují své úspěchy a neúspěchy, navzájem se velmi často porovnávají a rádi mezi sebou soupeří. Úroveň obratnosti a fyzické síly dítěte má vliv na postavení dítěte ve skupině, což potvrdily opakované sociometrické studie (Srov. Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 120; Petrová In: Šimíčková-Čížková, 2010, s. 106).

Výrazným způsobem se zdokonaluje i řeč, která má důležitou roli ve školním učení. Rozšiřuje se slovní zásoba a celková jazyková úroveň dosahuje vyšší úrovně. Dítě se učí nová slova, ale i další významy těch, které již zná a podstatně se zlepšuje i výslovnost slov. Slovní zásoba a užívání jazyka závisí opět také na rodině, ve které dítě vyrůstá. Studie také potvrzují obecný předpoklad toho, že dívky začínají mluvit o něco dříve než chlapci a mají lepší verbální schopnosti. S řečí souvisí také paměť. Děti již mají stabilní paměť, dokáží lépe převyprávět učivo. Tato schopnost se zlepšuje v průběhu celého mladšího školního věku. Průlomová je v tomto období tvorba paměťových strategií, kdy si dítě vědomě začíná cíleně opakovat informace, aby si je zapamatovalo. Během vývoje si osvojuje další strategie, které se zdokonalují až do dospělosti (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 122–124).

Toto období je také ideální na nápravu vývoje řeči, jako je patlavost nebo dyslálie, protože je dítě schopné ovládat pohybový aparát a díky tomu je náprava řeči snazší a rychlejší. U dítěte v předškolním věku je jistý předpoklad, že se vada řeči spraví jeho vývojem, avšak v mladším školním věku se naděje podstatně snižuje, proto je třeba vyhledat odbornou pomoc. Problémy ve vývoji řeči dítěte se nesmí podceňovat a je nutné je včas začít řešit, abychom předešli případnému hrozícímu pocitu méněcennosti dítěte a zařazení na okraj školní třídy (Matějček, 2013, s. 65–72).

Pokud se zaměříme na dětský organismus, zjistíme, že děti ještě neumí pracovat se svými silami, rychle se vydají ze všech svých sil, ale oproti dospělému člověku naberou nové síly mnohem rychleji. Děti se stávají více obratnými, díky pohybům vykonávaným velkými svaly. Zdokonalují se v házení, ve skákání i v jízdě na kole. Zlepšuje se také hrubá motorika, která ovlivňuje podání výkonů v běhu (Říčan, 2021, s.144–146).

1.4 Socializace

Nástup do školy je pro dítě důležitým mezníkem v oblasti sociologie. Jeho chování už neovlivňují pouze rodiče, ale nyní už i učitelé a obzvláště spolužáci. Ve skupině dětí se dítě naučí sociálnímu chování mnohem lépe než mezi dospělými. Mají mezi sebou stejné postavení a jsou si bližší svými zájmy, vzájemně se učí spolupráce, komunikace a soutěživosti. Rozdíly ve vlastnostech a povaze dětí, které byly zřejmé již v předškolním věku, se nyní ještě více prohlubují. Učitel by měl mít dobré pozorovací schopnosti, aby v případě nevhodného chování mezi dětmi včas zasáhl a poskytl utlačenému dítěti oporu a pomohl mu se více prosadit. V mladším školním věku se dítě učí občas upozadit své potřeby a věnovat se učení. Je si vědomo svých cílů a důvodů, proč to dělá. Učí se také respektovat názory a přání jiných osob ve společnosti. S tímto se pojí zvyšující se seberegulace dítěte, která je důsledkem emoční reaktivity a volního ovládní emočních reakcí, jenž na sebe vzájemně působí. Dospíváním dítěte se tyto faktory stávají stabilnějšími a dítě je tak schopno sebekontroly, což mu velkou měrou napomáhá při prosazování se v kolektivu (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 130–131).

Při nástupu do školy již má dítě od dospělých převzaté základní normy sociálního chování, je si vědomé toho, co je „špatné“ a „dobré“, avšak jsou zatím nestálé a upevňují se během celého školního věku. Morální jednání dítěte je taktéž udáváno dospělými pomocí příkazů a zákazů. Podle toho určují, co je žádoucí a co je nežádoucí. Již kolem sedmi až osmi let už začíná spoléhat sám na sebe a bez ohledu na dospělého rozhoduje o mravnosti chování, ale zatím nebere v potaz hlubší posouzení morálky – všem měří stejně. Až na konci mladšího školního věku si začíná uvědomovat různé důvody k chování při různých situacích, zvažuje vnější i vnitřní podmínky chování (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 132–133).

Po zahájení školní docházky se dítě ocitá v nové sociální roli a rozvíjí si tak osvojování nových sociálních rolí. Učí se, jaké má práva a povinnosti v této nové roli žáka. Což je nezbytné pro budoucí život jedince, zejména v budoucnu v upevnění sexuálních rolí, kdy se od každého genderu očekává jiné chování. „*Gender je označení sociálně a kulturně konstruovaných rozdílů*

mezi muži a ženami v závislosti na místě a čase na rozdíl od univerzální biologické kategorie pohlaví.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 83) Tento stereotyp předpokládání chování od určitého pohlaví se však v poslední době začíná vytrácet. Stále si ale dnešní školáci uvědomují například na nošení sukní, že ty jsou určeny spíše pro dívky než pro chlapce. Pohlavní role si děti ujasňují i s pomocí ostatních vrstevníků, ať už pozorováním či hraním her se sexuální tematikou (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 136–137).

V mladším školním věku se vytrhuje sebepojetí a také sebehodnocení jedince. Zhruba kolem desátého roku dokáže popsat vnitřní stav svých pocitů. Už se na sebe ne dívá jen z fyzického hlediska, ale hodnotí i své psychické vlastnosti a nezapomíná ani na svou školní úspěšnost. Míru kladného a záporného sebehodnocení ovlivňují rodiče i sociální skupina, do které dítě patří. V tomto věku je již dítě schopno navázat trvalejší přátelství, které vzniká z vlastních potřeb a na základě osobních vlastností (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 140). V mladším věku se děti ještě nevydržely dlouho na někoho zlobit, ale také nebyly věrni svým kamarádům, chovaly se povrchně.

Věk kolem desátého roku je také mezníkem v žalování. Doposud na sebe děti vyhradily téměř vše, co se v kolektivu dělo. Nyní si však začínají věci řešit po svém a nechávají si některé věci pro sebe, ať už z pocitu studu, když jim někdo ubližuje, nebo z pocitu hrdosti, kdy si chtějí problémy vyřešit sami. Učitel už se při výslechu nemůže spolehnout na to, že děti řeknou vše, co ví.

V kolektivu vrstevníků pak děti přejímají různé role podle svých povahových či tělesných vlastností. Rodiče jsou často překvapeni chováním svých dětí v kolektivu, nevěří, že se takhle dokáží chovat, když doma je téměř za jiné dítě (Říčan, 2021, s.151–152).

Období mladšího školního věku je další fází přípravy dítěte na pozdější společenské zařazení. Jeho úspěšnost ve škole pak předurčuje jeho pozdější úroveň uplatnění ve světě. Nastoupení dítěte do povinné školní docházky lze brát jako důležitý mezník, kdy se odpoutává ze své závislosti na rodině a nahrazují je další skupiny školního prostředí. Nová sociální skupina školní třídy je pro dítě nová, vyznačuje se věkovou vyrovnaností, pravděpodobností blízkosti bydliště dětí, avšak jsou zde děti různých povah a zájmů. Prosazení dítěte v kolektivu má pak mnoho aspektů, jako je například oblíbenost, sebevědomí a fyzická síla (Vágnerová, 2005, s. 236–237).

Pro děti v mladším školním věku je typická touha sdružovat se do sociální skupiny. Sociální skupiny se začínají utvářet podle pohlaví a začíná se projevovat zájem o druhé pohlaví

v romantickém smyslu. Svou náklonnost děti projevují nejdříve škádlením druhého. Hlubší projevy náklonnosti s erotickým podtextem se začínají projevovat až v počátku dospívání (Pugnerová, 2019, s. 59–61).

1.5 Emoční a sexuální vývoj

Pro školáka je stěžejní učení a práce, avšak stále velkou roli zastává v jeho životě i hra. Nyní jsou však oblíbené u dětí hry pohybové, kde mohou soutěžit s ostatními dětmi. Hry se stávají více kreativní a originální. Hra poskytuje dětem nejen odpočinek od školních povinností, ale má pro něj i značný psychohygienický význam. Dítě přichází na to, co ho vlastně baví a zajímá, jakým činností se chce dále věnovat z vlastní vůle. Dochází k seberealizaci, jenž je důležitá pro člověka po celý jeho život (Petrová In: Šimíčková-Čížková, 2010, s. 112–113).

Na rozdíl od předškolního dítěte si dítě v mladším školním věku již uvědomuje, že své emoce lze před ostatními skrýt. Objevuje také možnost smíšených pocitů. Opět však vývoj závisí na rodinném prostředí, kde dítě vyrůstá a na stresových situacích, které zažil. Například vyrůstání v nefunkční rodině či delší pobyt v nemocnici mohou značně zpomalit emoční vývoj (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 131–132).

O tomto vývojovém období se hovoří i o jako období latence. Sigmund Freud totiž tvrdil, že v tomto věku se sexualita příliš neprojevuje, zůstává v pozadí a jen nepatrně se vyvíjí. Tohle však několik vědců zpochybňuje. Faktem však je, že dnešní děti mají k projevům sexuality blíže, než měly dříve. Vyrůstají na sociálních sítích, které přinášejí sexuální podněty. Děti se v tomto věku začínají méně mazlit s rodiči, spíše od nich vyžadují upřímnost v komunikaci než něhu. Pomocí otevřené komunikace se učí přijímat a pracovat se svými pocity.

Říčan (2021, s. 143–144) zmiňuje, že sebevědomí střízlivého realisty je z počátku křehké, kvůli nástupu do školy. Srovnává se s ostatními nejenom on sám, ale posuzování se mu dostane i od ostatních. Pro děti je velmi těžké dostávat horší známky. Stydí se za ně před ostatními a snadno pak přijímají nálepkou špatně učícího se žáka. Ponižování v tomto věku může dítě ovlivnit i do budoucnosti, kdy se bude snažit uplatnit ve světě práce.

Naopak dle Eriksona, který nazývá toto vývojové období jako fázi citové vyrovnanosti a uvádí, že se dítěti zvyšuje emoční stabilita a odolnost vůči psychické zátěži. Děti jsou v tomto období pozitivní. Rozvíjí se také emoční inteligence, ke konci tohoto období si jsou schopni uvědomovat i ambivalentnost pocitů. Věří si, že dokáží své pocity ovládat, například tím, že na

problémy nebudou myslet. Zlost dokáže dítě ovládat už v jeho osmi letech (Vágnerová, 2005, s. 261–263).

Matějček popisuje děti v tomto věku jako vyrovnané, prožily si již dětské nemoci a problémy spjaté s pubertou je teprve čekají. Jejich pozorovací schopnosti se stále zlepšují, zajímají se o svět kolem sebe a jak již bylo zmíněno, velmi rády soutěží. Proto hrozí, že se u dítěte projeví pocit méněcennosti více než kdy dříve. Je tedy vhodné, aby se dítě již na začátku školní docházky naučilo základním sportovním dovednostem jako je plavání, jízda na kole, lyžích či bruslích. Navíc to nejsou kolektivní sporty, tudíž nehrozí riziko soupeření s ostatními dětmi (Matějček, 2013, s. 72–78).

Významným pojmem v životě každého člověka je identita. Utváření vlastního já čili identity se děje od počátku zrození člověka. Období mladšího školního věku je však významným mezníkem pro vytváření vlastní sebehodnoty a sebevědomí. Identita je tedy pojetí sebe samotného. Jak člověk vnímá své postavení ve společenské skupině a co pro druhé znamená. Týká se vztahů, ale má na ni vliv i náš fyzický zjev, zdraví a také tělesná a duševní výkonnost. Právě v tomto období, které předchází pubertě, děti tedy přejímají identitu pouze podle pohlaví. V období puberty se vývoj identity posouvá dále (Srov. Matějček, 2013, s. 72–78; Matějček, 1992, s. 44–46).

Toto období je považována také za dobu přípravy na partnerství a rodičovství. U dětí se vytváří genderová identita, na kterou mají vliv rodiče a vrstevníci. „*Genderová identita je mužská, nebo ženská identita jedince, jeho vnitřní pocit mužství, nebo ženství, ztotožnění se s pohlavím. Zásadní roli při jejím vytváření hrají dospělí, zejména rodiče a sourozenci, ale i učitelé, dnes i hrdinové v masmédiích, se kterými se dítě identifikuje.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 83) V tomto věku již lze pozorovat znaky rodičovského chování dítěte. K mladším dětem začnou mluvit a chovat se k nim s péčí. Toto chování provádí chlapci i děvčata (Vágnerová, 2005, s. 317). V současné době se velmi často hovoří o genderu. Slovo gender pochází z řečtiny a přeložit jej lze jako rod. Tento termín již však není třeba překládat, chápeme jej jako soubor pravidel a představ o mužích a ženách. Genderová identita je důležitá část osobnosti člověka, která vzniká během vývoje jedince. Právě období mladšího školního věku je stěžejním ve vývoji v této oblasti. Dívky si svou genderovou roli uvědomují dříve než chlapci. Začínají mít představu o svém budoucím rodinném životě, o svatbě a dětech. Dívky pak rády o těchto svých představách hovoří na rozdíl od chlapců, kteří jsou v těchto tématech

zdrženlivějších. V tomto období se mohou projevit případné pochybnosti dítěte o své sexuální identitě (Pugnerová, 2019, s. 56–57).

Psychosexuální vývoj zahrnuje sexuální identifikace, sexuální role, sexuální preference a sexuální chování člověka (Weiss In: Šulová, Fait, Weiss a kol., 2011, s. 72).

„Psychosexuální vývoj začíná u dětí v prenatálním věku, tedy už před narozením. Tehdy se vytvářejí biologické základy sexuálního dimorfismu, tělesných a později i psychických a sociálních odlišností určujících sexuální chování mužů a žen.“ (Weiss, 2010, s. 30) Určující jsou biologické faktory se kterými se člověk narodí. Ostatní vlivy okolí jej pouze tvarují. Základními faktory psychosexuálního vývoje jsou sexuální identifikace, sexuální role, sexuální preference a sexuální chování. Sexuální identifikace nebo také pohlavní identita jedince je příslušnost k pohlaví podle vnímání sebe samého. Pohlavní identita se utváří jen asi do osmnáctého měsíce věku dítěte. V některých případech dochází již v raném věku k transsexualismu, což je porucha pohlavní identity, při níž se rozpojení fyzického a psychického pohlaví a následně lidé touží po změně pohlaví operativní cestou. Pohlavní identita se pak projevuje sexuální rolí, i když i zde hrají velkou roli biologické dispozice. Sexuální roli pak modifikuje také prostředí a další vlivy. Sexuální preference závisí na vrozených faktorech a znamená to, který objekt vyhledává k sexuálnímu vzrušení. Sexuální orientaci nelze ovlivnit výchovou či jinými vlivy. Sexuální chování se projevuje u člověka od narození a končí až jeho smrtí. Patří sem sexuální hry, emoce jako jsou mimo jiné vzrušení a zamilovanost, orgasmus a uspokojení (Weiss, 2010a, s. 30).

Podle Pondělíčkové (Pondělíčková In: Pondělíčková, Raboch, 2005, s. 139) si dítě začíná uvědomovat svou příslušnost k určitému pohlaví již po prvním roce svého života. Na toto má velký vliv i rodič stejného pohlaví, od kterého dítě přejímá vzorce chování. Tato identita se vyvíjí ještě kolem druhého roku, avšak kolem tří let dítěte už je neměnná.

2 LGBT+ KOMUNITA

2.1 Sexuální menšina a její populační zastoupení

Pojem *sexuální menšina* se již v dnešní době může zdát zastaralý a nepřesný. Sloboda (2016, s. 58) uvádí tato problematická zatížení, které s sebou daný pojem nese:

- „Sexuální“ omezuje význam jen na sex, „menšiny“ zase, že jde o něco malého. Obě slova jsou tedy zavádějící v tomto označení.
- V současnosti už mluvíme i o genderových menšinách, které sem také patří.
- Pojem primárně sloužil pro potřeby medicíny a psychologie – tudíž se do této skupiny řadili i lidé se sexuální deviací.

Právě z těchto a dalších důvodů se ve společnosti preferuje označení LGBT+, jejíž zkratku lze rozluštit pomocí složených písmen Lesy, Gayové, Bisexuální a Transsexuální osoby. Plus pak označuje intersexuální, asexuální a queer osoby. Tento název tedy respektuje odlišnosti a rozmanitost dané skupiny lidí.

Podle Procházky (In: Weiss, 2010b, s. 107) má většina osob ve společnosti heterosexuální orientaci, což znamená, že preferuje a cítí náklonnost k osobám opačného pohlaví. K homosexuální orientaci se přiznává 1-10 % osob. První výzkumy v oblasti zastoupení homosexuality v populaci provedl ve 20. století Magnus Hirschfeld, poté ve 40. letech Alfred Kinsey se svými kolegy pomocí rozhovorů s několika tisíci jedinci ustanovili množství 4 % homosexuálně orientovaných osob. V současné době však nejsou přesné výzkumy, odhady jsou tedy nižší, než zmiňované 4 % lidí.

Zvěřina (2003, s. 120) pak odhaduje výskyt homosexuálních žen na 1 % a nejméně 2 % u mužů. Platí tedy, že homosexuálně orientovaní lidé tvoří nejpočetnější sexuální menšinu. V odborné literatuře lze najít mnoho údajů, v Česku se však v roce 1998 přihlásilo k homosexualitě 3 % žen a 2 % mužů.

Fifková (In: Weiss, 2010b, s. 441) uvádí, že žádné výzkumy populačního zastoupení nejsou přesné, právě z důvodu toho, že vše závisí na přiznání osob. Mezinárodní nadace pro gender vzdělávání v Massachusetts však uvádí odhadovaný počet osob, které mají poruchu pohlavní identity jako 1:1 600 obyvatel. Dle posledních evropských studií je to 1:11 900 muž na ženu a 1:30 400 žena na muže.

Procházka (In: Weiss, 2010b, s. 107) potvrzuje složitost odhalování zastoupení LGBT+ komunity zejména pak u bisexuální orientace, protože někteří vědci tuto sexuální orientaci nepřijímají nebo ji považují za vzácnou.

Avšak psycholog Richard Lipa svými výzkumy dokázal, že bisexualita opravdu existuje a že je z biologické podstaty častější u žen než u mužů. Ve svém výzkumném šetření zkoumal pohlavní pudy heterosexuálních i homosexuálních žen a mužů, kde se ukázalo, že heterosexuální ženy, které měly zvýšený sexuální pud přitahovali jak muži, tak ženy. U homosexuálních žen se toto nepotvrdilo, stále se orientovaly jen na ženy. Toto zjištění lze brát jako možný důvod, proč se k bisexualitě hlásí dvojnásobně více žen než mužů. Toto tvrzení pak potvrdil i výzkum sexuologa Michaela Baileye, který se zaměřoval na stejný problém s využitím magnetické rezonance mozku a došel k podobným výsledkům (Ryan, Jethá, 2014, s. 235).

2.2 Původ a historický náhled na vývoj vnímání sexuální menšiny

Postoje a vnímání sexuálních menšin v historii se lišil v různých obdobích. Už ve Starém zákoně najdeme zmínky o homosexuálním chování mužů, které se trestalo ukamenováním. Ve starověkém Římě však byli lidé velmi liberální vůči homosexuálnímu chování. I nyní se přístupy k sexuálním menšinám liší v různých zemích, podle jejich kulturní tradice, znaků sociodemografického charakteru, a především jsou ovlivněny náboženstvím (Weiss In: Šulová, Fait, Weiss, 2011, s. 193).

Pojem homosexualita, který úzce souvisí se sexuální menšinou, zavedl maďarský psychiatr Karoly Benkert v roce 1869, jako náhradu za do té doby užívané hanlivé označení „sodomie“ a „pederastie“ (Zvěřina, 2003, s. 120).

Zvěřina (2003, s. 121) zmiňuje, že doposud „*nebyla popsána žádná lidská kulturně historická formace, která by neprodukovala homosexuální menšinu a nezaujímalá k ní nějaké stanovisko*“. (Zvěřina, 2003, s. 121) Ačkoli se postoje společnosti k homosexualitě mění, ještě stále jsou země, kde se homosexuální chování snaží léčit nebo jej dokonce považují za trestný čin. Přitom již v roce 1983 uznala Americká psychiatrická asociace homosexuálně orientované osoby jako sexuální menšinu, která má mít stejná práva a povinnosti jaké mají heterosexuální většina. Bylo potvrzeno, že homosexualita se projevuje u dospívajících osob s vnitřní, osudovou naléhavostí a není možné se jí naučit. Homosexualita má biologický původ, dnes už víme, díky různým výzkumům, že za ní stojí zejména u mužů gen Xq28. Tudíž není považována

za duševní poruchu či patologický stav. Homosexualita je celoživotní a je neměnná (Zvěřina, 2003, s. 121–122).

Znaky poruch pohlavní identity čili transsexuality jsou zmíněny již ve zprávách z antiky, kdy se někteří muži převlékali za ženy a přejímali i jejich chování. Dalším příkladem najdeme i ve středověku u Johanky z Arcu, která se převlékala za muže. Toto jsou však jen projevy, nelze je považovat jednoznačně za projevy poruchy pohlavní identity. Jako první zmínku můžeme brát událost z roku 1897, kdy baltimorský lékař léčil muže se znaky transsexualismu. Pojem transsexualismus se zavedl v roce 1923, používat se začal až v roce 1949. První tělesné úpravy vedoucí ke změně pohlaví byly provedeny v roce 1926. Kompletní přeměnu pak podstoupil první pacient v roce 1953. Existují však zmínky i o dřívějších případech přeměn pohlaví z Německa i USA. Jakmile se tento případ uveřejnil, lékař, který prováděl tuto proměnu dostal téměř 500 dalších žádostí o přeměnu pohlaví. O vymezení transsexualismu jako samostatné poruchy se zasadil Harry Benjamin, jenž je označován jako otec transsexualismu (Fifková, 2008, s. 15).

Naše země patřila k nejpokrokovějším zemím v 60. letech 20. století v této oblasti, když vzešel v platnost zákon o netrestání homosexuálních pohlavních styků mezi dospělými jedinci. Dalším výrazným posunem byla úprava zákona, který odstranil věkovou hranici osob od 18 let pro homosexuální styky. V roce 2000 se specifikoval i zákon o znásilnění osob mezi stejným pohlavím, do té doby bral v potaz pouze znásilnění žen. Poslední posun ku předu k postoji k sexuálním menšinám byl zákon o registrovaném partnerství z roku 2006, který však neumožňuje stejná práva jako manželství, tudíž ani adopci dětí (Weiss In: Šulová, Fait, Weiss, 2011, s. 194).

2.3 Pojmy a zkratky

LGBT+ – Můžeme se setkat s mnoha označeními této skupiny, kde se mění jen písmena. Někdo používá LGBT, LGBT+, LGBTQ+, LGBTQI+, LGBTQIA+. V názvech se tedy buď jen přidávají nebo ubírají písmena. Znaménko „+“ v tomto názvu pak vyjadřuje všechny ostatní osoby s různou identifikací. Všechna tato označení však označují skupinu lidí s odlišnou sexuální a generovou identitou. Pomáhá jim někam patřit, zařadit se a pojmenovávat svou identitu (Krišová, Poláčková, 2023, s. 95). V historii, ale i v současné době, se lidé s odlišnou sexuální orientací skrývaly před společností. Kvůli této skutečnosti je nutné vymezit pojmy **menšina** a **komunita**. Za členy **LGBT+ menšiny** považujeme všechny osoby s menšinovou

sexuální orientací a genderovou identitou, ať už si svou odlišnost uvědomuje či ne. Do **komunity** LGBT+ pak patří všichni, kteří se za členy sami považují (Beňová, 2007, s. 9).

Pohlaví – Mezi základní pojmy patří pojem pohlaví, který se užívá při popisu biologických rozdílů mezi mužem a ženou. Zahrnuje zejména kulturně-spoolečenské rozdíly (Janošová, 2008, s. 38).

Identita – Pojem identita můžeme jednoduše vysvětlit jako vlastní pojmání toho, čím člověk je, jaké je jeho vlastní já. Poznat svou identitu je jednou z hlavních úkolů ve vývoji člověka. Identita se dělí na čtyři základní oblasti: lidskou, sexuální, individuální a kontinuum identity.

Sexuální identita – Pro tuto práci je stěžejní také sexuální identita, která zahrnuje pochopení si své vlastní příslušnosti a pohlavní odlišnosti (Šulová In: Šulová, Fait, Weiss a kol., 2011, s. 77–78).

Pohlavní identita – V České republice se také často užívá pojem pohlavní identita, která popisuje rozdíly mezi muži a ženami.

Gender – V současné době je velmi používané anglické slovo gender, jež můžeme do češtiny přeložit jako rod. Ovšem vzhledem k omezeným možnostem překladu se toto slovo přestává překládat a přejímá se do českého jazyka (Fifková In: Weiss, 2010b s. 439). Pojem gender pojímá rozdíly mezi ženami a muži v oblasti kulturní i sociální. Opírá se o ustálené vzorce chování příslušné danému rodu, které se však v průběhu historie proměňovalo a stále se mění. Volně tento termín tedy můžeme přeložit i jako sociální pohlaví člověka (Janošová, 2008, s. 40). Sloboda (2016, s. 27) pak specifikuje pojem gender jako „*sociální konstrukci mužství a ženství*“ s vlivem společnosti na jeho projevy, biologický vliv je spíše minimální.

Třetí pohlaví – je novější označení pro nebinární pohlaví či gender, které tu však bylo i v historii. Jsou to lidé, u kterých nelze určit pohlaví či gender nebo nežijí v jeho souladu. Dříve se do této skupiny řadili i homosexuálové, dnes už je to nepřesné a neřadíme je sem. Ovšem mohli bychom do této skupiny počítat i trans osoby. (Sloboda, 2016, s. 36) Patří sem také osoby, které se cítí zároveň jako žena i muž, nebo se jim tyto pocity inklinace k jednomu či druhému pohlaví střídá – jsou tzv. genderfluid (Krišová-Poláčková, 2023, s. 96).

Sexuální role – Petr Weiss (In: Šulová, Fait, Weiss, 2011, s. 73) popisuje pojem „*sexuální role jako vnější projev pohlavní identity*.“ (Šulová, Fait, Weiss, 2011, s. 73) Při projevech sexuální role je rozhodující kulturně-sociální vliv na jedince, zejména rodiny.

Sexuální orientace – je pojmem označující erotickou a citovou přitažlivost osob daného pohlaví. Sexuální orientaci si nelze zvolit či změnit. Je neměnná a trvá po celý život člověka (Procházka In: Weiss, 2010b, s. 107). Daná sexuální orientace nemusí nutně znamenat stejné sexuální chování. Homosexuální či jinak orientovaná osoba se po celý život může zdržovat od homosexuálního chování, naopak heterosexuálně orientovaná osoba se v určitých životních situacích může projevovat homosexuálním či bisexuálním chováním (Brzek, Pondělíčková-Mašlová, 1992, s. 20). Tento nesoulad mezi orientací a chováním můžeme často pozorovat v naší společnosti u bisexuálů, kdy se většinu svého života projevují jako heterosexuálové, nebo homosexuálové se často chovají jako bisexuálové (Brzek, Pondělíčková-Mašlová, 1992, s. 22).

Sexuální chování – Důležitým pojmem v sexuální výchově je i pojem sexuální chování. Tímto rozumíme projevy sexuálních a partnerských styků. Homosexuální chování se může projevovat i u heterosexuálních osob. Jde většinou o tzv. náhražkové sexuální chování, které je časté ve věznicích, kde jsou muži a ženy od sebe odděleni (Procházka In: Šulová, Fait, Weiss, 2011, s. 199). Sloboda (2016, s. 160) popisuje sexuální chování jako projev sexuálních aktivit, který vychází z vnitřních pohnutků, nicméně je ovlivněno i společností.

Sexuální prožívání – Nejlépe sexuální orientaci vystihuje sexuální prožívání, se kterým se pojí veškerá sexuální aktivita jako jsou sny a fantazie, jenž člověk ani nikdy nerealizuje (Janošová, 2000, s. 18).

Heterosexualita – Fafejta (2004, s. 76) vymezuje heterosexualitu jako normativní stav jedince ve společnosti. Jeho hodnoty a normy určuje manželství a rodina.

Transsexualita – Mezi poruchy pohlavní identity dle MKN-10 patří transsexualita, která *„je definovaná jako stav jedince, který si přeje žít a být akceptován jako příslušník opačného pohlaví. Obvyklý je zde pocit nespokojenosti s vlastním anatomickým pohlavím nebo pocit jeho nevhodnosti a přání hormonálního léčení a chirurgického zásahu, aby jeho/její tělo odpovídalo (pokud možno) preferovanému pohlaví.“* (Fifková In: Weiss, 2010, s. 440)

Homosexualita – Zvěřina (2003, s. 120) vymezuje homosexualitu, jako erotickou přitažlivost k osobám stejného pohlaví vyskytující se u mužů i u žen. Pondělíčková (In: Pondělíčková, Raboch, 2005, s. 152) pak uvádí, že pojem homosexualita můžeme přeložit jako stejnopohlavnost. Homosexualita se nedá zvolit ani nijak zapříčinit. Vykytuje se nejen v lidské populaci, ale i u zvířat, nejčastěji u psů.

Homofobie – Ve společnosti se často setkáváme s pojmem homofobie, čímž označujeme negativní a netolerantní pohledy a chování k homosexuálům. Homofobní lidé často vyhledávají kontakt s homosexuály, aby je mohli napadat, ať už slovně nebo fyzicky (Procházka In: Weiss, 2010b, s. 112).

Bisexuál – V případě, že osoba nedokáže přesně určit, které pohlaví ji eroticky přitahuje, je tato osoba označována jako bisexuál. Zvěřina (2003, s. 121) však zmiňuje, že se v naší populaci bisexuálně orientovaní jedinci vyskytují velmi zřídka. Na bisexualitu má však trochu jiný náhled Pondělíčková (In: Pondělíčková, Raboch, 2005, s. 149), která uvádí, že predispozice k bisexualitě má vlastně většina naší populace. Plod v těle matky má až do třetího měsíce základ pro obě pohlaví, teprve potom se jedno pohlaví upřednostní a druhé je potlačeno. Toto potvrzují ve svých statích i Sigmund Freud. Když se zaměříme na chování dětí k vrstevníkům, můžeme jasně zpozorovat bisexuální chování až do období puberty. Bisexualita je tedy jev, na který můžeme pohlížet jako na stav sexuální orientace či pouze na projevy chování.

Asexuální osoby – jsou osoby s nízkou až žádnou sexuální potřebou zapříčiněnou biologicky nebo sociálními aspekty.

Intersexuálové – mají znaky obou pohlaví nebo je nelze jednoznačně biologicky přiřadit k jednomu pohlaví.

Pansexuálové – jsou lidé preferující osoby bez ohledu na jejich pohlaví nebo gender.

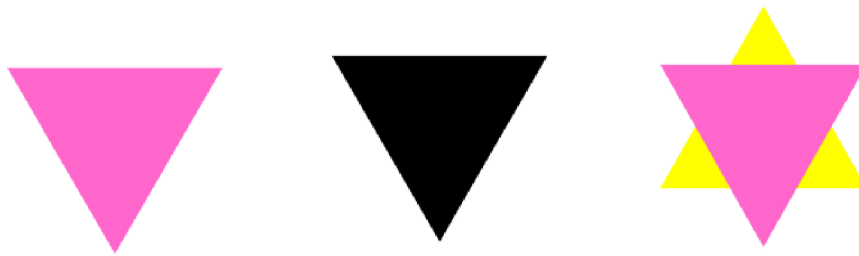
Queer – lidé jsou skupinou, která se nechce nijak identifikovat.

Transvestitní lidé – cítí potřebu vystupovat jako osoba opačného pohlaví, často však pouze na krátkou dobu (Sloboda, 2016, s. 152–160).

Diskriminace – Pojem *diskriminace* pojímá negativní chování k určité skupině. Toto chování může být zjevné i skryté. Často vzniká z předsudků (Čechová, Hajdíková, 2016, s. 4).

Symboly

Komunita LGBT+ má spoustu symbolů. Nejstarším z nich jsou barevné trojúhelníky, které pochází z dob druhé světové války, kdy takto byli označováni gayové nacisty. Nacisté používali výhradně růžový trojúhelník. Lesby a ženy s odlišnou chováním označovali naopak černým trojúhelníkem. Homosexuální židé pak dostali překrývající se žlutý a růžový trojúhelník.

Obr. 1: Trojúhelníkové odznaky (wikipedia.org, 2024)

Nejznámějším symbolem je duhová vlajka, kterou vytvořil Gilbert Baker v roce 1978. Původní vlajka měla osm barev, avšak pro nedostupnost růžové barvy ji po roce užívání změnil autor na dnešní podobu šesti barev. Každá barva na vlajce má svůj význam: růžová – sexualita, červená – život, oranžová – zdraví, žlutá – sluneční světlo, zelená – příroda, tyrkysová – umění, modrá – mír, fialová – duše.

Obr. 2: Duhová vlajka (wave.rozhlas.cz, 2012)

Skupiny v rámci LGBT+ komunity mají kvůli zvýšení podvědomí o jejich sexuální orientaci či genderové identitě také své vlajky. Asexuálové si zvolili svou vlajku v roce 2010 s těmito pruhy: černá – asexualita, šedá – hranice mezi asexualitou a sexualitou, bílá – sexualita, fialová – komunita. Bisexuálové mají na vlajce tři barvy: růžovou – homosexualita, modrá – heterosexualita, levandulová (kombinace růžové a modré) – bisexualita, která je záměrně umístěna uprostřed, jako splývání obou orientací. Intersexuálové mají žlutou vlajku s uprostřed umístěným fialovým kruhem, tedy s barvami, které symbolizují hermafroditismus. Transgenderová vlajka má více verzí, avšak nejznámější je složena ze světle růžové – holčičí miminka, světle modrá – klučičí miminka a bílá barva, která symbolizuje intersexuály, transgender a všechny ty, jejichž pohlaví není identifikováno.

Obr. 3: Vlajka Transgender lidí (outrightinternational.org, 2024)

Další symboly jsou například řecké písmeno lambda, které symbolizuje součinnost skupiny v utlačování. Asexuálové pak často nosí černý prsten na prostředníku pravé ruky. Homosexuální ženy se označují oboustrannou sekerou. Častým symbolem bývají i květiny. Zelený karafiát nosili homosexuálové zejména v Anglii a fialky jsou symbolem pro lesbičky na počest básničky Sappho (Kováčiková, 2020).

2.4 Coming out

Dětství u osob LGBT+ komunity

Podle Procházky (In: Weiss, 2010b, s. 114) homosexuální jedinci v dětství často vyhledávají kontakt s vrstevníky stejného pohlaví a často odmítají charakteristické zájmy pro dané pohlaví, jako jsou například kolektivní sporty a také odmítají styl oblékání pro dívky či chlapce. Častým projevem chování je také naopak vyhledávání dívčího kolektivu a zálib chlapci a vyhledávání chlapeckého kolektivu a zálib dívkami. Kvůli těmto znakům hrozí zhoršená sociální adaptace a problematické vztahy s rodiči, kterou většina homosexuálů potvrzuje.

Fifková (1998, s. 67–72) uvádí, že si transsexuálové svůj rozpor těla a duše jsou schopni uvědomovat již v dětství kolem třetího roku života. V předškolním věku lze transsexuální chování zpozorovat nejjasněji. Později se dítě již snaží chovat podle společnosti. V mladším školním věku už tato porucha může negativně ovlivnit duševní vývoj dítěte, ze kterých se velmi těžko dostává. Největší problémy lze očekávat pak v dospívání jedince, kdy se začíná tělo měnit do daného pohlaví čím dál více. Transsexuálové bývají v tomto období velmi introvertní a touží

po samotě. Nicméně v pubertě dochází i k uvědomění si svých pocitů z raného dětství a dochází k sebepoznání.

Brzek a Pondělíčková-Mašlová (1992, s. 40) popisují dětství homosexuálního jedince jako problémové zejména ke vztahu k otci. V dětství tyto osoby bývají vzorné ve svém chování, často rády pomáhají spíše matkám v kuchyni, ve škole jsou hodné a nemají zájem o agresivní hry a sporty. Pro otce tyto projevy bývá těžké pochopit a přijmout. Otcové očekávají „chlapecké“ chování od svých synů. Toto platí o většině, ne však o všech. I když dítě neprojevuje v dětství žádné tyto známky homosexuality, neznamená to, že se v budoucnu nemůže projevit jako homosexuál či jinak orientovaná osoba.

Coming out je proces, při kterém dochází k přijetí homosexuální identity jedince. Období tohoto přijetí a vyrovnávání se svou sexuální orientací je pro jedince velmi náročné. Nejčastěji k tomuto procesu dochází v období puberty. V této náročné, ale důležité životní situaci se často stane, že se jedinec vyčleňuje ze společnosti a díky tomu se u něj projevují psychopatologické jevy, jako jsou deprese, sklony k sebepoškozování a k užívání návykových látek. Myšlenky na sebevraždu v období coming outu přiznává zhruba polovina homosexuálů. Coming out trvá u každého jedince jinak dlouho a v různých mírách intenzity. Závisí to velmi na vztazích s blízkými osobami, na tom, jak se k této situaci postaví zejména rodiče. Coming out má několik etap, které však nejsou přesně časově vymezeny:

- **Precoming out:** V tomto období si jedinec poprvé uvědomuje vlastní odlišnost, ale zatím ji neumí pojmenovat.
- **Vlastní coming out:** Jedinec si začíná uvědomovat svou odlišnou sexuální orientaci. Z počátku se snaží tuto skutečnost odmítat, bere ji jen jako přechodné období. Postupem času odlišnou sexuální orientaci přiznává sobě samému, později, případně i jinému člověku. Nejtěžší je v této fázi přiznání rodičům.
- **Fáze explorace:** V této části coming outu začíná prvotní navazování sexuálních vztahů.
- **Fáze partnerství:** Ačkoli je stále patrná obava z reakcí okolí, dochází k vytváření prvních partnerských vztahů, i když jejich delšímu trvání zatím příliš nevěří.
- **Fáze integrace:** V konečné fázi již homosexuální osoba bere svou orientaci jako součást svého života (Procházka In: Weiss, 2010b, s. 115).

Období coming outu v životní fázi je u každého jedince jiné. Některé děti cítí, že mají odlišnou sexuální preferenci dříve, některé to zjistí až v pubertě, někteří však až o dost později. I délku tohoto uvědomění nelze přesně stanovit. Je to velmi náročné období, které může trvat i

roky. Často trpí tyto osoby již zmíněnými depresemi a úzkostmi. I když se až polovina homosexuálů přiznala k pokusu o sebevraždu, kvůli své odlišné orientaci, kolik sebevražd se z těchto důvodů stalo však nelze zjistit (Brzek, Pondělíčková-Mašlová, 1992, s. 42).

2.5 Problém homofobie a diskriminace

V posledních letech se potvrzuje trend větší liberálnosti naší české společnosti vůči sexuálním menšinám. Podle výzkumu Weisse a Zvěřiny, který porovnával postoje společnosti k homosexuálům v roce 1993 a 2003 se snížil negativní postoj o 15 % z předchozí lehce nadpoloviční většiny. Stále však jako společnost nejsme schopni přijmout adopci dětí stejnopohlavních párů. Další výzkumy z roku 2008 od Pechové potvrzují homofobní chování společnosti vůči homosexuálům. Dvě třetiny homosexuálně orientovaných osob přiznalo nějakou formu diskriminace, urážek či slovních útoků, kvůli jejich sexuální orientaci. Fyzickým útokům čelilo 15 % z nich. Organizace Člověk v tísni provedla výzkum v roce 2007 s názvem Rovnost je cool, který však podal překvapivé výsledky. Negativní postoje zastávalo 78 % chlapců a 24 % dívek. Výzkum byl prováděn u dospívajících dětí, můžeme tedy předpokládat vliv jejich vývojového období na jejich postoje. V období puberty se totiž děti rády přidávají k většině v kolektivu, aby nevyčnívaly. Navíc si v této fázi teprve vyjasňují vlastní sexuální orientaci a prochází si řadou tělesných změn, což může ovlivňovat jejich současné názory (Procházka In: Šulová, Fait, Weiss, 2011, s. 202).

Dle listiny základních práv Evropské unie (dále jen EU) (článek 21) je jakákoli diskriminace kvůli pohlaví či sexuální orientaci nepřijatelná, proto vytvořila právní předpisy proti diskriminaci z výše uvedených důvodů. Dokonce 18 členských států rozšířilo ochranu lidských práv i mimo pracoviště a pojali ji v širším spektru jako je vzdělávání, zdravotní péče nebo například bydlení. Ochrana je zakotvena ve směrnici o rasové rovnosti 2000/43/ES. I přes tuto právní ochranu se však často LGBT+ osoby raději nepřiznávají ke své orientaci nebo identitě, kvůli strachu z negativních důsledků (European Union Agency for Fundamental Rights, 2009).

Mýty a předsudky

Kolem homoparentálních rodin panuje mnoho mýtů a předsudků. Někteří lidé si stále myslí, že je homosexuální orientace přenosná, také to, že tyto páry nejsou stabilní a hrozí větší riziko zneužívání dětí v těchto rodinách. Dalším názor, který koluje v současné době ve společnosti je to, že si homosexuálové chtějí pořizovat děti jen proto, aby zapadli do heterosexuální společnosti (Sedláčková, Šulová In: Šulová, Fait, Weiss, 2011, s. 204).

Mýty panují i u kontroverzní orientace bisexuálů, kdy ji heterosexuálové vidí stejně jako homosexualitu. Homosexuálové zase odsuzují bisexuály, protože si myslí, že se jen stydí přiznat si svou homosexuální sexuální orientaci. Obě domněnky jsou mylné, bisexuálové totiž opravdu přemýšlí a pociťují city k oběma pohlavím rovnoměrně. O sexuální preferenci pohlaví u nich rozhoduje celková atraktivita osoby, avšak většinou nemají zájem navazovat hlubší vztahy (Pondělíčková In: Pondělíčková, Raboch, 2005, s. 151).

Mezi nejběžnější mýty patří domněnka, že si lidé mohou svou sexuální orientaci dobrovolně zvolit. Další mylnou představou je promiskuita homosexuálně orientovaných lidí. Přisuzují se jim vlastnosti liberálně smýšlejícího člověka a někteří lidé je mají za politické aktivisty. Můžeme se setkat i s názorem, že homosexualitu způsobuje traumatické dětství člověka, jako je zneužívání a narušené vztahy ať už s jedním nebo s oběma rodiči. Také se často hovoří o tom, že homosexuálové nejsou schopni být opravdu šťastní a chtějí být ve skutečnosti heterosexuální. Stejně jako heterosexuálové, mají homosexuálové odlišné způsoby života, tudíž tato přesvědčení nelze použít na všechny (Dallas, 2020, s. 25). S předsudky se setkáváme však i z druhé strany, od homosexuálů a členů LGBT+ vůči heterosexuálům a zejména křesťanům. Křesťané se obecně považují za striktní osoby s nenávisťnými postoji vůči členům LGBT+. Ačkoli se dle výzkumů tento předsudek dá pokládat za opodstatněný, rozhodně není platný na všechny věřící (Dallas, 2020, s. 47). Ačkoli v přikázáních Ježíše najdeme spíše bezpodmínečné pojetí lásky, nestanoví žádné tresty a nechává na každém, aby se rozhodoval ve svém chování sám, evangelisté jeho kázání přejímají odlišně. Apoštol Pavel vyhrožuje lidem s homosexuálním chováním vyloučením z Božího království. K evangelistovi Pavlovi se pak připojilo několik dalších koncilů (Bellinger, 1998, s. 279–282).

Na Slovensku provedla výzkum Smitková a Kuruc (2012, s. 26–28) na téma Mýty a předsudky a vyšly jim tyto výsledky:

- LGBT lidé jsou zaostalí ve vývoji, jsou nezralí.

- Homosexualita nebo transsexualita je způsobena matkou, která potlačuje osobnost dítěte, je přehnaně ochranný, chybuje ve výchově a je emocionálně vzdálena otci.
- Pokud se dítě seznámí s lidmi z LGBT+ komunity, učí se o nich, může to z něj udělat také člena LGBT+.
- Pokud je dítě v dětství zneužíváno, může to změnit jeho sexuální orientaci.
- Sexuální orientaci a genderové pohlaví lze ovlivnit, můžeme se mu ubránit či jej vyléčit.
- LGBT+ lidé mají možnost si vybrat svou orientaci a pohlaví.
- LGBT je pouze fáze v životě člověka, ze které se dá dostat.
- Projev sexuální orientace a genderové identity je jen sexuální chování.
- Jde pouze o alternativní způsob života.
- Vztahy mezi členy LGBT+ komunity nejsou dlouhotrvající, a tak nemohou být nikdy ve skutečnosti šťastné.

Homofobie

U prevence homofobie má velký význam i používání v běžné mluvě homofobního jazyka, jelikož prezentuje nadřazenost heterosexuality a negativní postoj vůči odlišnostem. I nekonkrétní narážky a vtipy mají značný vliv na klima školy a třídy. Je tedy nežádoucí brát tento jazyk na lehkou váhu (Čechová, Hajdíková, 2016, s. 10).

Homofobní jazyk umocňuje negativní postoje k homosexualitě a celé LGBT+ komunitě. Jsou to slova jako teplouš, buzna, bukvice, homouš, teploušský, gayský. O těchto slovech je třeba s žáky hovořit, vysvětlit jim význam a dopad těchto slov na ostatní (Smetáčková, Braun, 2009, s. 25).

Homofobii se dá předcházet kvalitní sexuální výchovou na školách, kdy se nejen sexuální menšina homosexuálů považuje za normální, běžnou věc a děti se učí, že homosexuální jedinci na svou orientaci mohou reagovat různými způsoby a je nutné je přijímat bez jakýchkoli předsudků.

Míra homofobie také závisí na politické situaci dané země. Obecně platí pravidlo, že čím více je země liberálnější, tím více je k sexuálním menšinám tolerantnější. Ovšem ani v těch nejsvobodnějších zemích nejsou homofobní postoje obyvatel výjimkou. Z tohoto důvodu homosexuálové svou orientaci skrývají a uzavírají heterosexuální manželství nebo úplně

odmítají navazování jakýchkoli partnerských vztahů. Tento odmítavý postoj společnosti k odlišnostem vede u homosexuálů k vyšší míře pokusů o sebevraždu v porovnání s heterosexuály (Zvěřina, 2003, s. 123).

Podle Zvěřiny (2003, s. 125) jsou více napadáni homofobními výroky muži nežli ženy. Objevují se urážející výroky i ve veřejných sférách, výjimkou nejsou ani politické projevy. Homofobní znaky ve společnosti jsou zde stále, i když už je to více než deset let, co je potvrzeno Světovou zdravotnickou organizací, že homosexualita není vada ani nemoc. Homofobie stojí na strachu lidí z něčeho neznámého a odlišného. Homofobní lidé si pak hledají různé racionální odůvodňování svého názoru, ať už v náboženství či kdekoli jinde. Výzkum z roku 1994 potvrdil toleranci u více než poloviny obyvatel České republiky vůči homosexuálům. Větší míru tolerance pak projevovali muži a osoby s vyšším vzděláním. S vyšším věkem pak naopak liberální postoje respondentů klesaly.

Tab. Postoje české populace k právům homosexuálních lidí (data CVVM)

	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-
uzavřít registrované partnerství	61/30	69/24	75/19	73/23	72/23	72/23	75/21	72/23	73/23	74/22
uzavřít sňatek	38/51	36/57	38/55	47/46	49/45	45/48	51/44	51/44	45/48	49/47
adoptovat děti	19/70	22/67	23/65	27/63	29/60	33/59	37/55	34/57	–	–
adoptovat děti partnera/partnerky	–	–	–	–	–	–	–	–	58/32	59/33
adoptovat děti z institucionální péče	–	–	–	–	–	–	–	–	45/48	44/49

Součet odpovědí „rozhodně ano“ a „spíše ano“ a součet odpovědí „spíše ne“ a „rozhodně ne“. Dopočet do 100 % u jednotlivých položek v každém roce tvoří odpovědi „neví“.

zdroj: CVVM 2015a

Obr. 4: Postoje české populace k právům homosexuálních lidí (Sloboda, 2016, s. 47)

Dle tabulky výše můžeme pozorovat zlepšování postojů české společnosti vůči homosexuálům. Avšak v Česku se stále malý počet osob přiznává k homosexualitě.

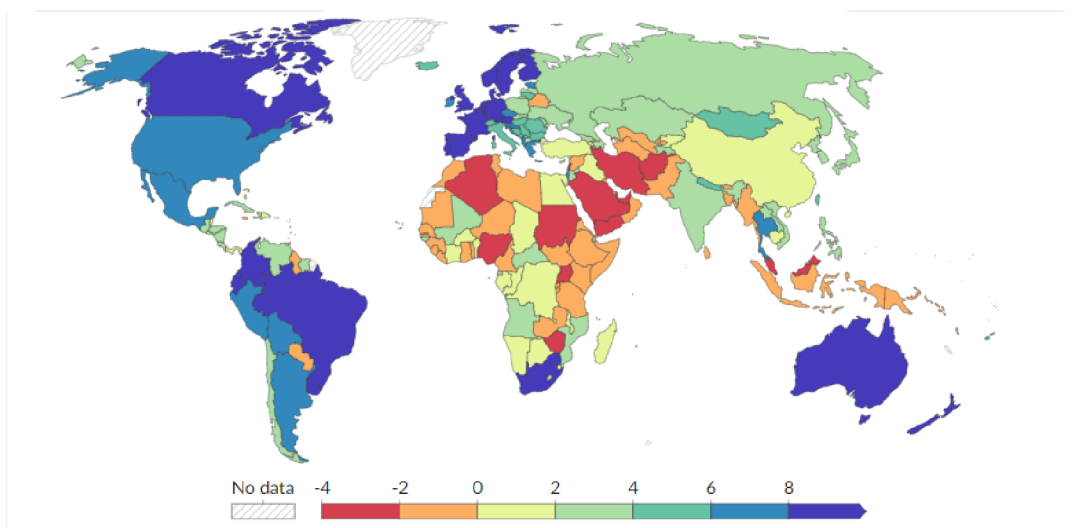
Pokud mluvíme o homofobii, měli bychom představit i pojem heteronormativita, který odráží současný stav naší společnosti. Heteronormativita jak název napovídá považuje za heterosexuality za normativní stav – ideál a vzor. Takové nastavení společnosti pak vede k homofobii, kdy lidé vnímají homosexualitu jako něco odlišného až úchylného, protože narušuje daný stereotyp společnosti (Sloboda, 2016, s. 55). „Homofobie je nepřátelskost vůči osobám reálně či domněle identifikujícím se jako neheterosexuální“. (Sloboda, 2016, s. 55)

Homofobii můžeme označit jako jistou formu diskriminace, která se projevuje slovně nebo až fyzickým a psychickým týráním či násilím. Míra diskriminace mívá stupňující povahu. U homosexuality je problematická její neprokazatelnost, není vidět na první pohled. Proto mohou být obětí násilí i pouze domnělí homosexuálové. V současné době můžeme mluvit také o tzv. bifobii a transfobii, kdy se nerespektující lidé snaží bisexuály donutit k výběru preferovaného pohlaví partnera a stejně tak se snaží „napravit“ trans osoby (Sloboda, 2016, s. 57).

Sexuolog Radim Uzel (2006, s. 147) označuje posmívání a homofobii za nemorální. Přirovnává to k posměškům za vzhled, ovšem ty se dají s pomocí doktorů vylepšit. Homosexualitu si nelze vynutit ani odnaučit. Přirovnává ji k preferenci levé ruky, která je dána mozkovým centrem ještě před narozením jedince. Stejně jako se dnes už nenapravuje psaní levou rukou, neměly by být ani snahy o nápravu homosexuality.

I přesto, že zákaz diskriminace kvůli sexuální orientaci je součástí celoevropských norem pro lidská práva, je velkým problémem je v praxi uplatňovat. Evropský soudní dvůr pro lidská práva se tomuto tématu v poslední době intenzivně věnuje, a i díky tomu se začínají sjednocovat soudní postupy. Ačkoli největším problémem je získávání důkazů, že šlo o diskriminaci právě z důvodu sexuální orientace. Samotný problém začíná hned u definice a pokračuje s dokazováním takového chování, které jde často racionálně vysvětlit (Pechová, 2007, s. 55–56).

V současné době lze stále pozorovat, že práva LGBT+ nejsou chráněna stejným způsobem jako heterosexuálních lidí. Mezi práva LGBT+ patří například: sociální práva, nebýt nucen k terapiím, sňatky, zákonná změna pohlaví, adopce dětí, politická práva ale i ekonomická práva (Our World in Data, 2023). Na mapě níže můžeme pozorovat práva v jednotlivých zemích světa, čím vyšší index, tím více mají LGBT+ lidé více práv v dané zemi.

Obr. 5: Práva lidí LGBT+ (ourworldindata.org, 2019)

Homofobie na školách

Homofobii ve školním prostředí můžeme rozdělit na formální a neformální kurikulum. V oblasti formálního kurikula Rámcový vzdělávací program (dále jen RVP) vymezuje respekt ke všem ostatním lidem, který podporují jak konkrétní informace, tak přímé ovlivňování názorů žáků. V oblasti neformálního kurikula, což je klima třídy a celé školy, kdy způsob vystupování školy umocňuje nebo snižuje homofobní jednání jejich žáků (Smetáčková, Braun, 2009, s. 20).

Škola plní mnoho funkcí, vedle vzdělávací je to právě i funkce výchovná a sociální. Ve vývoji dítěte tvoří nezastupitelnou roli. Oblast školy je přirozeně sexualizována s dospíváním dětí. Objevuje se ve formálním (učivo, řady) i neformálním (klima třídy a školy) kurikulu. Výskyt homofobie v naší společnosti nelze popřít, je tedy na školství, aby tuto situaci reflektovala ve svém formálním kurikulu. Neboť „jednou z funkcí školy je poskytnout bezpečné prostředí pro osobní rozvoj všem žákům a žákyním.“ (Sloboda, 2016, s. 86) Na přítomnost různých forem diskriminace ve školách všech zemích upozorňuje i organizace UNESCO na základě svých výzkumů v letech 2001–2011. Projevy homofobie tak způsobují negativní vliv na vzdělávání a také na psychosociální vývoj dětí nejen z LGBT+ komunity, ale také pro ty, kteří jsou za ně mylně považováni. Formy diskriminace mohou přicházet od pracovníků školy i od vrstevníků v různých formách. Patří sem například slovní napadání, urážlivé vtipy, posměšky, ignorování, vyčleňování z kolektivu nejen přímo daných osob, ale i popírání homosexuality ve své podstatě, schovávání věcí a fyzické napadání. Souhrnně toto chování lze označit jako šikana. Agentura pro základní práva (FRA) provedla mezinárodní výzkum, ve

kterém se vyšlo najevo, že se až 83 % dětí do 18 let bylo svědky negativního jednání vůči lidem LGBT+ komunity. V Česku pak 57 % dětí uvedlo, že svou odlišnou sexuální orientaci skrývali před ostatními. Více jak polovina respondentů do 18 let věku v dané době studujících na škole uvedlo, že se v posledním roce setkala s projevem šikany z důvodu jejich sexuální orientace. Na středních školách to bylo až 84 %.

V České republice provedla online výzkum homofobního chování na školách organizace PROUD. Respondenty byli osoby ve věku 14–23 let, jednotlivé položky se dotazovaly na zkušenosti v nynějším či předchozím školním roce. Devadesát procent těchto osob uvedlo, že se ve škole setkala se slovními urážky osob LGBT+, 37 % z nich bylo svědky slovního napadení a vysmívání, 28 % pak potvrdilo ignorování a vyčleňování z kolektivu a 10 % byli svědky až fyzického napadení (Sloboda, 2016, s. 88).

Čechová a Hajdíková (2016, s. 15-16) doporučují dodržovat tyto zásady, abychom zamezily vznik šikany z důvodu homofobie:

- *Uznávat právo na vyjádření vlastní sexuality a genderu a nepopírat existenci LGBT+ identit.*
- *Respektovat individuální sexuální preferenci a genderovou identitu.*
- *V žádném případě neexponovat konkrétní studující.*
- *Vyvarovat se hodnocení různých sexualit a genderových identit (brát je jako běžnou součást života).*
- *Být dostupný a otevřený rozhovoru a podpoře.*
- *Vymezovat se vůči posměškům a homofobním vtipům.*
- *Používat korektní jazyk.*
- *Vést žáky k tomu, že všichni nejsou stejní, a k respektu k různorodosti.*
- *Brát v úvahu možnost, že v každé skupině může být někdo LGBT+ nebo může mít LGBT+ rodiče. (Čechová, Hajdíková, 2016, s. 15-16)*

2.6 Registrované partnerství a homoparentální rodiny

V naší společnosti je bráno především manželství jako hlavní pilíř rodiny. Manželství má dlouho letou tradici, už ve starověku začínala platit určitá pravidla. V průběhu historie se však trochu měnila. V současné době prochází proměnou hlavně role ženy a muže v manželství. Zejména dochází k vylepšení zrovnoprávnění žen v rodině i ve společnosti. Tento trend lze

pozorovat již od doby osvícenství. To, že má manželství i v naší zemi stále velký význam dokazuje i fakt, že v naší zemi žijí stále dvě třetiny obyvatel v manželství. I přesto, že je zde vysoká míra rozvodovosti. Tento trend je však pozorovatelný i v jiných zemích. V současné době se však zvyšuje průměrný věk osob, která uzavírají manželství a také přivádí na svět své první dítě (Zvěřina, 2003, s. 111–112).

Sociolog Fafejta (2004, s. 17) popisuje roli otce jako osobu, která má práva a povinnosti nejen vůči dítěti, ale i k matce či k učitelu dítěte. Pokud o svá práva nestojí, povinnosti neplní, může mu být role otce odejmuta. Role otce sice stojí na biologických základech, avšak mnohem důležitější je pro dítě i společnost sociální aspekt. Role biologického a sociálního otce se nemusí shodovat. Biologický otec dle Fafejty není důležitý, rozhodující pro dítě je role otce sociálního, toho, který mu předává normy, hodnoty a představy. Roli matky pak vymezuje velmi podobně. Zdůrazňuje důležitost vychovávání dětí, pokud si chce matka svou sociální roli udržet. Výchova dětí je velmi citlivé téma, pokud se matka rozhodne vychovávat jinak, než je tomu zvykem, musí dost často vysvětlovat své postupy okolí. Výchovu vnímá každý jedinec jinak, proto ji nelze objektivně hodnotit (Fafejta, 2004, s. 19).

Rodiny se stejnopohlavními páry se nejčastěji označují jako homosexuální, gay–lesbické nebo stejnopohlavní rodiny. Jelikož nejsou dosud známé žádné výzkumy na zastoupení takových rodin ve společnosti, jejich množství můžeme jen odhadovat. V současné době není možné v naší republice adoptovat dítě stejnopohlavním párem, takže pokud dítě vychovává biologická matka a její partnerka, tak osoba, která není biologická příbuzná, nemá na dítě žádná práva. Lesbické rodiny můžeme dělit na tzv. smíšené lesbické rodiny, do takových vztahů si rodiče přinášejí své děti již z předchozích heterosexuálních vztahů, a na tzv. plánované lesbické rodiny, kdy si děti pořídí rodiče plánovaně do homosexuálního vztahu. Některé rodiny jsou nejdříve smíšené, ale později se z nich mohou stát i rodiny plánované (Sedláčková, Šulová In: Šulová, Fait, Weiss, 2011, s. 205).

„Zákon o registrovaném partnerství, účinný od 1. července 2006 (...) definuje registrované partnerství jako trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem v něm stanoveným. Jedná se o upravenou definice manželství, přizpůsobenou účelu zákona.“ (Burešová, 2020, s. 41) Název a ani obsah tohoto zákona však není LGBT komunitou pozitivně přijímán, jelikož stále není srovnatelný se svazkem manželství. Registrované partnerství vzniká sice stejně jako manželství souhlasným prohlášením před úřady, avšak je jen několik matričních úřadů, kde se dá tento svazek uzavřít. Svědci nemusí být přítomni. Stejně tak jako před vstupem do manželství, musí osoby prokázat svou totožnost a státní občanství. Na rozdíl od manželství, musí být alespoň jedna osoba občanem ČR, jelikož zatím neexistuje jednotný přístup

k registrovanému partnerství ve světě. Musí být také starší 18 let, právně způsobilé a nesmí uzavírat partnerství s rodinným příslušníkem, anebo již v nějakém svazku být (Burešová, 2020, s.42–43).

Ani práva a povinnosti nejsou v registrovaném partnerství totožné s manželstvím. V registrovaném partnerství mají partneři jen základní práva a povinnosti, neboť jeho účelem je pouze soužití dvou osob, není jim přiznáno doposud právo na založení rodiny. V zákoně je stanoveno, že osoby žijící v registrovaném partnerství za sebe mohou plnit běžná plnění, avšak už není specifikováno, co to přesně je. Platí zde však i vyživovací povinnost podobně jako u manželství. Registrované partnerství pak zaniká buď smrtí jednoho z partnerů nebo zrušením před soudem bez jakýkoliv majetkových vyrovnání (Burešová, 2020, s. 45–50).

Stejnopohlavní rodiny u nás nemají v právním ustanovení jasnou existenci. Její vznik je velmi specifický. Homoparentální rodiny řeší způsob početí, určení rodičovství a najetí vhodného dárce či dárkyně. Formy rodičovství jsou u těchto rodin různé. Nejčastěji je však u jedné osoby biologická nebo právní a u druhé sociální. Občanský zákoník uznává pojem pouze právní rodičovství, které vzniká buď určením mateřství porodem a určením otcovství, jenž vzniká domněnkou odvozené od statusu matky či dle biologické vazby k dítěti, nebo také souhlasným prohlášením matky a muže, který souhlasí s otcovstvím. Sociální rodič je osvojitel či pěstoun, který se sice může podílet na výchově a výživě dítěte, avšak chybí jim jakákoli práva na dané dítě. Takže ačkoli jeho péče může být kvalitnější než právního rodiče, neopravňuje ho to jakkoli zasahovat a ovlivňovat život dítěte (Burešová, 2020, s. 69–77).

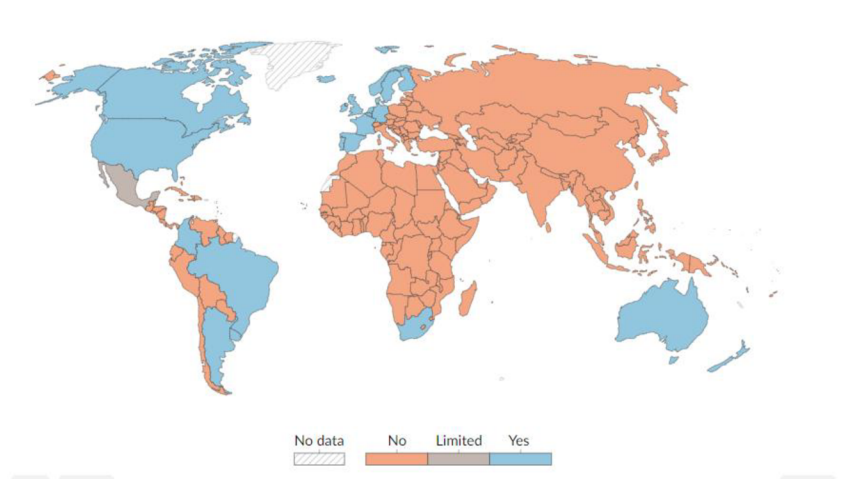
Stát se rodiči mohou homosexuálové také tím, že si dítě osvojí/adoptují. V tomto případě mají osvojitelé plná práva na dítě, jsou zapsáni i v rodném listě. Dítě získává příjmení osvojitele a biologickým rodičům tak práva na dítě zanikají. Další formou je pěstounství, kdy pěstoun o dítě pečuje, vychovává, avšak nemá na něj vyživovací povinnost a může je jen zastupovat v běžných věcech. Pokud je potřeba řešit závažnější věci, musí to převzít zákonný zástupce dítěte. Pěstounství je platné jen omezenou dobu, maximálně však jeden rok. Pěstouni za svou „práci“ dostávají plat. Pokud chtějí stejnopohlavní páry využít formu náhradní rodinné péče, musí však podat žádost jako samožadatelé, nemohou být zařazeni do evidence jako pár (Kadlecová, Rambousková, 2023, s. 37–38).

Kutálková (2018, s. 47) zmiňuje, že na základě studií není problém v sexuální orientaci rodičů, ale v homofobii a konzervatismu společnosti. Dítě, které žije v rodině se stejnopohlavními rodiči prospívá stejně jako dítě v heterosexuální rodině. Je třeba stejnopohlavní rodiny normalizovat. Děti dotázané v této studii se shodují, že by byly rády, kdyby se stejnopohlavní rodiče vyskytovaly na veřejnosti, v reklamách, filmech či ve školních

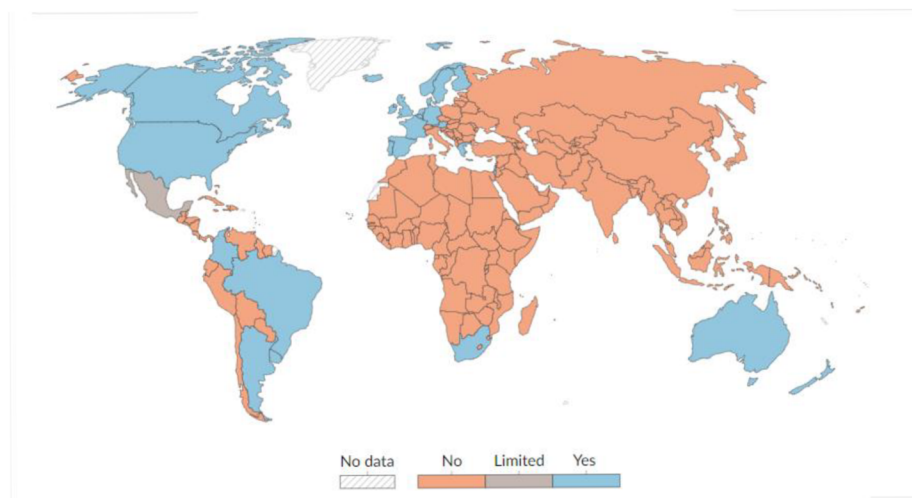
učebnicích, a tím by se normalizovali. Zakrývání a popírání těchto rodin jen umocňuje homofobii společnosti.

V Evropě platí tři formy právního řešení registrovaného partnerství. Prvním z nich je tzv. severský model, který je nejstarší a mimo severské státy jej uplatňuje i Německo. V těchto státech získávají registrovaní partneři s určitými výjimkami podobná práva jako manželé, avšak nevěnuje se oblasti rodičovství. Druhým modelem je tzv. francouzský. Ve Francii uzavírají homosexuálové, ale i heterosexuálové pakt solidarity. Pod tímto paktem žijí páry nesezdané na základě smlouvy, která se v mnoha částech liší od manželství. Třetím modelem je tzv. nizozemský, který umožňuje vstoupit do manželství všem osobám se stejnými právy, dokonce i s právem na rodičovství (Baršová In: Valdřová, 2004, s. 69–70).

Kutálková (2015, s. 7) provedla studii zabývající se situací homosexuálních párů, kteří se chtějí stát rodiči nebo už dítě vychovávají. Přestože ve světě se mnoho pediatrů a psychologů shoduje v pozitivních názorech na adopci dětí homosexuálními páry, v české společnosti je to stále kontroverzní téma. Stejnopohlavní páry mají problémy již při zakládání rodiny, jak již bylo zmíněno výše. Pokud už dítě vychovávají setkávají se často s negativními postoji ze strany společnosti. Ani veřejné instituce nejsou připraveny na jednání s takovým typem rodiny. Zejména systém sociálního zabezpečení s nimi vůbec nepočítá. Takové situace mají negativní dopad na dítě, které musí rodič připravit i na případné homofobní poznámky ostatních lidí. Děti ze stejnopohlavních rodin nemají právní jistotu a čelí různým formám společenského nepřijetí. Situace je alarmující a stát by měl rozhodně řešit bezpečný vývoj těchto dětí a zavést zrovnoprávnění postavení stejnopohlavních rodin.

Obr. 6: Manželství pro partnery stejného pohlaví v roce 2019 (ourworldindata.org, 2019)

Obr. 7: Společná adopce partnery stejného pohlaví v roce 2019 (ourworldindata.org, 2019)

2.7 LGBT+ v ČR

Jak již bylo zmíněno v předchozím textu, na základě výzkumu Alfreda Kinseyho ze 40. let 20. století se stanovil počet homosexuálů v naší populaci na známá 4 % lidí. Když tato čísla převedeme na českou populaci, dostaneme číslo něco málo přes 300 000 homosexuálně orientovaných lidí v České republice. Toto jsou však pouze odhady, stanovit přesné číslo je bohužel problematické z již výše zmíněných důvodů. V posledních výzkumech vyšly tyto údaje:

Tab. Identifikace s homo- a bisexualitou 1998 a 2008 podle výzkumu sexuálního chování v ČR

1998 (n=2003) 2008 (n=2000)		Ano		Není si jist(a)**		Neodpovědělo	
		1998	2008	1998	2008	1998*	2008
Považuje se za homosexuála/ku	Muži	0,3 %	0,7 %	2,2 %	2,0 %	--	1,6 %
	Ženy	0,3 %	0,3 %	3,1 %	2,6 %	--	3,0 %
Považuje se za bisexuála/ku	Muži	2,2 %	11,6 %	--	--	--	2,5 %
	Ženy	3,1 %	10,9 %	--	--	--	4,9 %

* V publikaci nebyla uvedena data. ** Tato možnost se v otázce na bisexualitu nevyskytovala. zdroj: Weiss a Zvěřina, 2001, Weiss/DEMA, 2008a a 2008b⁴⁵

Tab. Zkušenost s homosexuálním stykem 1998 a 2008 podle výzkumu sexuálního chování v ČR

1998 (n=2003) 2008 (n=2000)		Ano, jednou		Ano, opakovaně	
		1998	2008	1998	2008
Homosexuální zkušenost	Muži	4,0 %	2,9 %	2,2 %	1,7 %
	Ženy	3,0 %	5,3 %	1,4 %	2,2 %

zdroj: Weiss a Zvěřina, 2001, Weiss/DEMA, 2008a a 2008b

Obr. 8: Identifikace s homo- a bisexualitou a zkušenost s homosexuálním stykem 1998 a 2008 podle výzkumu sexuálního chování v ČR (SLOBODA, 2016, s. 46)

V roce 1961 se v naší zemi zrušil zákon o trestání homosexuálního chování u osob starších osmnácti let. Na hranici patnáct let, stejně jako u heterosexuálních styků se snížila až v roce 1990. O rok později se vyškrtla homosexualita ze seznamu nemocí. Světové zdravotnické organizace toto doporučila již v roce 1987. Registrované partnerství u nás prošlo v platnost v roce 2006 a doposud jsme se již více neposunuly. V roce 2013 a 2014 byly předloženy návrhy na umožnění přiosvojení biologického dítěte partnera, avšak v platnost neprošel. Dokonce zákon o registrovaném partnerství uděluje zákaz adopce tomuto svazku i individuální adopci jedincem. Od roku 2009 u nás platí tzv. antidiskriminační zákon, který jasně zmiňuje postihy za diskriminaci na pracovišti či úřadech kvůli sexuální orientaci nebo pohlavní identitě. Úprava občanského zákoníku z roku 2012 se věnuje transsexuálům, kdy je povolena administrativní změna pohlaví za určitých podmínek, jako je dokončený chirurgický zákrok, rozvod či zrušení registrovaného partnerství a ohájení své žádosti před komisí zřízenou Ministerstvem zdravotnictví ČR (Sloboda, 2016, s. 50–52).

Polistopadovém období v roce 1989 se zakládaly ve větších českých městech spolky, kluby, bary a další organizace pod vedením LGBT+ komunity. Díky internetu a jeho rozvoji u nás v druhé polovině 90. let, se začala LGBT+ komunita dostávat i do veřejných médií, filmů, festivalů a dalších společenských akcích. Významnou organizací se stalo v roce 1990 SOHO – Sdružení organizací homosexuálních občanů, která spojila zhruba třicet sdružení po celé naší republice. Organizace SOHO se angažovala v politické oblasti, zasloužila se svou snahou o změnu mnoha zákonů na podporu LGBT+ komunity a vydávala také mnoho osvětových publikací. Členem SOHO byla i organizace STUD, jenž funguje do dnes. STUD se velkou mírou zasazuje o zlepšení života LGBT+ osob v naší zemi, ať už pomocí medializace nebo se svými aktivitami, které dopomohly k přijetí zákona o registrovaném partnerství (Beňová, 2007, s. 16–17).

V roce 2011 byla založena platforma PROUD (Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu), která se dodnes významný dílem zasazuje v emancipaci členů LGBT+ komunity. Tato organizace aktivistů pořádá festival Prague Pride, který má mezi občany velkou popularitu. Tento pochod přes naše hlavní město bývá zakončen na Střeleckém ostrově s koncerty českých umělců. Nyní je největším festivalem LGBT+ komunity a lidí podporujících tuto menšinu u nás (Seidl, 2012, s. 474–475).

Beňová (2007, s. 44) uvádí, že se sice v Česku provádí mapování postojů společnosti k homosexuálům, zapomíná se však na ostatní členy LGBT+ komunity jako jsou např.

bisexuálové a transgender osoby. V současné době nedochází k většímu posunu v liberálních názorech společnosti. Můžeme pozorovat spíše pokles, zejména v oblasti stejnopohlavních rodin a manželství, na základě výzkumů z roku 2005 a 2007. V těchto výzkumech souhlasilo s manželstvím pro všechny 36 % dotázaných, s adopcí dětí stejnopohlavními páry 22 %. Ještě více znepokojující jsou odpovědi respondentů na otázku, zda by jim nevadilo mít za souseda homosexuála, kdy 29 % odpovědělo že ano (Beňová, 2007, s. 45).

Po roce 1989 u nás došlo k nárůstu zájmu transsexuálních osob o odbornou pomoc a také k vyrovnání vzájemného poměru pohlaví z žen na muže a z mužů na ženy. Před politickými změnami v roce 1989 bylo hlášeno více osob s poruchou pohlavní identity ženou na muže. K těmto změnám přispěla pravděpodobně větší informovanost obyvatel naší země o sexuálních problémech a také o jejich možných formách řešení. Léčbu také začali vyhledávat i starší osoby ve zralém a důchodovém věku. Významně se i zkrátila průměrná doba léčení pacientů z pět a půl roku na necelé tři roky a dle soudobých trendů se doba terapie stále zkracuje (Fifková In: Weiss, 2010b, s. 442).

Vývoj počtu pacientů u nás v jednotlivých obdobích ukazují tyto grafy: Z výzkumu vyplynulo, že mezi lety 1942 a 2006 bylo zaznamenáno 761 osob trpící touto poruchou, k přeměně pak došlo u 331 osob (Fifková, 2008, s. 19). „*Pokud se transsexuální osoba rozhodne požádat o přeměnu pohlaví a podstoupí příslušnou léčbu, pak po provedené operaci může pacient požádat o změnu zápisu jména, příjmení a pohlaví v matrice podle zákona č.301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů. Svoji žádost musí doložit potvrzením odborného lékaře z oboru sexuologie o provedení úplné změny pohlaví.*“ (Fifková, 2008, s. 141) Pokud o změnu pohlaví žádá osoba, která žije v manželství, musí být toto manželství rozvedeno, protože jinak by došlo k manželství dvou stejných pohlaví, které u nás není uzákoněno. V případě, že je transsexuální osoba již rodičem, zůstává jím nadále. Náklady na zdravotní péči o transsexuální osoby je u nás plně hrazena zdravotními pojišťovnami, doplácí si jen na některé léky a kosmetické úpravy (Fifková, 2008, s.141–143).

Výzkum Anny Šabatové z roku 2018 ukazuje, že se členům LGBT+ komunity nežije příliš snadno. Česká veřejnost si myslí, že jsme moderní liberální společnost, ale příslušníci LGBT+ to vnímají odlišně. Zhruba 75 % dotázaných se cítí nějakým způsobem diskriminováno. Vyjádřili se, že se stále často setkávají s různými typy předsudků a mýtů k nim namířených. Jako stěžejní opatření, které by členům LGBT+ komunity pomohlo cítit se v naší zemi lépe je

uzákonění manželství pro všechny, jelikož registrované partnerství považuj za nedostatečnou náhražku až 95 % respondentů (Šabatová, 2019, s. 14–16).

Macháčková a Pitoňák provedli podobný výzkum v roce 2022. Do tohoto výzkumu zapojili již děti od dvanácti let, protože jsou si vědomi, že právě dospívající se velmi často ve škole setkávají s diskriminací a násilím již od útlého věku, kdy se tyto situace značně podepisují na jejich psychickém zdraví. V tomto výzkumu došli k několika zajímavým poznatkům. Genderovou identitu si trans a další genderově rozličné osoby uvědomí zhruba před patnáctým rokem. Hodnocení vlastního postavení ve společnosti se dle LGBT+ lidí zlepšilo o 0,5 bodu oproti výše zmiňovanému výzkumu z roku 2018. Až 91 % dotázaných se setkala s předsudkem ze strany společnosti, že existují pouze dvě pohlaví – žena a muž, a až 78 % slyšelo názor, že by členové LGBT+ komunity neměli dávat na veřejnosti najevo svou orientaci či identitu. Avšak i přesto lidé této komunity vnímají snížení nesnášenlivosti vůči jejich osobě uvedlo to až 57 % respondentů. Stejný postoj ke zdokonalení jejich situace projeví i v otázce zlepšení jejich koexistence ve společnosti jako ve výše zmíněném výzkumu, kdy si velmi přejí uzákonění manželství pro všechny a možnost adopce dětí. Zhruba 40 % dotázaných potvrdilo, že zatajovalo na veřejnosti, ve škole či v rodině svou sexuální orientaci nebo genderovou identitu ze strachu z napadení. Diskriminaci pociťuje 43 % respondentů, největší zastoupení však bylo u nejmladších dotázaných. Výsledky potvrdily, že se nejvíce setkávají s diskriminací dětí ve věku dvanácti až patnácti let. Mezi respondenty to bylo 57 % z nich. V posledním roce slyšely slovní napadání 84 % z nich. Avšak 92 % všech dotázaných se přiznalo, že daný incident neřešili a nenahlásili. Více jak polovina respondentů v době sbírání dat studovala, tudíž padly otázky na spolužáky, kdy se s jejich urážlivými slovními napadeními setkala 36 % dotázaných. Z celého souboru respondentů má zkušenosti s fyzickým napadením v posledních pěti letech 18 %. Velmi špatná situace je v online prostředí, kde se s homofobním chováním setkala 84 % respondentů.

3 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA

Sexuolog Radim Uzel (In: Šulová, Fait, Weiss, 2011, s. 128) zdůrazňuje důležitost sexuální výchovy zejména ve smyslu učení k toleranci a k potřebám ostatních. O právech v sexuálním životě pojednává Světová deklarace sexuálních práv, která byla přijata v Hongkongu v roce 1999 s těmito body:

1. *Právo na sexuální svobodu.*
2. *Právo na sexuální autonomii, integritu a bezpečnost sexuálního subjektu.*
3. *Právo na sexuální soukromí.*
4. *Právo na sexuální rovnost.*
5. *Právo na sexuální potěšení.*
6. *Právo na vyjádření sexuálních citů.*
7. *Právo na svobodné sexuální sdružování.*
8. *Právo učinit svobodné a zodpovědné rozhodnutí.*
9. *Právo na sexuální informace založené na vědeckých poznatcích.*
10. *Právo na komplexní sexuální výchovu.*
11. *Právo na sexuální zdravotní péči.* (Uzel, 2004, s. 8-9)

Sexuální výchova ve světě má své počátky na konci 18. století a do dnešní doby si prošla dlouhým vývojem. Začínala jako pohlavní výchova, kdy se filantropisté a pedagogové snažili především o názornost, ať už šlo o výuku skrze obrazy, pitvání březích zvířat, pozorování páření zvířat nebo sledování porodu dětí a nahých těl dětí i dospělých. Pokračovala jako sexuální výchova, později to byla výchova k partnerství, manželství a rodičovství, poté následovala rodinná výchova a v současné době výchova ke zdravému způsobu života.

O počátky sexuální výchovy v Čechách se postaral Aleš Pařízek, když přeložil knihu Praktické knihy ruční od Wilbaumu, ve které autor apeluje na pohlavní výchovu mládeže a tvrdí, že „*utajováním více škody nepřinášelo, než rozumným vyjevováním*“. Poté G. A. Lindner zařazuje do pedagogiky i sexuální pedagogiku. Viktoriánská doba však slibný posun v oblasti sexuologie zastavila, v tomto čase se výuka omezila a zájem mládeže o toto téma byl potlačován, až zastršován. Na počátku 20. století však došlo k uvolnění a opětovnému zájmu o toto téma. Začaly vycházet různé články v odborných časopisech, vznikaly společenství zabývající se touto problematikou. Ačkoli se později odborníci té doby shodovali v názorech, že má být sexuální výchova záležitostí rodinou, i přesto apelovali na školy, aby se o výuku

postaraly. Nejvíce do této oblasti zapadal předmět přírodověda, protože i když byly snahy o samostatné zařazení předmětu do škol, nepodařilo se je prosadit před společností.

Rozvoj průmyslu v naší zemi způsobil velké přemísťování obyvatel a také větší obývání měst. To však zapříčinilo mimo jiné i negativně vnímané sexuální chování zejména mládeže, jako je prostituce, časté střídání partnerů a přenášení pohlavně přenosných chorob. Jako jedno z řešení této složité situace se nabízela kvalitní sexuální výchova především na vysokých školách. Důležitost také připisovali tělesné výchově, jelikož sport pomáhá vést mládež ke zdravému životnímu stylu. (Janiš In: Šulová, Fait, Weiss, 2011, s. 378–381).

Dalším důležitým mezníkem ve vývoji sexuální výchovy je období po první světové válce, kdy se začala v oblastech shlukování armád rozmáhat pornografie, promiskuita a sexuálně motivované trestné činy. Tyto patologické jevy zasáhly i mládež. Prevencí se stala sexuální výchova, články v časopisech – dokonce se zavedla pravidelná rubrika s názvem „Výchova k rodičovství“. Pohlavní výchova byla přepracovaná k poučení pro všechny cílové skupiny – rodiče, veřejnost, učitele a i děti (Janiš In: Šulová, Fait, Weiss, 2011, s. 382). „*K hlavním zásadám pohlavní výchovy patřilo především dodržet některé podmínky, které sledovaly jeden cíl – oddálit uvědomování si vlastní sexuality a následně i problému sebeuspokojování*“ (Šulová, Fait, Weiss, 2011, s. 384)

Dle Zvěřiny (2003, s. 249) se všechny kulturní společnosti řídí určitými mravními i právními normami sexuálního chování v dané kultuře, ovšem nesmí se omezovat až příliš. Mohlo by dojít k určité tajemnosti okolo sexuálního chování, což by mohlo mít nepříjemné následky. Tvrdí, že je nutné zvýšit povědomost lidí na celém světě o sexualitě. Společnost není dobře informovaná, proto vznikají různé mýty, které se šíří po všech kontinentech. Sexuální výchova by měla mládež učit otevřenosti k sexuálním tématům, naučit je být zodpovědný za své činy a tím se i vyhýbat rizikovým situacím. Jako příklad zmiňuje USA kde, i přes jejich velmi omezující sexuální výchovu, kdy učí děti odmítat sex, evidují nejvíce těhotných mezi mladistvými. V různých zemích zastávají méně či více odlišné přístupy k sexuální výchově. V zásadě existují dva přístupy – restriktivní (zákazy, odmítání, zastrasování) a liberální (informovanost, otevřenost, zodpovědnost), z nichž každý má své příznivce a odpůrce. Zajímavé však je, že např. největší rozšíření pohlavně přenosných chorob v Evropě proběhlo právě v době, kdy zde převládaly odmítavé katolické hodnoty a zásady. Podobně na tom byla problematika antikoncepce, která zafungovala lépe než nařizování sexuální abstinence. Zvěřina ze své praxe zmiňuje mnoho negativních důsledků restriktivní sexuální výchovy, nenalézá však

jediný negativní pro liberální sexuální výchovu (Zvěřina, 2008, s. 249–250). Zdůrazňuje, že „*je nespornou skutečností, že lidé, kteří jsou o sexu včas a otevřeně poučeni, se ve své sexuální praxi chovají zodpovědněji a racionálněji, než ti nepoučení.*“ (Zvěřina, 2003, s. 251)

Sexuální výchova dospělého člověka závisí na něm, na jeho touze po informovanosti. Děti však nemohou rozhodovat o tom, co je rodiče či učitelé budou učit. Proto je na školách a rodičích, aby se k této problematice zodpovědně postavili. Děti mají práva na základní informace podávané bez zkreslených údajů a ne nejednostranně. Rodiče však často na tuto výuku nestačí, ať už jsou omezeni svým intelektem či studem, a proto by měli spolupracovat se školou. Je nežádoucí, aby zdrojem informací byly pro děti neověřené internetové zdroje nebo vrstevníci. Jako hlavní cíle liberální sexuální výchovy jsou stanoveny tyto:

1. Znalost anatomie, fyziologie, psychologie a etiky sexuologie, která má jedinci pomoci racionálně uvažovat a chránit jej před mýty a předsudky.
2. Pomoci jedinci si vytvořit vlastní hodnoty a zodpovědně vést svůj život.
3. Sexualitu brát jako součást lidského života, která tu byla vždy a nemůžeme se bez ní jako lidé obejít.
4. Vytvářet respekt ke složitosti a pestrosti různých postojů a názorů.

(Zvěřina, 2008, s. 251–252).

Šulová (In: Weiss, 2010b, s. 691) spatřuje význam sexuální výchovy především v prevenci patologických jevů u mládeže, která by měla probíhat v zásadě v rodině dítěte a škola by měla zastupovat tuto roli jen v případě nefunkčnosti některých rodičů. V současné době můžeme vymezit konkrétněji tři přístupy ke vzdělávání v oblasti sexuální výchovy podle jejich hodnot:

- Křesťansky orientovaná sexuální výchova – základem je oddalování sexuálních aktivit až do uzavření manželství jedince, nestřídání partnerů a mateřství. Nesouhlasí s interrupcí a s antikoncepcí.
- Humanisticky orientovaná sexuální výchova – zdůrazňuje používání vlastního rozumu, úctu a respekt k životu i druhých osob.
- Pragmaticky orientovaná sexuální výchova – uplatňuje pozitivní přístup k sexualitě, uznává ji jako nedílnou součást lidského života a snaží se poskytovat co nejvíce informací k utváření pozitivních návyků.

V České republice pak můžeme pozorovat tři proudy sexuální výchovy:

- **Medicínský:** výuka se dělí na tři části podle věku dětí a každá část má vymezené oblasti učení s ohledem na vývojové stádium dítěte. (1–4. ročník, 5–6. ročník, 7–8. ročník)
- **Pedagogický:** výuka spojuje celé spektrum oblasti zdraví – tělesné, duševní, duchovní i sociální, do popředí vyzdvihuje společnou práci žáků a učitelů.
- **Psychologický:** sexuální výchovu doporučuje vyučovat čtyřikrát ročně ve dvou vyučovacích hodinách ve všech ročnících základních škol. Témata jsou vybrána dle vývojového období žáků a během školní docházky na sebe navazují a rozvíjejí se. Klade důraz na aktivitu žáků i učitelů (Šulová In: Weiss, 2010b, s. 696–697).

Šulová (In: Šulová, Fait, Weiss, 2011, s. 391) pak vymezuje čtyři základní pravidla, kterými by se vyučující měli řídit. Jako první uvádí nezbytnost důvěry mezi žáky navzájem, ale i k vyučujícímu. Za druhé je nutné respektovat vývojové stadium, ve kterém se děti zrovna nachází a tomu přizpůsobit obsah i metody sexuální výchovy. Třetím pravidlem je vytvářet hodiny pestře a zajímavě tak, aby děti oslovily a chtěly se zapojit do výuky. Čtvrté pravidlo lze nazvat jako pravidlo aktuálnosti. Je třeba se zabývat otázkami, které si děti v dané době pokládají a témata o která se zajímají. Pokud se dětem dostane odpovědi na otázky, které si pokládají a nejsou témata tabuizována, je to dobrý krok vytvořit u dětí návyk o těchto věcech hovořit beze studu a vnímat sexualitu jako součást běžného života, kterým bezesporu je.

Velkou roli rodiny v sexuální výchově vyzdvihuje i Šilerová (2003, s. 19) z důvodu její přirozenosti pro dítě a sdílení společných hodnot. Ve funkční rodině se cítí bezpečně a mají blízké vztahy k ostatním členům rodiny. Rodiče by měli této příležitosti využít a nestavět se odporově k otázkám v oblasti sexu. Své místo má v sexuální výchově i škola. V současné době se však spíše vyučují biologické aspekty, vlastním názorům, vztahům a emocím je věnováno malé množství času. Přitom již při nástupu do školy po sedmém roce života dítěte se zvyšuje jeho zájem o otázky z oblasti sexu, zajímá je, jak přišli děti na svět. Zatím však nejsou schopni pochopit pohlavní styk. V tomto období už nejsou pro děti pouze rodiče zdrojem informací, ale začínají převládat vrstevnické zdroje učení, to bychom však měli co nejvíce korigovat, aby nevznikaly mýty a předsudky u dětí. Nesmíme zapomínat také mluvit o menstruaci, která se u dívek může objevit již v devíti letech. Měli bychom o ní mluvit pozitivně a podat co nejvíce informací, abychom dívky připravily na to, co je čeká. Mezi devátým a dvanáctým rokem se ještě více zvyšuje zájem o sexuální otázky, dětem se dotváří jejich sexuální role a některé děti už vyzkouší i masturbaci. V období jedenácti a dvanácti let už chtějí znát intimnější detaily, zajímají se o sexuologickou literaturu, rozhovory na toto téma zavádějí stále častěji, avšak

hovory probíhají mezi homogenními skupinami dětí. Dívčákům začínají růst prsa a chlapci zažívají první výron semene. V období puberty už zažívají děti první lásky, často ještě platonické, avšak začínají vyhledávat pornografii a sexuálně zaměřené filmy a seriály.

Stretti a Kaňák (In: Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy, 2014, s. 186) uvádějí tyto znaky obvyklého chování dětí ve věku devíti až dvanácti let: dotýkání se svých intimních partií i intimních partií ostatních, předvádění se, navazování prvních vztahů s doteky a líbáním, mluvení o sexu s kamarády a celkově zvýšený zájem o téma sexu, vyhledávání obsahu a masturbace.

Na základě toho předkládají základní informace, které by děti do svých dvanácti let již měly znát:

- co očekávat od puberty a jak se s tím vyrovnat
- informace o reprodukci, těhotenství a porodu
- rizika sexuálních aktivit
- základní informace o druzích antikoncepce
- normalizace masturbace, za předpokladu provozování v soukromí
- jak poznat a vyvarovat se rizikovým situacím
- základní pravidla v navazování a průběhu vztahu s osobami
- bezpečí a osobní hranice ve virtuálním světě

Začít se sexuální výchovou dříve doporučuje i Brzek a kol. (1993, s. 33), protože jedinec v dospívání je již ovlivněn hormony, proto je vhodnější začít dříve, než se toto období skutečně začne odehrávat. V dospívání děti jednájí pod vlivem emocí a dávají přednost získávání informací od vrstevníků.

Trojan (2009, s. 9–10) apeluje také na kvalitní a včasnou sexuální výchovu. Upozorňuje především na to, že není problematické říct „příliš mnoho příliš brzy“, ale „příliš málo příliš pozdě“. Zaměříme-li se na děti pátého a šestého ročníku, který je pro tuto diplomovou práci stěžejní, doporučuje se udělat seznam vstupních znalostí, co už dítě ví. Dítě v tomto věku toho již o sexualitě slyšelo hodně, ví toho však málo. Trojan nepochybuje o tom, že je nutné dětem v tomto věku vysvětlit reprodukci, anatomii těla a s tím související blížící se změny těl u obou pohlaví, onemocnění AIDS, homosexualitu, masturbaci a předmanželský pohlavní život. V rozhovorech bychom se neměli vyhýbat ani sexuálnímu zneužívání. Také je třeba probrat stereotypy sexuálních rolí a mezilidských vztahů. V pátém ročníku se děti začínají zajímat i o

homosexualitu. A i když se dítě ptá nebo ne, je nyní vhodná doba o tom začít hovořit. Právě v tomto věku se už setkávají s narážkami na členy LGBT+ komunity na internetu, v televizi a jiných médiích, avšak i ve své sociální skupině. Je třeba poukázat a osvětlit mýty, které kolem těchto lidí kolují. Zejména zmiňuje fakt, že homosexualita není nemoc ani duševní porucha, že si sexuální orientaci nevybíráme, nikdo nemůže ovlivnit orientaci druhého člověka a také, že homosexualita nelze vyléčit. V pozadí by nemělo zůstat ani odmítání homofobního chování (Trojan, 2009, s. 74).

Z dlouhodobých výzkumů Weisse a Zvěřiny (2009, s. 36) vyplynulo, že česká veřejnost nejčastěji čerpá informace o sexualitě od kamarádů 32–42 %, následují knihy 19–23 % a ze školy pouze 5–10 %.

Děti mladšího školního věku jsou v tomto období obzvláště citlivé na rozdíly mezi svými vrstevníky. Chtějí být „normální“ a nevyčnívat, proto se často navzájem pozorují. Z tohoto důvodu je velmi důležité o rozdílech ve vývinu každého těla, abychom předešli nízkému sebevědomí nebo psychickým nemocem jako je např. porucha příjmu potravy (Rašková, 2007, s. 18–19).

Mladší školáci často používají vulgarismy, aniž by znali významy těchto slov. Je tedy nutné jim vysvětlit, že tyto slova mohou někomu ublížit a není vhodné je používat. V tomto věku jsou si také vědomi nepříjemných pocitů dospělých, co se týče otázek kolem sexu. Proto se může stát, že se raději na některé otázky neptají, to však neznamená, že je tato oblast nezajímá. Zejména u chlapců se objevuje zvědavost a začínají se zajímat o vzhled ženského těla a vědomě vyhledávat jejich obrázky, ať už v časopisech, na internetu nebo jinde (Rašková, 2007, s. 19).

„Mezi základní cíle sexuální výchovy patří předávání přiměřených znalostí o anatomii, fyziologii, psychologii a etice sexuality, poskytování předpokladů pro tvorbu vlastního hodnotového systému i pro zodpovědné usměrňování vlastního života. Další nezbytným cílem je naučit děti pojímat sexualitu jako nedílnou součást lidského života a respektovat složitost a pestrost různých stanovisek.“ (Štěrbová, Rašková, 2016, s. 93)

3.1 Sexuální výchova v RVP ZV

Sexuální výchova je obsažena v kurikulu předmětu výchovy ke zdraví, ve kterém se žáci učí pojímat své zdraví ve všech jeho směrech. Cíle výchovy ke zdraví prostupují spektrem

všech vyučovaných předmětů, avšak základ pro ni tvoří oblast Člověk a jeho svět, kde se učí o přírodě a společnosti v předmětech prvouka, přírodověda a vlastivěda (Rašková In: Štěrbová, Rašková, 2016, s. 119–121).

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět vede žáky k rozvíjení klíčových kompetencí viz příloha č. 1.

Škola má obrovský potenciál pro pozitivní ovlivňování sexuální výchovy u celé populace dětí a dospívajících. Nezastupitelnou roli hraje rodina, avšak v rodině nemáme možnost sledovat průběh a obsah sexuální výchovy. Škola poskytuje žákům ucelené vzdělávání a výchovu, učitelé mají větší předpoklad pro kvalitnější metody výuky než rodiče. Otázka, kdy začít se sexuální výchovou je ve společnosti velmi choulostivá, avšak mnozí odborníci se shodují, že hned od narození. Ve škole tedy postupně od prvního ročníku s ohledem na vývojové stádium dítěte. (Janiš In: Janiš, Marková, 2007, s. 22–23).

V současné době učitelé probírají téma sexuální výchovy ve svých vyučovacích hodinách. Rozhodující je jejich osobnostní přístup k věci. Velké slovo má ředitel školy, který rozhoduje o určitém množství hodin, která budou věnována výuce sexuální výchovy. Může zařadit i samostatný předmět. Tento předmět by měl zajišťovat učitel s aprobačí pro výuku sexuální výchovy nebo je možné si na tyto hodiny zavát externí vyučující či odborníky na dané téma. Šulová tvrdí, že by měly být tyto hodiny dobrovolné, pokud dítě nechce navštěvovat hodiny sexuální výchovy, nemělo by se do těchto hodin nutit (Šulová In: Weiss, 2010b, s. 699).

Nyní je sexuální výchova na prvním stupni základní škola zakotvena v oboru Člověk a jeho svět, konkrétně v oblasti Člověk a jeho zdraví jsou uvedeny očekávané výstupy žáka viz příloha č. 2.

Co by se tedy měly děti mladšího školního věku ve škole dozvědět o sexu rozebírá Trojan (2009, s. 77–78).

- pojmy penis, varlata, vulva, pochva, děloha, vaječníky a kde se v těle nachází
- že není vhodné, aby se jich dotýkal někdo, komu to nedovolily (kromě lékaře), stejně tak se oni nemusí dotýkat někoho, koho nechtějí
- pokud se jim nelíbí nějaká situace či chování, měly by se obrátit na dospělého člověka, kterému věří, případně na linku důvěry
- měly by se seznámit s projevy lásky mezi dospělými, s jejich druhy a také jak projevují lásku svým dětem

- o možnosti volby mít nebo nemít dítě, o zplození dítěte, těhotenství, o zodpovědnosti za zplozené dítě
- druhy polibků, o možných nemocech
- vznik lásky i mezi homosexuály
- o možnosti vstoupit do manželství, o svobodném rozhodnutí navázání vztahu s druhou osobou, rozvod
- tělesné změny i duševní změny v průběhu puberty, první měsíčky a tvorba sperma

Rašková (2007, s. 22–23) pak uvádí tato základní témata, se kterými by se děti mladšího školního věku měly seznámit:

- rodina, partnerské soužití, projevy citu a lásky, manželství, rodičovství, etické a právní normy
- vztahy mezi lidmi, přátelství, kamarádství
- kulturní slovník
- rozdílnost pohlaví, rozdíly mezi mužem a ženou
- vztahy k druhému pohlaví, zamilovanost, láska, úcta, ohleduplnost
- sexuální chování mezi lidmi, mazlení, objímání, líbání
- ochrana před sexuálním a jiným zneužíváním dětí
- sexualita a násilí ve sdělovacích prostředcích
- lidské tělo, jeho části, význam tělesné i duševní hygieny
- puberta, změny v pubertě, tělesný vzhled, menstruace, poluce
- základy lidské reprodukce (vznik a vývoj jedince před a po narození)
- plánované rodičovství, početí, těhotenství, porod, novorozenec, kojení
- rizika pohlavně přenosných chorob, včetně HIV/AIDS

Rašková (2008, s. 39–40) zmiňuje, že i když má učitel mimořádné postavení ve vzdělávání a výchově žáků, stále musí spolupracovat se školou a s rodiči. Měl by plně respektovat názory a přístupy školy i rodičů. Zejména rodiče je vhodné informovat o používaných metodách i cílech výuky. Učitel však nemusí požadovat souhlas rodičů, informace podává spíše z morálního cítění. Pokud si rodiče nepřejí účast dítěte na této výuce, je to zcela na učiteli, jak se rozhodne tuto situaci řešit. *„Učitel by měl respektovat alternativní světonázorové postoje rodičů, které nejsou v rozporu s principy a normami společnosti.“* (Rašková, 2008, s. 40) Mnoho informací z oblasti sexuální výchovy však pochází ze

všeobecných znalostí – jako je vývoj člověka, fyzický vzhled, rozmnožování, korektní chování apod.

Na učitele sexuální výchovy jsou kladeny, dle teoretických i praktických výstupů, požadavky viz příloha č. 3.

Lukášová (2003, s. 96) uvádí morální inteligenci jako jednu z klíčových vlastností učitele. Morálku můžeme hodnotit dle těchto kritérií: smysl pro spravedlnost, plnění svých povinností, zodpovědnost, důstojné chování a schopnost sebeovládání.

3.2 Sexuální výchova a LGBT+ komunita

Donát a Donátová (2007, s. 53) ve své příručce pro výuku sexuální výchovy popisují homosexuálně orientovaného člověka, jako osobu s převráceným pohlavním pudem. Vysvětlují však i přítomnost lásky a touhy žít společně v partnerství mezi homosexuály. Je dobré dětem vysvětlit, že je hloupé se posmívat někomu, kdo si svůj pohlavní pud nevybral, narodil se s ním, a stejně tak se to mohlo stát komukoli z nás.

Transsexualitu zase popisují jako převrácené cítění. Opět upozorňují na to, že transsexualita není nemoc ani úchylka. Jde o vrozenou věc, kdy se tito lidé cítí jako vězni ve vlastním těle (Donát, Donátová, 2007, s. 56–58).

Kurikulární dokumenty, které určují obsah vzdělávání, jako je RVP, téma homofobie neobsahují. Homosexualita je v něm zmíněna okrajově, spíše jako volitelné téma hodin sexuální výchovy. Homofobii však lze zahrnout do témat diskriminace a šikany, nebo v rámci oblasti Člověk a zdraví a témat spojených se sexuální hygienou či pohlavních chorob. Sloboda (2006, s. 91) shledává problém LGBT+ komunity v její nesnadné adaptabilitě do jiných předmětů, protože v tomto tématu nejde tolik o učivo jako o postoje a kritické myšlení. V RVP najdeme však rasismus a xenofobii, je možné tedy toto téma přidat do této oblasti *Výchovy k občanství*. Oblast *Člověk a jeho svět* a *Lidé kolem nás* pak nabízejí probrání homoparentálních rodin a soužití s lidmi s odlišnou sexuální orientací. Pojímání témat LGBT+ komunity je tedy na školách a učitelích, avšak stále chybí metodická opora a pomůcka pro učitele (Sloboda, 2016, 91–92).

Nahradit chybějící téma v RVP se snaží neziskové organizace, které pořádají diskuze a besedy pro školy. Jsou to například sdružení SOHO a Gay iniciativa, STUD Brno, Ollove, Prague Pride a další. Několik seminářů nabízí i organizace PROUD, která na svých webových

stránkách nabízí ke stažení i metodické listy. Materiály pro výuku s tématem LGBT+ komunit nabízí *Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání* (Sloboda, 2016, s. 93).

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy společně s organizací PROUD a Ministerstvem pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu předložilo v roce 2014 deset výstupů, kterých by se měla Česká republika a její školy držet. Mimo jiné obsahuje i kutikulární reformu, kde by se mělo objevit v RVP téma homofobie, transfobie a genderová výchova pro mateřské školy, základní školy a střední školy. Téma vztahů je celoživotní, není tedy vhodné je redukovat pouze na určité vývojové období dítěte (Sloboda, 2016, s. 97–98).

Dle studie *České školy pod lupou: výzkum homofobie a transfobie na školách* (2016, s. 54) se dotázaní učitelé shodují, že je nutné začít s prevencí homofobie a celkově s osvětou o LGBT+ komunitě již na nižších stupních základní školy. Mladší žáci často používají hanlivé a urážlivé nadávky, aniž by znaly významy těchto slov. Shodují se také, že je třeba proškolit vyučující, jak se k této otázce LGBT+ komunity stavět. Témata by se měla zařazovat vhodně do předmětů, kde se to dá snadno aplikovat. Prevenci je vhodné pojmout pomocí pořádání besed, filmů anebo setkávání se členy LGBT+ komunity. Tuto formu prevence zajišťují i externí organizace.

EMPIRICKÁ ČÁST

V první části této práce jsme si kladli za cíl představit vývoj dítěte mladšího školního věku, komunitu LGBT+ a její postavení ve školním vzdělávacím systému. Z východisek v teoretické části vychází část druhá, které je výzkumná a bude se zaměřovat na výsledky výzkumného šetření. Nejdříve se budeme věnovat metodologii zvolené k realizaci výzkumu, na začátku popíšeme hlavní cíl výzkumu, dílčí výzkumné otázky, a poté uvedeme výsledky a shrnutí výzkumného šetření.

4 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

4.1 Cíle a metody výzkumného šetření

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jaké jsou znalosti žáků primární školy oblasti LGBT+ komunity a jak žáci primární školy vnímají tuto komunitu. K naplnění první části cíle zaměřené na znalosti žáků jsme vytvořili didaktický test s otevřenými odpověďmi, abychom se vyhnuli případnému tipování v odpovědích žáky v případě jejich nevědomosti. Uzavřené odpovědi jsme umístili k položkám, u kterých není možnost jiných odpovědí než ano/ne/nevím. Pro naplnění druhé části cíle orientující se na vnímání a pocity jsme využili dotazník s uzavřenými odpověďmi a s tzv. Likertovu škálou. Na závěr dostali respondenti možnost se volně vyjádřit k tomuto tématu.

Pro snazší naplnění hlavního cíle a vzhledem k častým mýtům a předpokladům, které panují v naší společnosti, jsme se rozhodli stanovit i tyto dílčí výzkumné otázky:

Dílčí výzkumná otázka č. 1: Setkávají se žáci primární školy s lidmi z LGBT+ komunity?

Dílčí výzkumná otázka č. 2: Mají žáci primární školy již nějaké předsudky o LGBT+ komunitě?

Dílčí výzkumná otázka č. 3: Projevují žáci primární školy homofobní chování?

Dílčí výzkumná otázka č. 4: Z jakých zdrojů čerpají žáci primární školy informace k dané problematice a na koho by se v případě nevědomosti obrátili?

V tomto výzkumném šetření jsme se zaměřili na děti, které jsou na začátku vstupu do vývojového období zvaného puberta. Toto období je jedno z nejnáročnějších období v životě

člověka, čeká jej mnoho psychických a tělesných změn. V rámci přípravy na toto období a s ohledem na psychické zdraví je nutné děti připravovat na změny, které je čekají. Mezi dětmi se může objevit někdo, kdo má již nějaké pochybnosti o své sexuální orientaci či pohlaví. S těmito možnými situacemi je třeba děti seznámit. Se zmíněnou situací si nemusí procházet sami, ale mohou se s ní setkat ve společnosti. Je proto nutné je vést k respektu a toleranci odlišností, které přispívají ke snížení homofobie ve společnosti. Zejména s homofobním jazykem se setkáváme velmi často, to je jeden z důvodů, proč jsme se zaměřili na realizaci výzkumu s tímto tématem.

Limity výzkumu vidíme zejména ve strachu dětí, aby někdo neviděl nebo nevěděl, co si doopravdy myslí. I když je dotazník anonymní, mohou děti mít obavy napsat svůj názor. Proto bylo nutné navodit příjemnou uvolněnou atmosféru při vyplňování testu a dotazníku ve školách. Ujišťovali jsme děti, že nikdo nezjistí, co napsaly právě ony. Limitem také mohla být nedostatečná vážnost při vyplnění, měli jsme obavy, aby si některé děti nedělaly z výzkumu legraci. Proto jsme v úvodní části i představili stručnou motivaci naší práce. Dotazníky, které jsme distribuovali online formou kvůli vzdálenosti, byly zejména pro děti našich známých, proto bylo nutné poučit i dospělé osoby o způsobu vyplňování testu a dotazníku a klást důraz na soukromí při účasti jejich dětí v tomto výzkumu.

Výzkumné šetření mělo charakter smíšeného designu. Zúčastnilo se jej 71 respondentů. Základním souborem byli žáci pátých a šestých tříd základních škol. Jelikož jsme si vědomi citlivosti zákonných zástupců k tématu LGBT+ komunity, každého zákonného zástupce jsme požádali o podepsání Informovaného souhlasu s účastí jeho dítěte ve výzkumu. Po dotazníkovém a testovém šetření byl proveden záměrný výběr pěti žáků ze vzorku, kteří byli součástí testování, aby dokreslili výzkum o své postoj a přesvědčení pomocí rozhovoru.

K naplnění hlavního cíle a získání odpovědí dílčích výzkumných otázek bylo zvoleno smíšené výzkumné šetření, které proběhlo ve dvou fázích.

I. fáze: Testová a dotazníková metoda s předvýzkumem

Jako první byl respondentům předložen didaktický test, který má mnoho definic. Za všechny uvedeme definici Byčkovského, který vymezuje didaktický test jako „*nástroj systematického zjišťování (měření) výsledků výuky.*“ (Chrásková, 2016, s. 178–179) Didaktické testy jsou klasifikovány do několika kategorií, pro účely tohoto výzkumu byl zvolen ověřující test kvazistandardizovaný. Ověřující testy zjišťují úroveň vědomostí ve vymezeném učivu.

Výsledky testovaných osob se navzájem nesrovnávají, zaměřuje se na zvládnutí učiva ve všech otázkách představující zvládnutí daného učiva (Chráska, 2016, s. 181).

Po vyplnění testu dostali respondenti dotazník, jenž je nejčastěji využívanou metodou pro výzkumné šetření, nejen pro svou zdánlivě snadnou konstrukci, ale i pro možnost oslovení velkého množství respondentů. Získává se tedy velké množství informací od velkého počtu respondentů (Gavora, 2010, s.121). Gavora popisuje dotazník jako „*písemné kladení otázek a získávání písemných odpovědí.*“ (Gavora, 2010, s. 121)

Při sestavování dotazníku jsme využily Likertovu škálu, která se používá na zjišťování názorů lidí, kvůli svému snadnému vytvoření a následnému vyhodnocování. Lidé mají možnost vyjádřit míru svého názoru (Gavora, 2010, s. 110).

Předvýzkum proběhl v měsíci září 2023 a zúčastnilo se ho šest žáků. Jeho cílem bylo ověřit, jak vybraní respondenti pochopili otázky v testu a dotazníku, zda dostatečně porozuměli zadání jednotlivých položek a také způsob zaznamenávání odpovědí. Také jsme chtěli zjistit časový interval pro vyplnění testu a dotazníku. Žáky do předvýzkumu jsme vybrali náhodně, dle jejich dobrovolnictvím s účastí. V testu byla upravena položka č. 8 a v dotazníku položky č. 7 a 8, čímž bylo sníženo riziko použití nevhodné metody či techniky (Chráska, 2016, s. 23).

Jako první byl respondentům předložen didaktický test. Na začátku testu byly úvodní informace k vyplňování testu a dotazníku s poděkováním za účast. Následovaly dvě otázky demografického zaměření. Po úvodní části, bylo umístěno šest otevřených úloh se stručnou odpovědí produkčního typu. Dalších pět úloh bylo s výběrem odpovědi typu „jedna správná odpověď“ s nabídkou možnosti „nevím“. Všechny úlohy v testu byly doplněny krátkou instrukcí, která měla žákům pomoci s odpovědí (Chráska, 2016, s. 182–185).

Po vyplnění a odevzdání testu byl respondentům předložen dotazník. V úvodní části dotazníku jsme umístili tabulku s vysvětlením pojmů, abychom si byli jisti, že již žáci pojmy znají. Po úvodní části, stejně jako v testu, následovaly dvě demografické zaměřené položky. Poté následovalo deset položek různých typů sestaveny tak, aby na sebe logicky navazovaly. Začínaly od obecných termínů ke konkrétním situacím. Dotazník obsahoval uzavřené strukturované položky, škály Likertova typu a na závěr byla umístěna otevřená nestrukturovaná položka. Za ní následovalo poděkování za vyplnění dotazníku. Položky zjišťovaly znalosti a vědomosti, ale i mínění a postoje respondentů k dané problematice (Chráska, 2016, s.158–162).

Výzkum probíhal od října do listopadu 2023. V testu bylo použito celkem jedenáct úloh a v dotazníku deset položek, které byly nejpodstatnější pro výzkumné šetření. Jelikož byly našimi respondenti děti ve věku mezi desíti a třinácti lety, neměly být přetížení velkým množstvím otázek tak, aby se na něj dokázaly soustředit. Test a dotazník byl fyzicky distribuován na základních školách v Olomouckém a v Moravskoslezském kraji. Abychom se vyhnuli konfliktům ze stran rodičům, požádali jsme o písemný souhlas zákonných zástupců s účastí jejich dítěte ve výzkumu. Až po udělení souhlasu byl žákům předložen test a dotazník, jejichž vyplnění žákům trvalo přibližně 20 minut. Fyzicky bylo rozdáno a vyplněno 40 testů a dotazníků. Jelikož mnoho rodičů nesouhlasilo s účastí jejich dětí ve výzkumu, rozhodli jsme se distribuovat výzkumné šetření i prostřednictvím webové společnosti Survio. Online se vrátilo 31 testů a dotazníků.

II. fáze: Výzkumné šetření pomocí interview

Chráska vymezuje interview jako „*metodu shromažďování dat o pedagogické realitě, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta.*“ (Chráska, 2016, s. 176) Značnou výhodou interview je možnost navázání bližšího kontaktu s respondentem, díky němuž máme hlubší vhled do jeho vnímání a postojů. Nespornou výhodou je také přístupnost okamžitých reakcí na odpovědi a snazší vedení průběhu interview. Pro výzkumné šetření jsme využily strukturované interview. Tazatel postupoval podle předem připravených jasně formulovaných otázek. V průběhu interview pouze četl otázky a zaznamenával odpovědi (Chráska, 2016, s. 176). Interview bylo zaznamenáváno prostřednictvím mobilního telefonu se souhlasem respondentů se zachováním jejich anonymity. Abychom si ověřili porozumění jednotlivých položek interview dětmi, uskutečnili jsme předrozhor s vybraným žákem. Dle jeho odpovědi jsme upravili položku č. 1 tak, aby jí děti lépe porozuměly.

K interview bylo vybráno pět žáků z pátých a šestých tříd základních škol, kteří měli písemný souhlas zákonných zástupců s jejich účastí ve výzkumném šetření. Tato část výzkumného šetření probíhala v měsíci únoru 2024. Při interview byla navozena příjemná atmosféra, nejdřív si tazatel s daným žákem popovídal o běžných událostech v životě žáka a také připomněl a objasnil pojem LGBT+. Dvě interview proběhly z důvodu vzdálenosti online formou, tři se uskutečnily při osobním setkání.

4.2 Analýza dat a interpretace výzkumného šetření

V této podkapitole představíme přesné počty respondentů v testovém a dotazníkovém šetření s jejich odpověďmi zobrazeny pomocí výsečového grafu s procentuálním vyjádřením hodnot.

Pro utřídění nasbíraných dat jsme využili čárkovací metodu. Poté jsme vyhodnocené výsledky vyjádřili procentuálně a graficky zobrazili zejména na výsečových diagramech (Chráska, Kočvarová, 2014, s.26–30). Každou položku jsme doplnili komentářem a celkovým shrnutím.

Na závěr jsme se zaměřili na interview, kde představíme hlubší vhled do vnímání LGBT+ komunity dětmi, které jsou na počátku vývojového období puberty.

První dvě položky v testu a v dotazníku byly stejné, týkaly se pohlaví a bydliště respondentů.

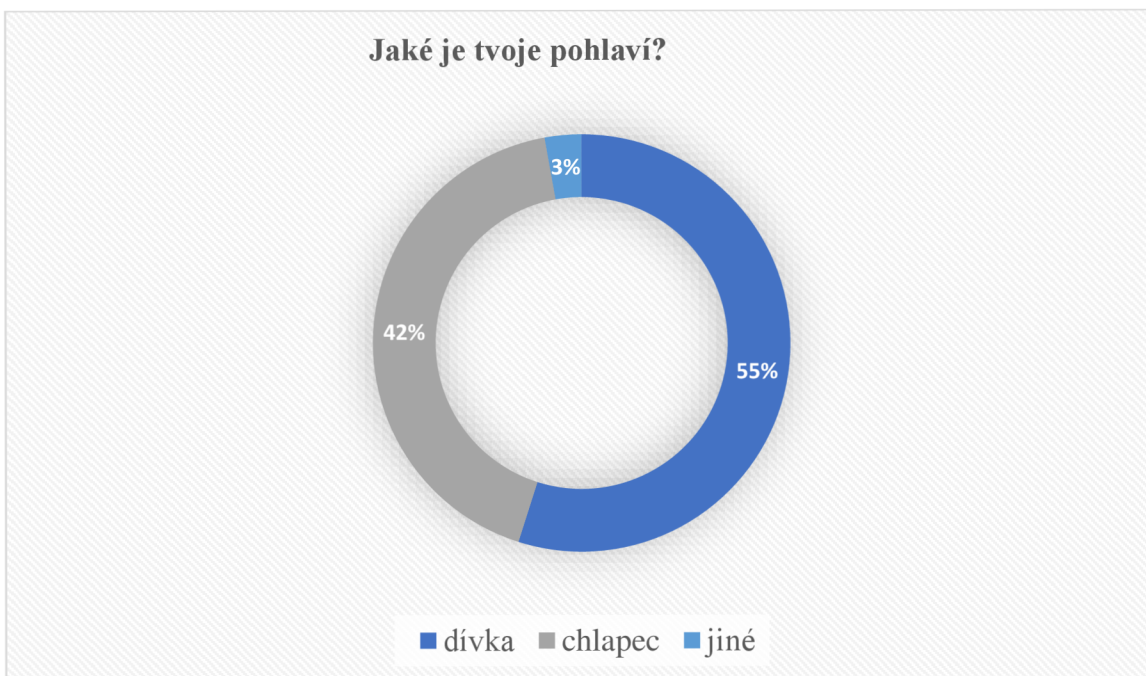
Položka: Jaké je tvoje pohlaví?

Položka: Jaké je tvé bydliště?

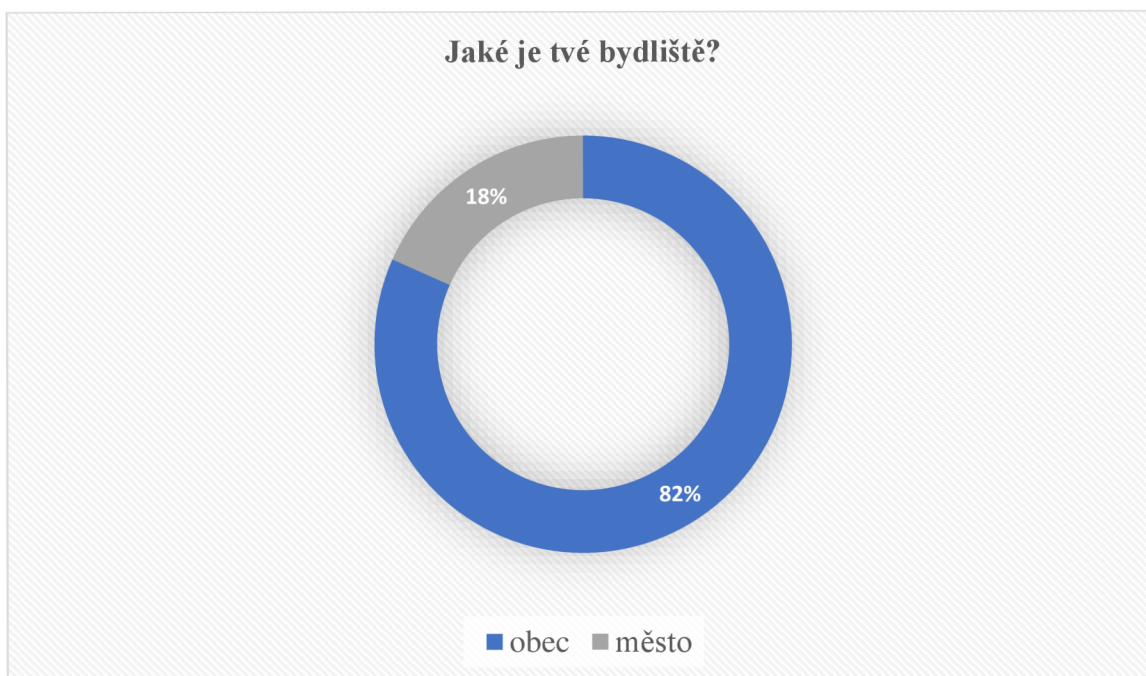
V úvodní části testu byli umístěny dvě položky, které neměly pouze demografický charakter, ale pomocí nich, jsme se snažili ověřit předpoklad, že dívky jsou tolerantnější vůči LGBT+ komunitě než chlapci. Dalším očekávaným předpokladem byla větší míra tolerance LGBT+ komunity u dětí z větších měst oproti dětem vyrůstajících na vesnicích. K těmto předpokladům a jejich ověření se ještě vrátíme na konci analýzy výzkumné šetření.

U pohlaví jsem zvolili tři možnosti, protože dnes už víme, že pohlaví nejsou jen dvě. Jako dívky se identifikovalo 39 žáků, jako chlapci 30, jako jiní se označili dva žáci. Nabízí se otázka, jestli si opravdu tyto žáci nejsou jisti svým pohlavím, nebo se tak označili z legrace či z nepochopení otázky.

U bydliště jsme zvolili pouze dvě možné odpovědi. Vycházeli jsme z obecného hlediska dle počtu obyvatel, kdy obec je do 3 000 obyvatel a městem se stává obec s více jak 3 000 obyvateli. Většina respondentů označila jako místo svého bydliště obec – celkem 58, a pouze 13 respondentů žije ve městě.

Graf č. 1 – pohlaví respondentů

Graf č. 2 – bydliště respondentů

4.2.1 Testové šetření

Testová část měla za cíl zjistit, jaké jsou znalosti žáků primární školy oblasti LGBT+ komunity. Zda ví, co tato zkratka znamená a kdo se do této skupiny zařazuje. Zaměřili jsme se na častější pojmy jako jsou lesba, gay, bisexuál, transsexuál a registrované partnerství. Také jsme se zaměřili na mýty, se kterými se můžeme ve společnosti setkat, například že je homosexualita nemoc nebo je dědičná.

Otázka č. 1

LGBT+ komunita je:

Úkolem respondentů bylo stručně napsat, co ví nebo co si myslí, že je LGBT+ komunita. Vycházíme-li z různých definic pojmu LGBT+, které tento pojem vymezují jako skupinu lidí s odlišnou sexuální orientací nebo genderovou identitou, pak jsme zjistili, že 25 žáků tento pojem zcela zná a stejný počet však tento pojem zcela nezná, nebo neví. Do skupiny, které pojem vůbec nezná nebo neví, jsme počítali i odpovědi, kde se objevovaly jen názory na tuto komunitu. Podle výsledků lze odhadnout, že žáci alespoň částečně tuší o co jde, nelze to však potvrdit. Částečně tento pojem dokázalo popsat 21 respondentů. Nejčastěji napsali jen, že jsou to lesby a gayové. Z grafu tedy můžeme vidět, že více jak polovina žáků minimálně tuší, co tento pojem znamená.

Odpovědi se často opakovaly s mírnými obměnami, proto zde uvedeme reprezentativní výčet odpovědí, které jsme zařadili do správných:

Lesba, gay, bisexuál, transsexuál.

Lidi, kteří jsou přitahováni stejným pohlavím a skupina dalších orientací.

Třeba když si někdo změní pohlaví a když je muž nebo žena na stejné nebo obě pohlaví.

Jsou to lidé, kterým se líbí stejné pohlaví, nebo se cítí jako jiné pohlaví.

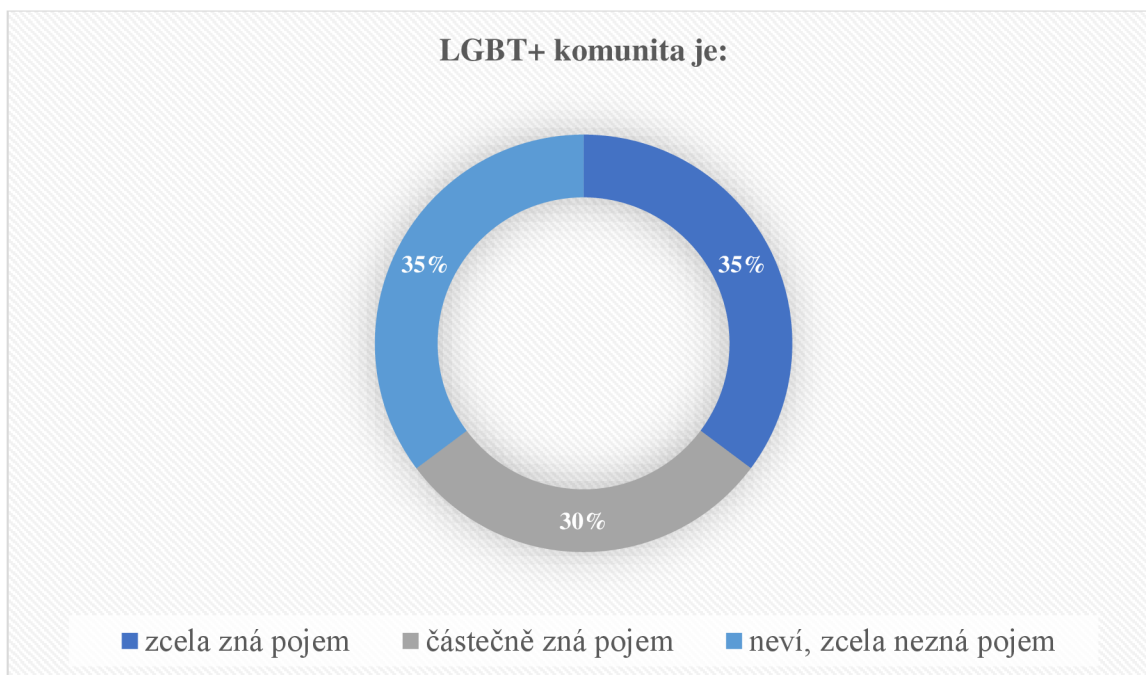
Do nesprávných odpovědí jsme zařadili například tyto odpovědi:

Nevím.

Bavení se s lidmi.

Je to podle mě úplně normální. Jsou lidi, kterým to vadí, ale já mezi ně nepařím.

Blbost.

Graf č.3 – znalost pojmu LGBT+

Otázka č. 2

Lesba je:

Tato otázka měla za cíl zjistit, jak děti rozumí konkrétním pojmům z oblasti LGBT+ komunity. Předpokladem bylo, že pojem lesba nebude pro děti neznámý. Očekávali jsme stručné odpovědi odpovídající věku žáků. Ukázalo se, že pojem lesba je mezi žáky velmi známý, zcela správně na tuto otázku odpovědělo 92 % všech dotázaných, což bylo 65 žáků z 71. Odpověď nevím, napsalo pouze 6 žáků (8 %).

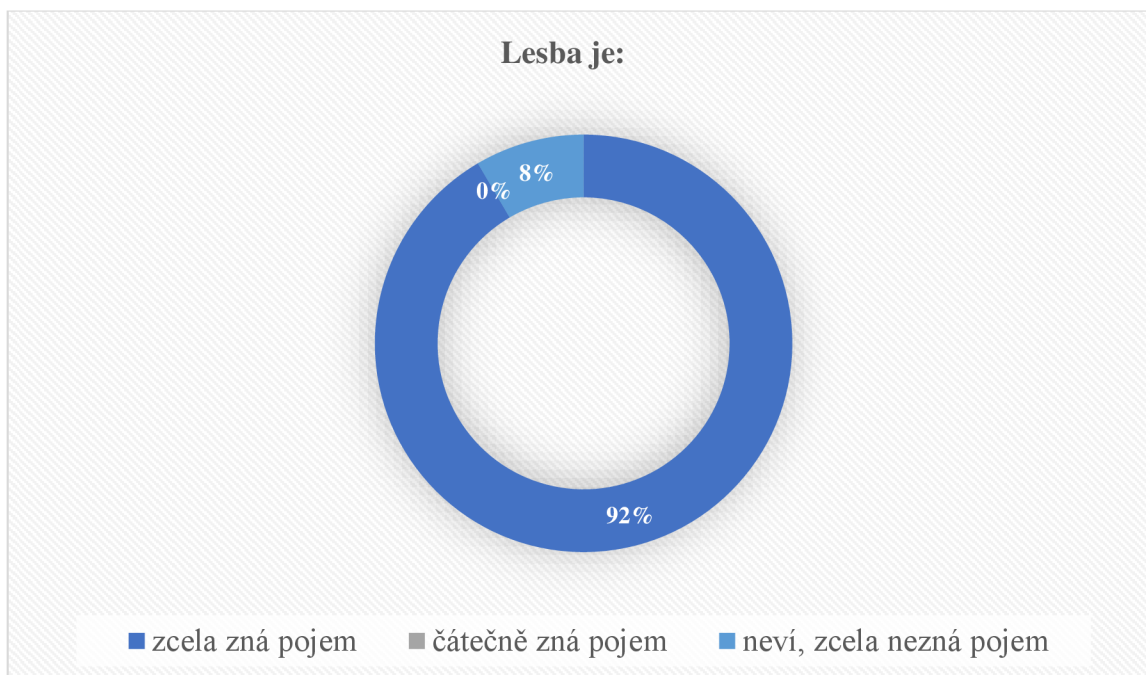
Nejčastěji se objevovaly tyto správné odpovědi:

Holka, která je na holky.

Holka, co miluje jinou holku.

Holka, které se líbí stejné pohlaví.

Žena, co žije s ženou.

Graf č.4 – znalost pojmu lesba

Otázka č. 3

Gay je:

Pojem gay je mezi žáky ještě o něco známější než pojem lesba. Svými slovy jej dokázalo popsat 96 % žáků, což bylo 68 dětí z 71. Pouze 3 respondenti napsali, že neví. Takové výsledky byli očekávané. Slovo gay jako učitelé ve školním prostředí slýcháváme často. Děti toto slovo používají výhradně jako „posměšek“ a z výsledku vyplývá, že ví, co znamená, když jej používají.

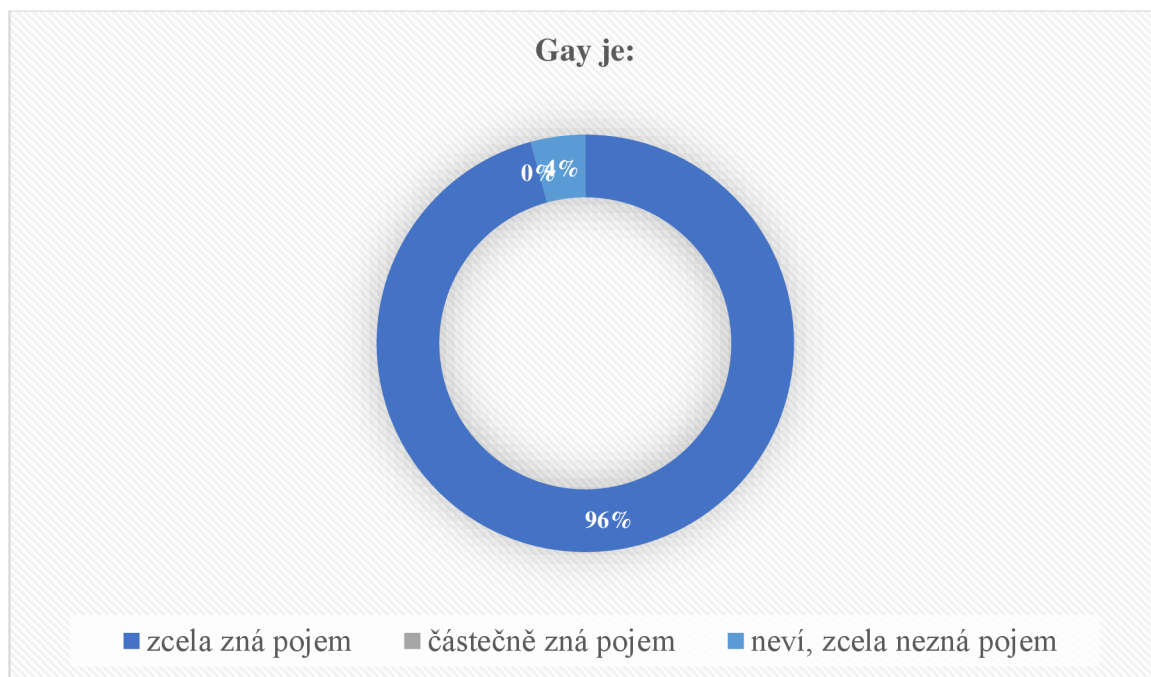
Nejčastěji žáci tento pojem popisovali jako:

Muž, kterému se líbí muži.

Kluk, co je na kluky.

Kluk co chce chodit s klukem.

Kluk má rád kluka.

Graf č.5 – znalost pojmu gay

Otázka č. 4

Bisexuál je:

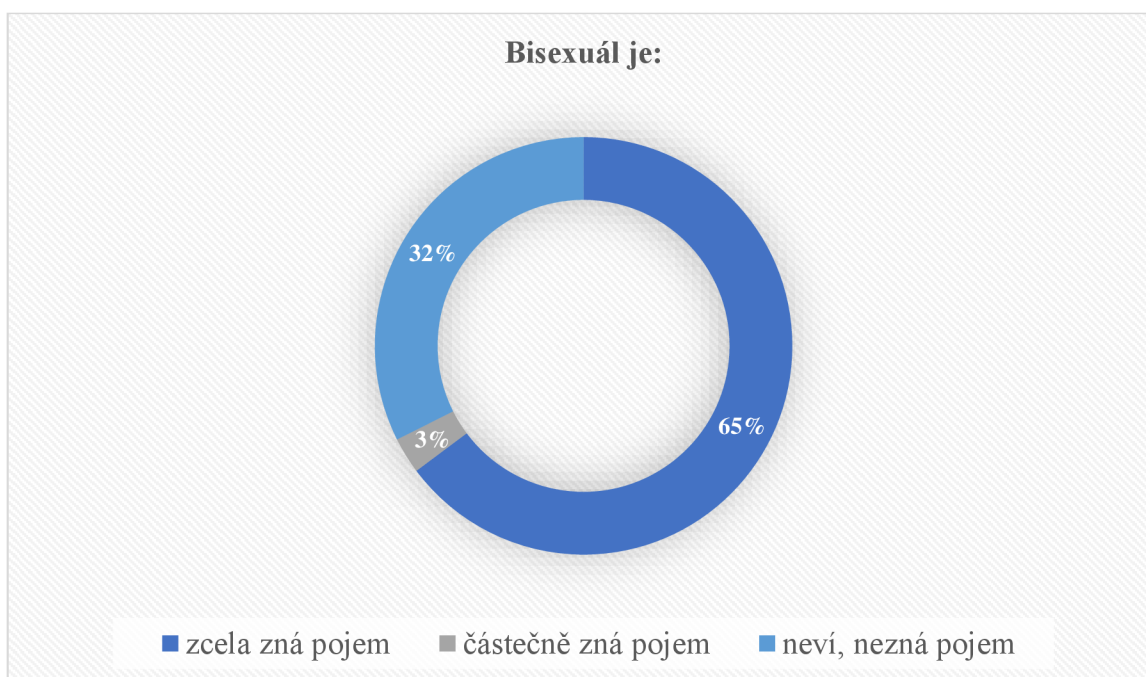
Čtvrtá otázka už byla dle očekávání těžší pro žáky. Předpokládali jsme, že by mohlo správně odpovědět zhruba polovina dotázaných. Bisexuála správně popsalo 46 žáků z 71. Více jak polovina vlastními slovy tento pojem vysvětlila jako osobu, kterou citově přitahuje žena i muž. Zhruba třetina dětí napsala, že neví, ale objevily se i nesprávné odpovědi jako „*dvojí pohlaví*“ nebo „*holka co má sex s holkou*“. Do částečných odpovědí jsme zařadili dvě odpovědi, kdy tento pojem žáci vymezili jen na mužské pohlaví: „*nevím, asi je to že kluk je na obě pohlaví*“ a „*klukovi se líbí kluk i holka*“. Děti tedy znají pojmy lesba a gay, bisexuál už je pro ně ale méně známý pojem.

Za správné jsme považovali:

Když se někomu líbí holky aji kluci.

Člověk, kterému se líbí holky i kluci.

Je na holky i na kluky.

Graf č.6 – znalost pojmu bisexuál

Otázka č. 5

Transsexuál je:

Znalosti žáků tohoto pojmu se ukázaly jako nejmenší, což jsme předpokládali. Ačkoli na základní škole, kde pracuji se objevili dva typy těchto dětí, u kterých došlo i k léčbě, tak je to pro žáky stále nepříliš známé slovo. Necelá polovina dotázaných žáků (33 žáků – 46 %) dokázalo správně odpovědět. Jako částečné odpovědi jsme zařazovali odpovědi typu: „*obléká se do ženských šatů*“, „*kluk se obléká jako holka a naopak*“, kdy tedy tento pojem zaměňovali za pojem transvestitismus, který označuje oblékání osob, který stereotypně souvisí s opačným pohlavím, než jakým osoba ve skutečnosti je. Toto se objevilo u 9 dětí. Zcela neznámý pojem to byl pro 29 žáků.

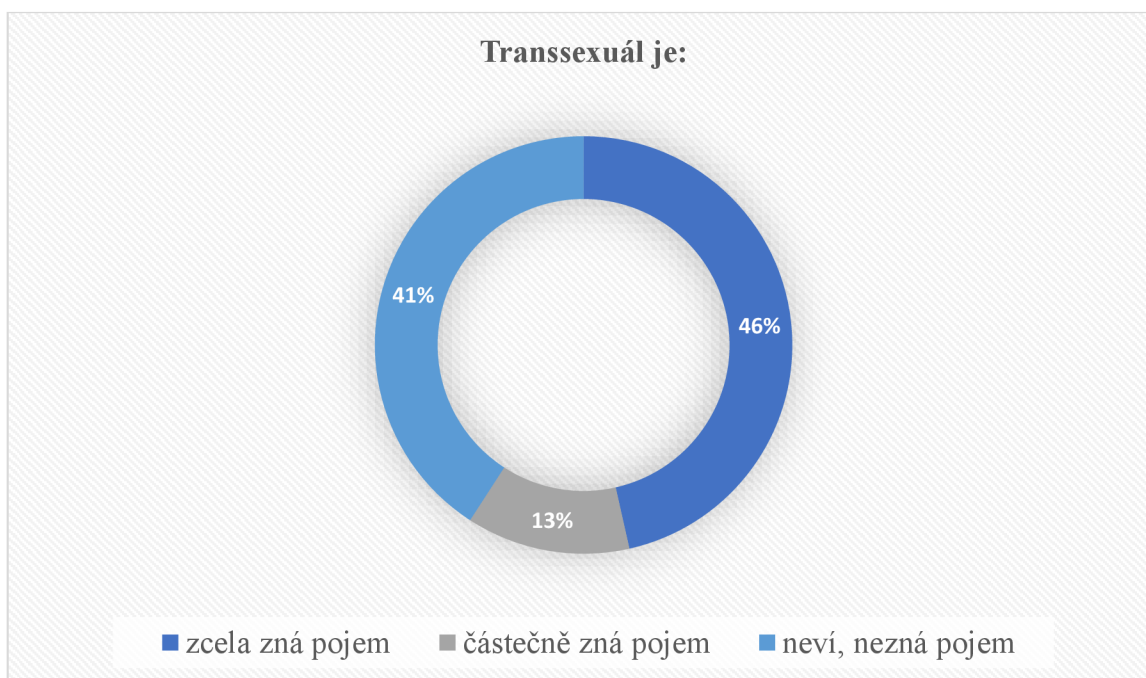
Správné odpovědi se v různých mírných obměnách vyskytovaly zejména tyto:

Člověk, který se cítí jako opačné nebo jiné pohlaví.

Kluk co se cítí jako holka a holka co se cítí jako kluk.

Holka co chce být kluk a kluk co chce být holka.

Osoba která si mění pohlaví.

Graf č.7 – znalost pojmu transsexuál

Otázka č. 6

Registrovaná partnerství je:

V dnešní době je to velmi často diskutované téma, které se vyskytuje v médiích takřka denně. Neustále se o tom hovoří i ve společnosti, tudíž jsme očekávali větší znalosti. Ukázalo se ale, že otázka registrovaného partnerství byla pro žáky poměrně složitá. Tomuto tématu bychom se měli jako učitelé rozhodně více věnovat.

Zde uvádíme odpovědi, které jsme zařadily do správných:

Úředně doložené partnerství lgbt lidí, něco jako manželství.

Státem uznané žití dvou lidí stejného pohlaví, není to ale manželství.

Většinou úředně potvrzené něco jako manželství.

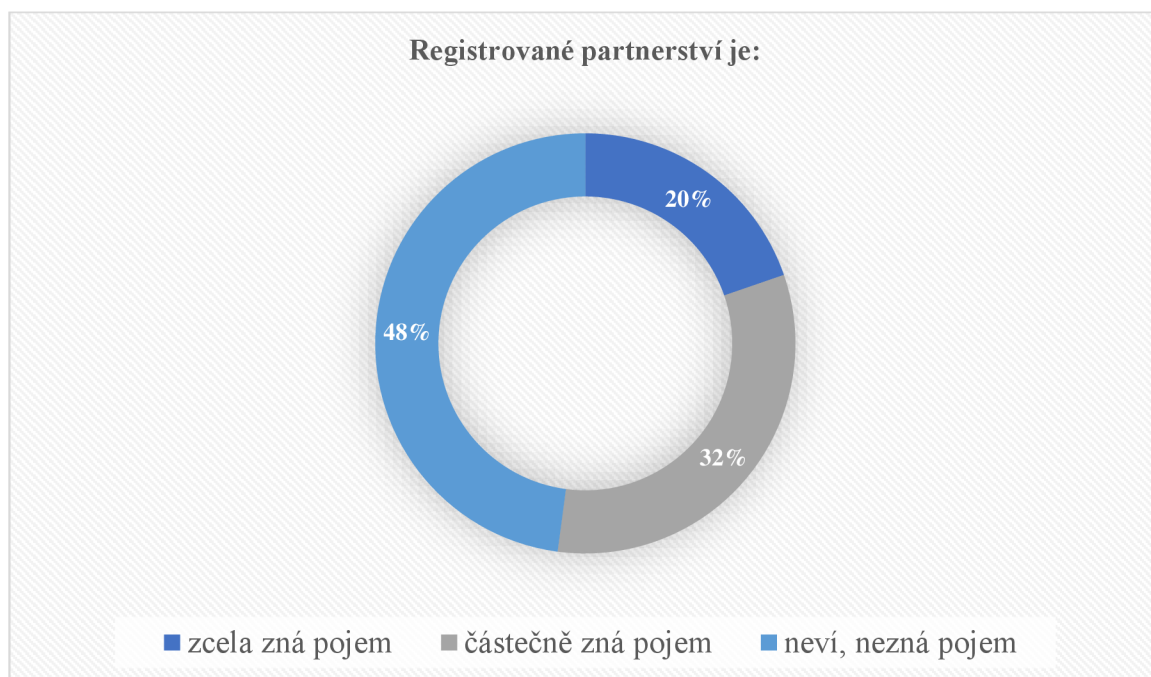
Do částečných jsme zařadili všechny odpovědi, kde se objevovalo slovo manželství, které se objevovalo velmi často, například:

Je to pár dvou stejných pohlaví, kteří spolu žijí a jsou vzatí.

Manželství stejného pohlaví.

Že budou furt spolu a nebudou mít nikoho jiného.

V nesprávných odpovědích bylo „nevím“ nebo zůstalo nevyplněné. V jedné odpovědi se objevilo tvrzení „že spolu mají sex“.

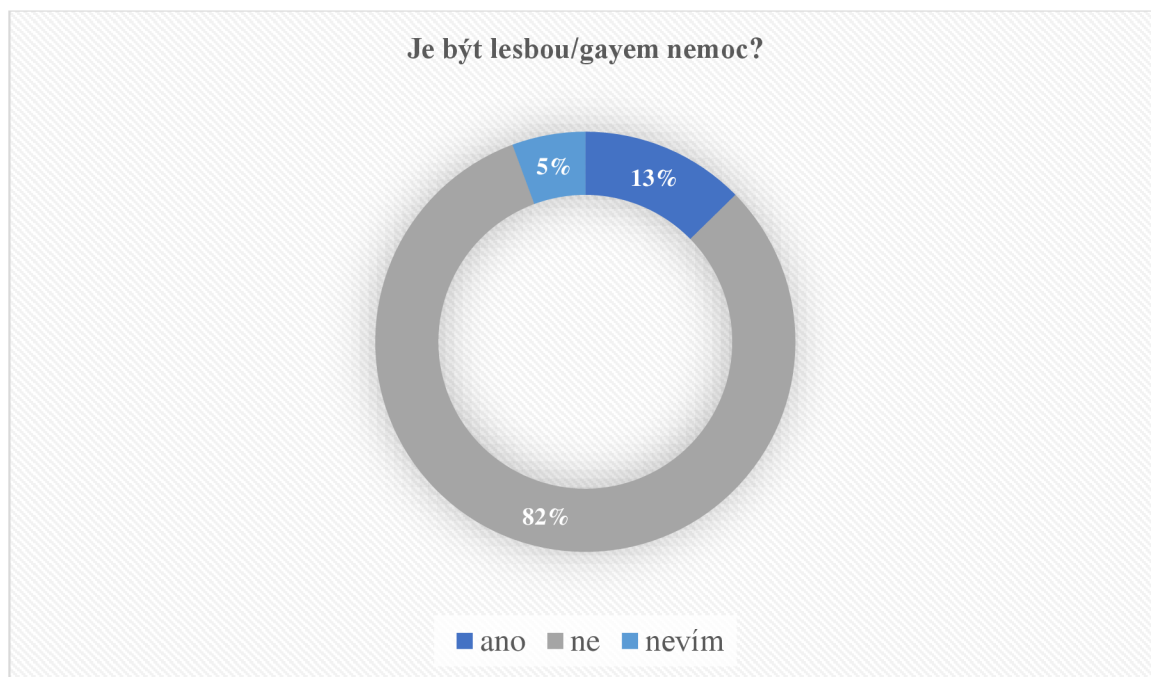

Graf č.8 – znalost pojmu registrované partnerství

Otázka č. 7

Je být lesbou/gayem nemoc?

Následující položky č. 7 až 11 se zaměřovali na zodpovězení dílčí výzkumné otázky č. 2: Mají žáci primární školy již nějaké předsudky o LGBT+ komunitě? Touto konkrétní otázkou jsme chtěli zjistit, jestli si žáci myslí, že je homosexualita nemocí. Následující otázky jsou zaměřené na mýty a předsudky. Můžeme vyhodnotit, že odpovědi dopadly dobře, 58 žáků z 71 odpovědělo záporně.

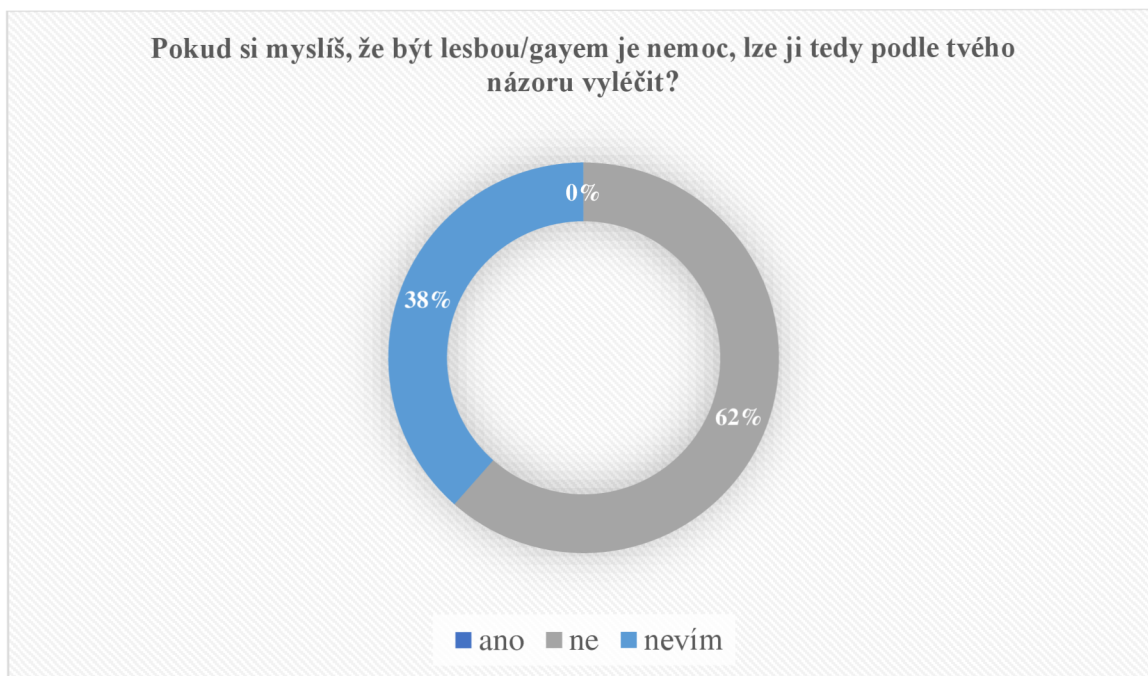
Graf č.9 – Je být lesbou/gayem nemoc?

Otázka č. 8

Pokud si myslíš, že být lesbou/gayem je nemoc, lze ji tedy podle tvého názoru vyléčit?

Tato otázka byla ve výzkumné šetření umístěna proto, abychom se dozvěděli, jak jsou na tom žáci s mýty ohledně homosexuality. Na tuto otázku měli odpovědět jen respondenti, kteří v předchozí otázce odpověděli „ano“ nebo „nevím“. Ve webové aplikaci Survio se objevili 4 odpovědi navíc, ty jsme vyřadili z vyhodnocení.

Na tuto otázku žáci odpovídali pouze „ne“ nebo „nevím“, z čehož lze usuzovat, že když už si myslí, že je homosexualita nemoc, tak nevyléčitelná. Považují ji tedy za neměnný stav, což můžeme brát za pozitivní výsledek pro naši společnost.

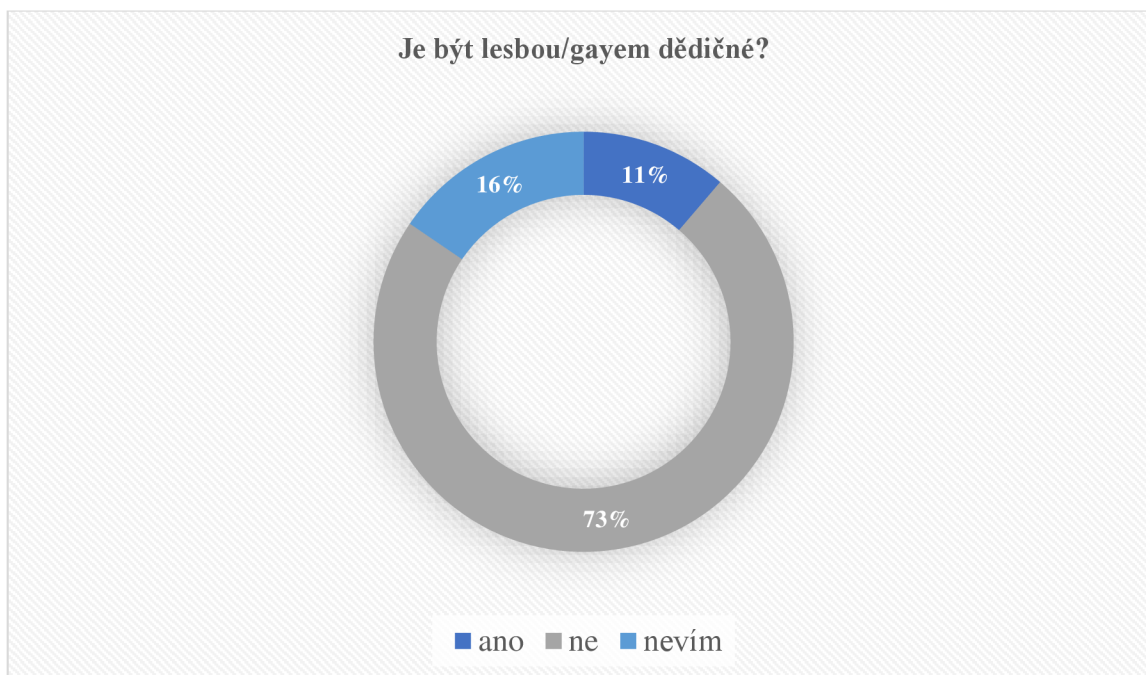

Graf č.10 – Pokud si myslíš, že být lesbou/gayem je nemoc, lze ji tedy podle tvého názoru vyléčit?

Otázka č. 9

Je být lesbou/gayem dědičné?

Další otázka měla opět za úkol zjistit, jestli si žáci primární školy myslí, že se dá homosexualita zdědit. Vyhodnocení dopadlo uspokojivě, 52 žáků odpovědělo „ne“. Pouze 8 žáků si myslí, že ano a 11 dětí odpovědělo, že neví.

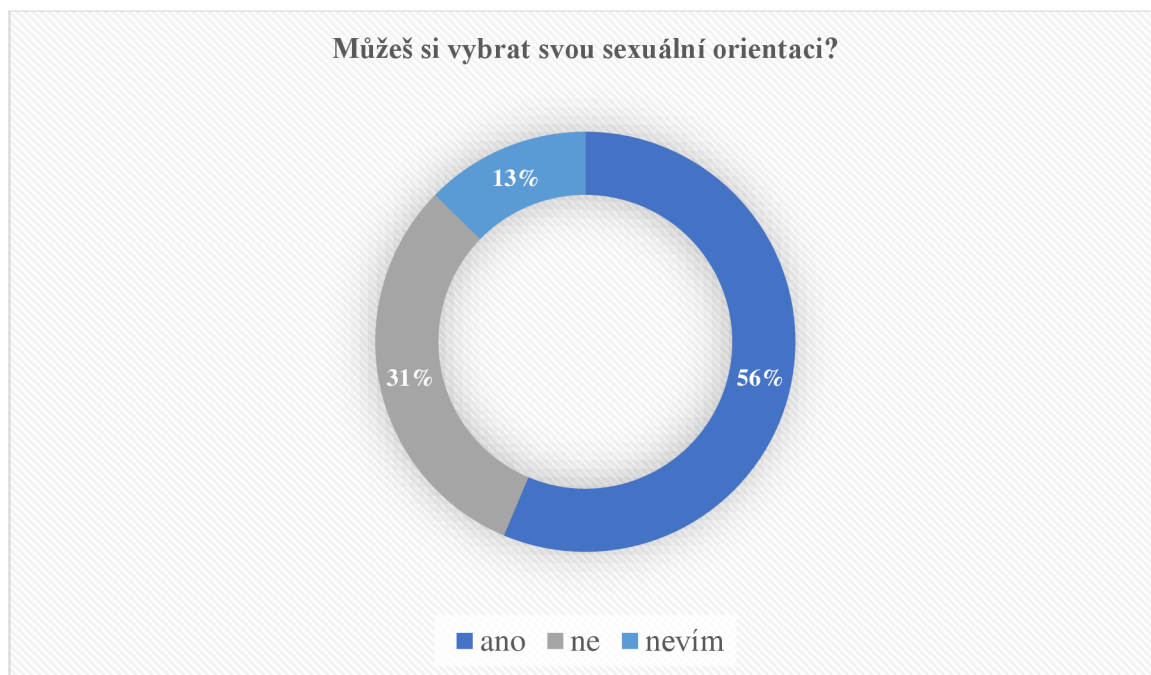

Graf č.11 – Je být lesbou/gayem dědičné?

Otázka č. 10

Můžeš si vybrat svou sexuální orientaci (zda se ti líbí holky nebo kluci)?

Překvapující výsledky se objevily u této otázky, kdy celých 56 % dotázaných žáků odpovědělo, že si můžeme zvolit svou sexuální orientaci, což je celkem 40 dětí z 71. Pouze 31 % (22 žáků) odpovědělo, že si nemůžeme vybrat svou sexuální orientaci a 13 % (9 žáků) odpovědělo, že neví. Z těchto výsledků vyplývá, že stále kolem homosexuality panují nějaké mýty a pochybnosti u žáků primární školy.

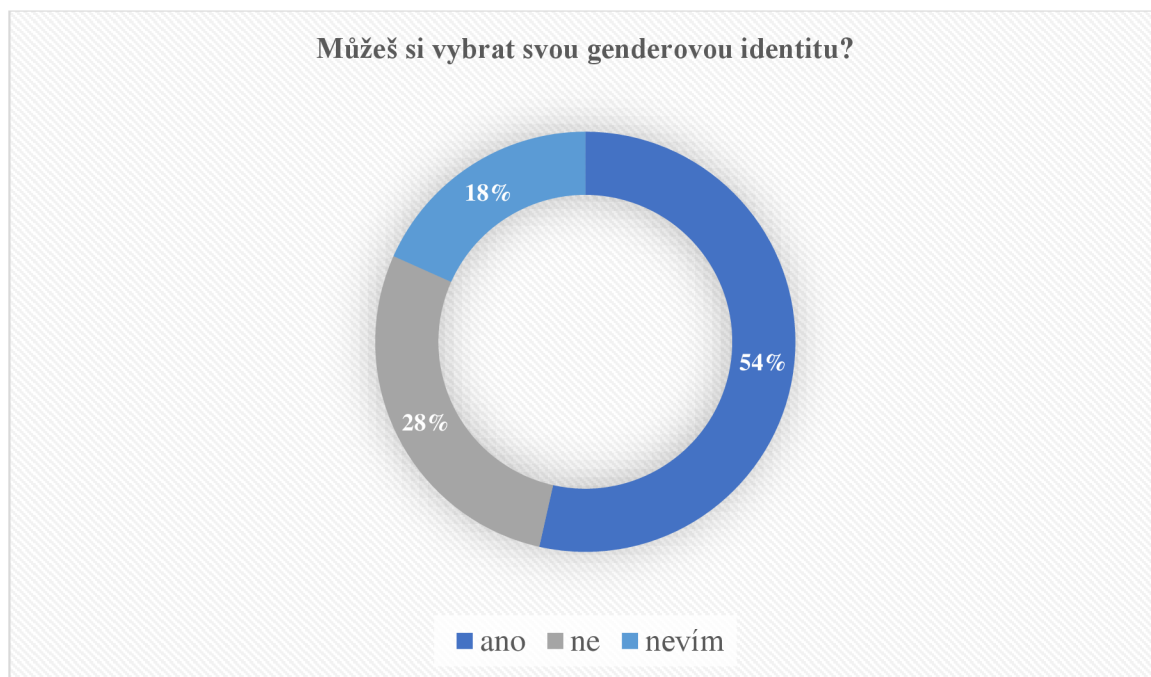

Graf č.12 – Můžeš si vybrat svou sexuální orientaci?

Otázka č. 11

Můžeš si vybrat svou genderovou identitu (jestli se cítíš jako holka nebo kluk)?

Stejně překvapivých výsledků jsme dosáhli u této otázky, kdy 54 % (38 žáků) odpovědělo, že si můžeme vybrat svou genderovou identitu. Dalších 18 % (13 žáků) odpovědělo, že neví. Jen 28 % (20 žáků) odpovědělo, že ne. Z těchto výsledků vyplývá, že děti mají spíše povrchní znalosti této problematiky.

Graf č.13 – Můžeš si vybrat svou genderovou identitu

4.2.2 Dotazníkové šetření

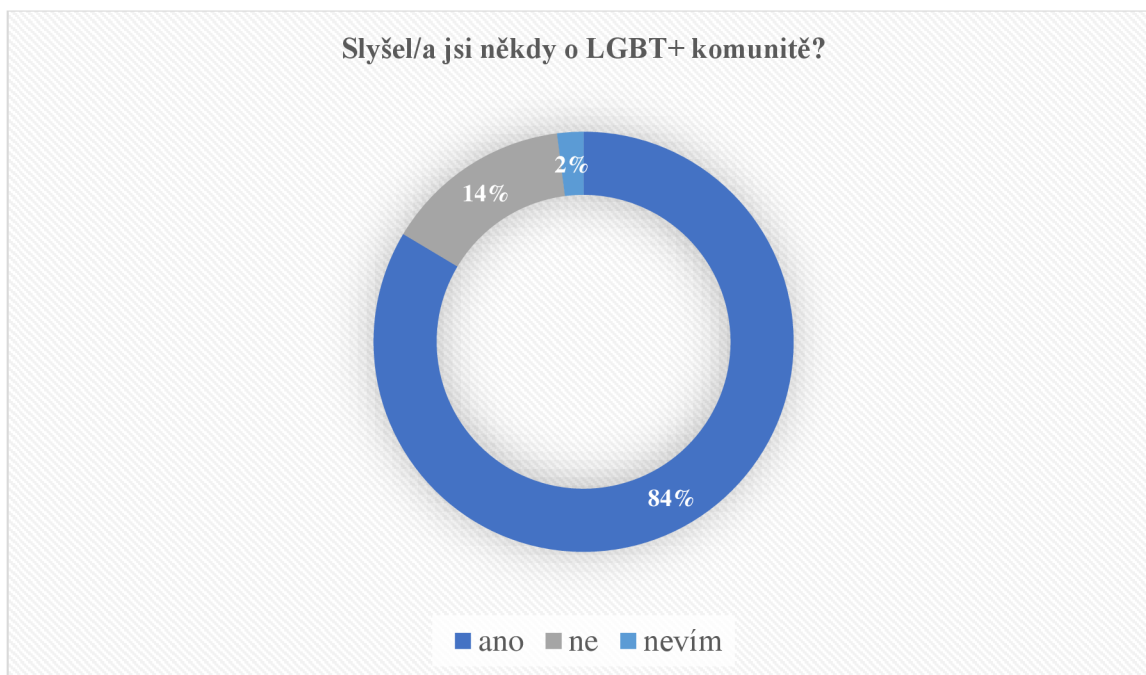
V dotazníkové části jsme se snažili zjistit, jak vnímají žáci primární školy LGBT+ komunitu. Jestli se už s někým z této komunity setkali a zda by se chtěli dozvědět více. Zaměřili jsme se i na používání homofobního jazyka, který se bezesporu vyskytuje ve školním prostředí.

Abychom se ujistili, že žáci rozumí pojmům, které jsou v dotazníku uvedeny, umístili jsme na jeho začátek vysvětlení pojmů. Proto žáci nejdříve dostali k vyplnění test a až poté dotazník.

Položka č. 1

Slyšel/a jsi někdy o LGBT+ komunitě?

Cílem této položky bylo zjistit, jestli se žáci primární školy už setkali s tímto pojmem. Tato položka ukázala, že 58 dětí – 84 % dotázaných se již s tímto pojmem někdy setkalo. Pouze 10 dětí se s tímto pojmem nesetkalo vůbec a 3 dětí uvedly, že neví. Z těchto výsledků můžeme usuzovat, že pro děti tento pojem není cizí. Potvrdilo to náš předpoklad, že se děti již běžně setkávají s tímto pojmem.

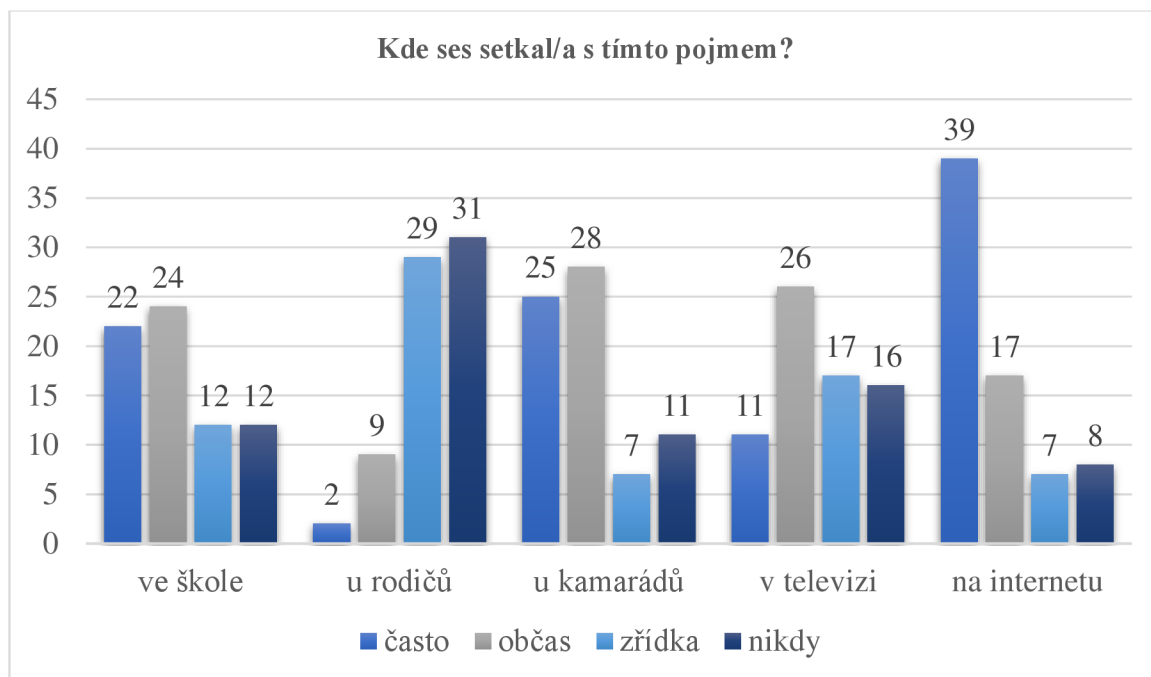

Graf č.14 – Slyšel/a jsi někdy o LGBT+ komunitě?

Položka č. 2

Kde ses setkal/a s tímto pojmem?

Tato položka měla zjistit, kde se žáci s tímto pojmem setkávají. Z odpovědí vyšlo najevo, že nejčastěji se s pojmem LGBT+ setkávají na internetu a u kamarádů. Takový výsledek rozhodně nebyl překvapením. Děti mladšího školního věku již tráví velkou část svého dne na sociálních sítích, kde sledují různá videa od rozmanitých typů lidí. Nejméně se o tomto tématu hovoří v rodině, tudíž u rodičů. Tento výsledek není příliš pozitivní. Právě rodina by měla dítěti poskytovat základ informací o sexuální výchově, kam toto téma patří.

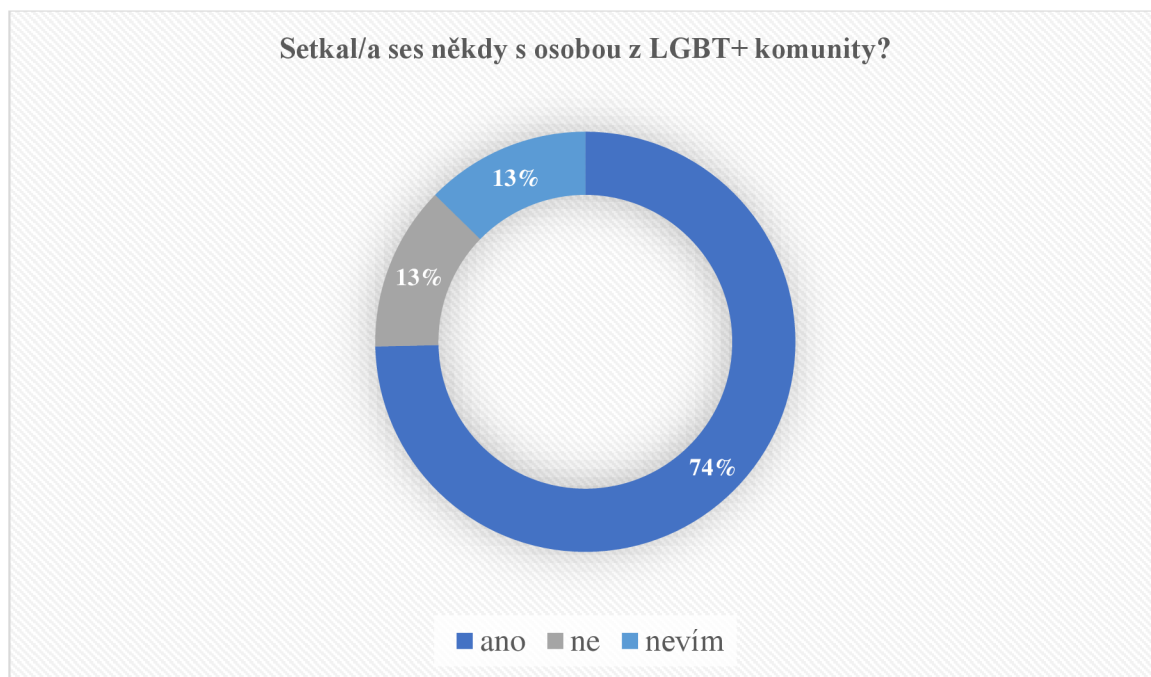
Graf č.15 – Kde ses setkal/a s tímto pojmem?

Položka č. 3

Setkala/a ses někdy s osobou z LGBT+ komunity?

Položka č. 3 měla zodpovědět dílčí výzkumnou otázku č. 1: Setkávají se žáci primární školy s lidmi z LGBT+ komunity?

Tato položka ukázala, že se žáci primární školy ve velké většině již setkali s někým, kdo patří do LGBT+ komunity. Kladně odpovědělo 53 žáků z 71. Nikdy se nesetkalo se členem LGBT+ 9 žáků a stejný počet neví. Tento výsledek nás překvapil, nečekali jsme takový počet bližších setkání s osobami LGBT+. Lze odhadovat, že většina bude setkání s homosexuály, kterých je v naší společnosti pravděpodobně nejvíce.

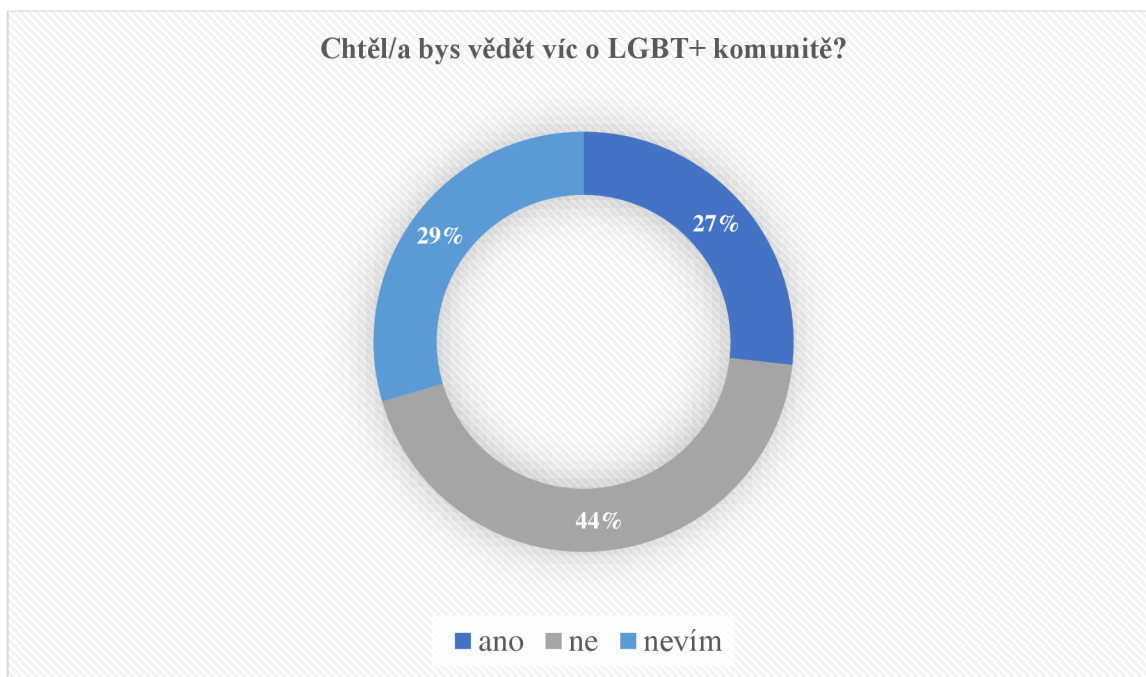

Graf č.16 – Setkal/a ses někdy s osobou z LGBT+ komunity?

Položka č. 4

Chtěl/a bys vědět víc o LGBT+ komunitě?

Tato položka měla za úkol odpovědět na otázku, zda se žáci chtějí dozvědět více o LGBT+ komunitě? Z výsledků však vyšlo najevo, že po tom touží jen 19 dětí z celkových 71. Záporně se vyjádřilo 31 dětí, a 21 neví. Záporné odpovědi můžeme přičítat strachu z neznámého a z něčeho nového. Výsledky byly překvapivé, předpokládali jsme větší touhu po vědění od žáků.

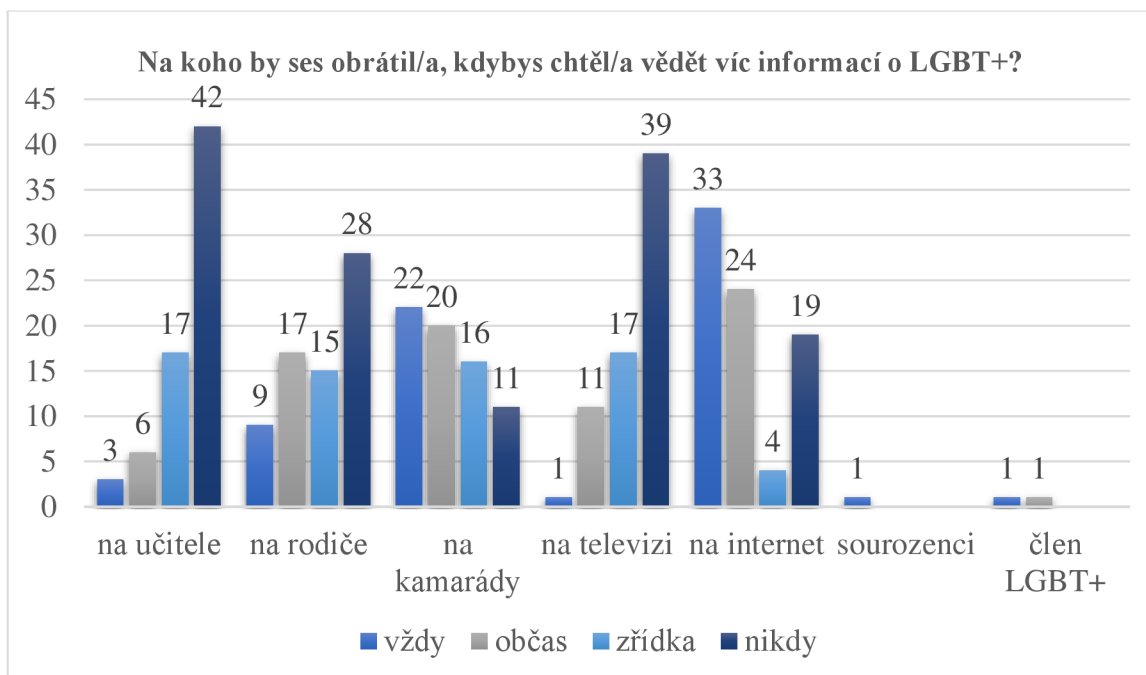

Graf č.17 – Chtěl/a bys vědět víc o LGBT+ komunitě?

Položka č. 5

Na koho by ses obrátil/a, kdybys chtěl/a vědět víc informací o LGBT+?

Pátou položkou jsme chtěli zjistit na koho by se žáci obrátili, kdyby chtěli získat více informací o této komunitě. Zároveň tato položka měla za úkol odpovědět na část dílčí výzkumné otázky č. 4 – Z jakých zdrojů čerpají žáci primární školy informace k dané problematice a na koho by se v případě nevědomosti obrátili? Z výsledků jsme zjistili, že by se vždy podívali na internet, občas by se obrátili na internet a kamarády a nikdy by se nezeptali učitelů, televize a rodičů. Žáci měli na výběr i možnost jinde, kdy dva žáci vyplnili, že by se obrátili přímo na nějakého člena LGBT+ a jeden žák by hledal informace u sourozence. Předpokladem bylo, že nejvíce dětí označí internet a kamarády jako zdroj informací. Tento výsledek však není příliš pozitivní, protože internet a kamarádi rozhodně nejsou kvalitním zdrojem ověřených informací. Hrozí tak šíření mýtů a různých dezinformací. Nejvíce nás však zaskočilo, že označili žáci právě učitele jako jeden z posledních zdrojů, kam by šli pro informaci. Naznačuje to méně pevné a bezpečné vztahy mezi žáky a jejich učiteli, a to rozhodně není něco, co bychom podporovali. Žáci by měli svému učiteli věřit a cítit se v prostorách třídy bezpečně. Zde se nabízí tedy velký prostor ke zlepšení dnes tolik diskutovaném wellbeingu.

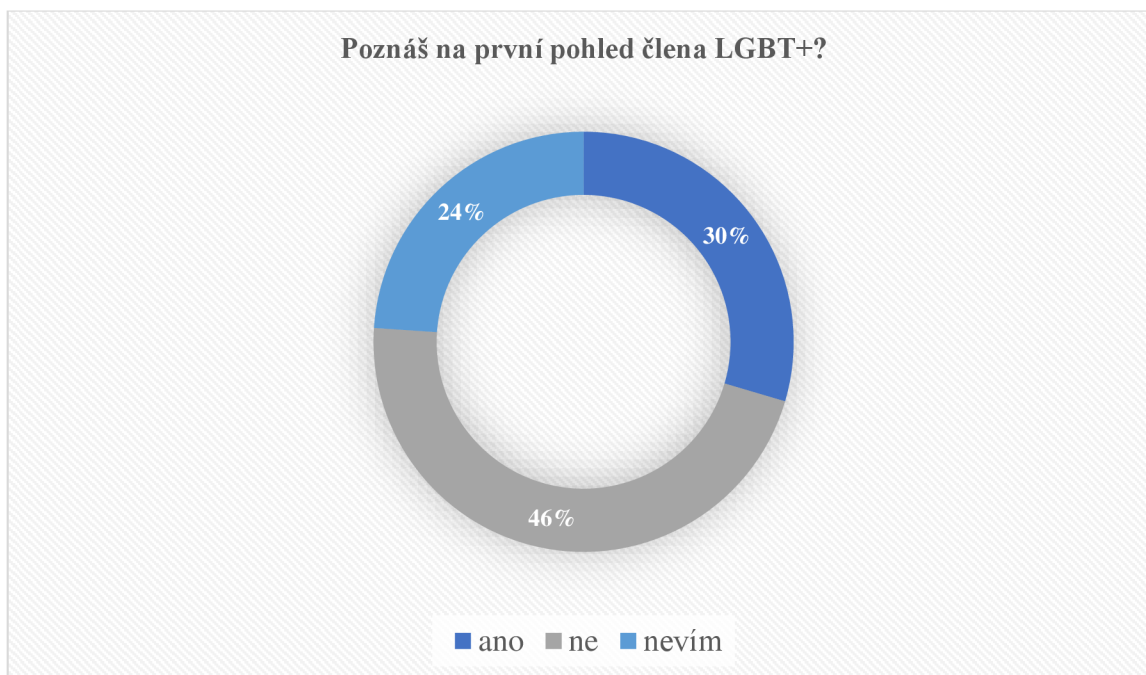

Graf č.18 – Na koho by ses obrátil/a, kdybys chtěl/a vědět víc informací o LGBT+?

Položka č. 6

Poznáš na první pohled člena LGBT+?

Touto položkou jsme se snažili zjistit, jestli si žáci myslí, že mohou poznat člena LGBT+ komunity na první pohled. Tato položka má za cíl doplnit odpověď na dílčí výzkumnou otázku číslo 2: Mají žáci primární školy již nějaké předsudky o LGBT+ komunitě? Ačkoli největší část (33 respondentů) odpovědělo, že ne. Tak ano odpovědělo 21 a nevím 17 žáků, což dohromady tvoří 38 respondentů z 71 dotázaných. To už je docela velká část, která je ovlivněna předsudky společnosti. Takové výsledky jsme však očekávali, vzhledem k častým mýtům, které prostupují naší společností. Třeba, že lesby na první pohled vypadají spíše jako muži a muži gayové naopak vypadají žensky.

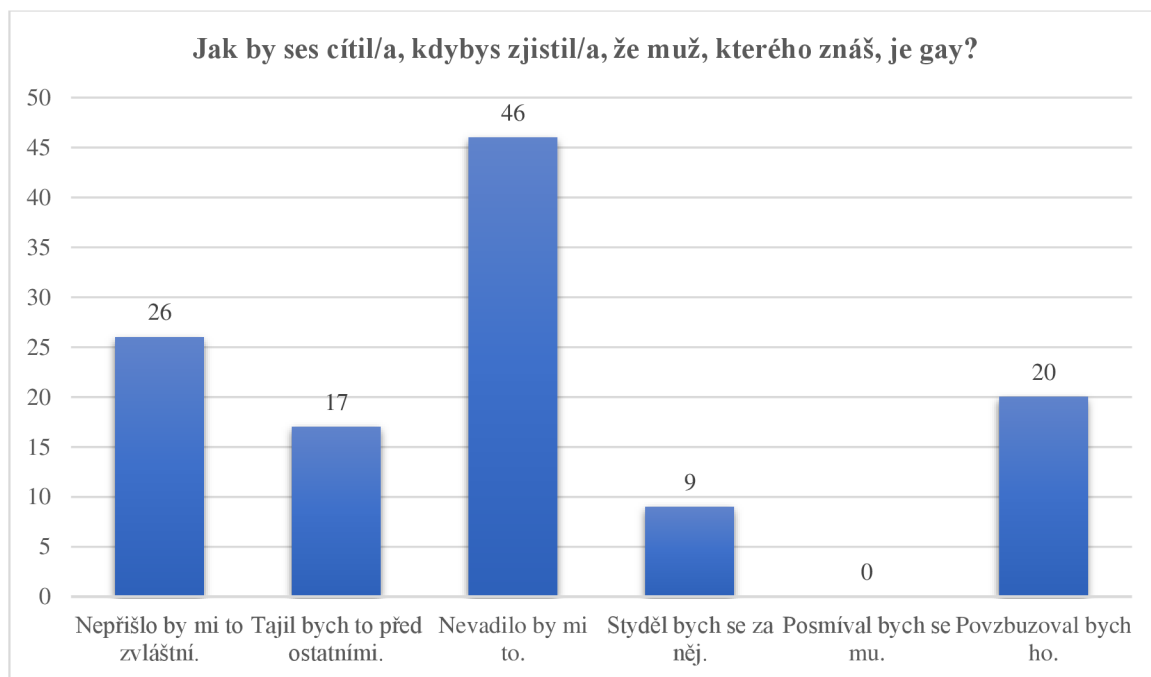

Graf č.19 – Poznáš na první pohled člena LGBT+?

Položka č. 7

Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že muž, kterého znáš, je gay?

Tato položka měla za úkol zjistit, jak děti vnímají homosexualitu mezi svými známými. Rozhodli jsme se tuto položku rozdělit na gaye a lesby, protože z předchozích výzkumů, které jsme uvedli v teoretické části této práce, vycházela větší tolerantnost společnosti vůči lesbám než vůči gayům. Tento graf však ukazuje, že žáci primární školy nemají velký problém s gayi. Pozitivní výsledky u dětí ve věku mladšího školního věku jsme očekávali. Míra homofobie se více projevuje až v pozdějším věku, tyto děti jsou stále ještě dost tolerantní. Avšak očekávali jsme vyšší míru odpovědí u možnosti „Tajil bych to před ostatními“ a „Styděl bych se za něj“, proto považujeme výsledky u této položky za pozitivní.

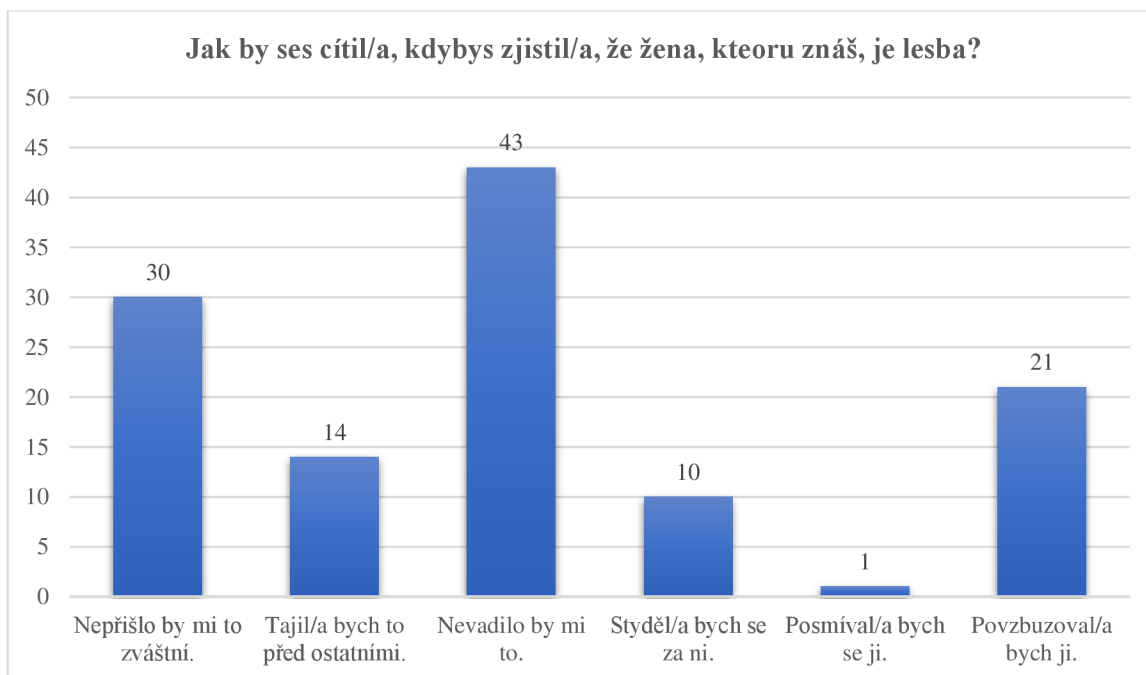

Graf č.20 – Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že muž, kterého znáš, je gay?

Položka č. 8

Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že žena, kterou znáš, je lesba?

Tato položka nepotvrdila předpoklad, že je naše společnost tolerantnější více k ženské homosexualitě. Podle grafu vidíme, že žáci nevnímají rozdíly mezi pohlavím homosexuálů. Tolerují víceméně všechny homosexuály stejně. Míru odpovědí, že by se za ni styděli nebo to tajili před ostatními jsme však očekávali opět o něco větší, takže můžeme považovat výsledky za pozitivní.

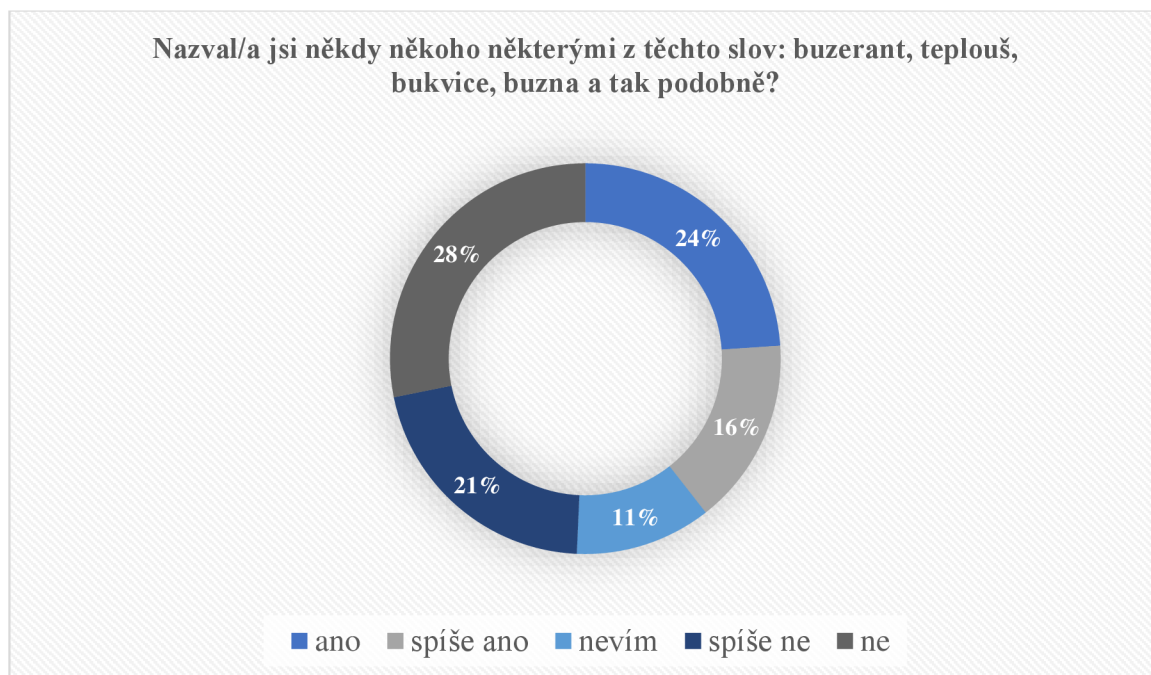

Graf č.21 – Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že žena, kterou znáš, je lesba?

Položka č. 9

Nazval/a jsi někdy někoho některými z těchto slov: buzerant, teplouš, bukvice, buzna a tak podobně?

Poslední otázka se zaměřila na používání homofobního jazyka u žáků primární školy. Měla odpovědět na dílčí výzkumnou otázku č. 3: Projevují žáci primární školy homofobní chování? S čímž úzce souvisí užívání homofobního jazyka, jenž homofobní chování umocňuje. Z celkových 71 dotázaných se přiznalo k používání zmíněných slov 28 dětí a 35 uvedlo, že tato slova nepoužívají. Osm dětí si není jisto. Takový výsledek nás absolutně překvapil, protože pracujeme již nějakou dobu ve školství mezi dětmi a setkáváme se s užíváním homofobního jazyka velmi často.

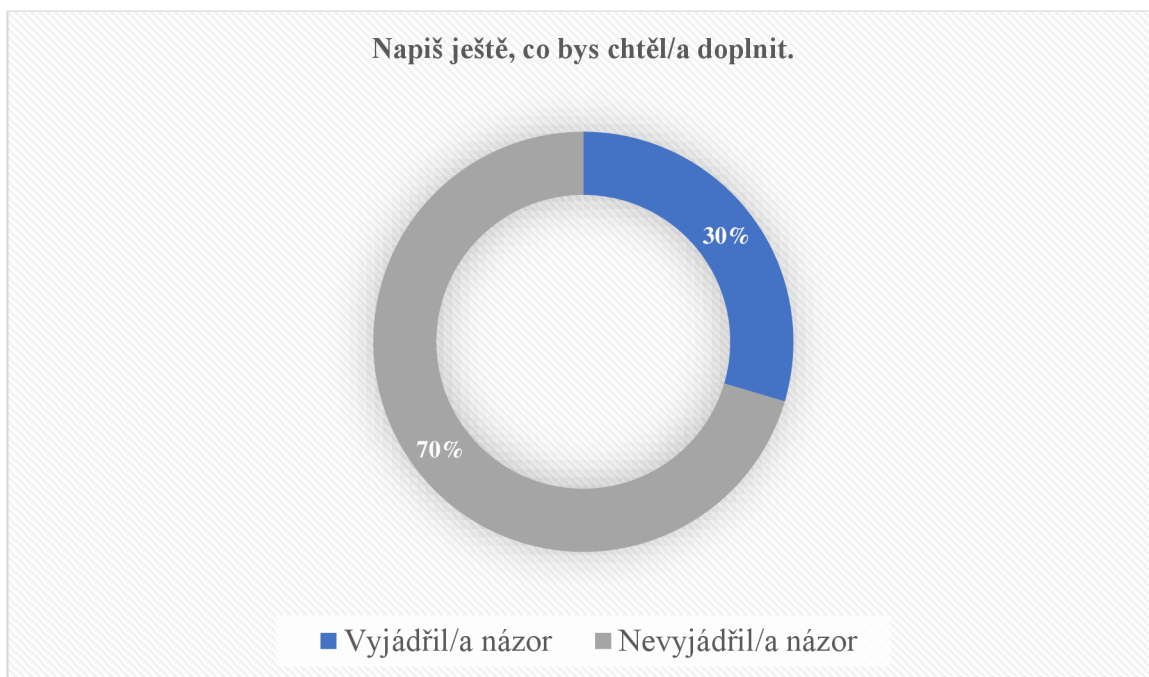

Graf č.22 – používání homofobního jazyka

Položka č. 10

Napiš ještě, co bys chtěl/a doplnit:

Na závěr dotazníku dostali žáci prostor pro vyjádření k tématu vlastními slovy. Tuto možnost využilo 21 žáků. Prázdné řádky nechalo 24 respondentů. Ostatní napsali, jen že „*nic*“ celkem 18 dotázaných a 8 napsalo „*nevím*“. Tyto odpovědi jsme vyhodnotili jako nevyjádření názoru. Veškeré odpovědi jsme vypsali a rozdělili je na negativní, pozitivní a neutrální – ostatní.

Graf č.23 – vyjádření názoru na LGBT+

Zde uvádíme komentáře respondentů:

Negativní komentáře:

Je to bezmozkovina.

Nepodporuji prezentování a upozorňování na LGBT komunitu. Ať je každý jaký chce, na to má právo, ale ostatní se o tom nutně nemusí nic učit nebo zajímat se o to.

Není mi to příjemné.

Nemám to rád.

SLIBUJU VAM NA MOU DUŠI NA PSÍ UŠI NIKDY TOHLE PODPOROVAT NEBUDU.

nic je to proste hnus

Nemám ráda LGBT

Je to nepřirozené

Pozitivní komentáře:

V mém okolí znám mnoho lidí kteří mají jsou takový. Nijak je neodsuzují.

Myslím si že by se LGBT+ měl víc probírat a měly by se brát na tyto lidi ohledy.

Každý má právo vyjádřit co cítí a nemůže být za to odsuzován. Je to úplně normální věc.

Že znám hodně lidí co jsou LGBT a normálně se s něma bavím, nevadí mi to spíše mi připadá že jsou klidnější.

Patřím do lgbt komunity a nevadí mi to

Neměli by se soudit lidi podle orientace. Jsou to jen hlubší city k lidem. Ať si každý miluje koho chce.

Myslím si že být nenávistný vůči jakýmkoliv lidem v menšinách jako třeba LGBT+ je úplně zbytečné. Pokud nám to nezasahuje do života a nebere svobodu tak si nemyslím že bychom na to měli nadávat. Vše má své hranice.

kazdej má pravo být tím jaký chce být

Je v pohodě být na opačné pohlaví a není se za co stydět

Ostatní komentáře:

LGBT komunitu nějak extra nepodporuju jako nevadí mi to ale nesmí mě do toho někdo cpát nejsem proti ale úplně to nepodporuju

LGBT+ komunitu podporuju do doby, kdy to není všude na sílu vnucováno ostatním lidem gay nebo lesba nebo trans nevadí mi to dokud s tím nedělají obrovské protesty a strkají mi to do obličeje

Výsledky rozdílů vnímání a postojů vůči LGBT+ osobám v závislosti na pohlaví a místu bydliště

Na závěr jsme se zaměřili na třídění materiálu získaného testem a dotazníkem pomocí tzv. ručního třídění, které je dle Chrásky (2016, s. 171) vhodné u malých výběrů do 100 respondentů, což toto výzkumné šetření splňuje. Formuláře jsme si rozdělili na „hromádky“ podle třídících znaků, v tomto případě to bylo pohlaví a místo bydliště. Vyhodnocovali jsme odpovědi na položky v dotazníky, které se zaměřovaly na oblast homofobie. Jsou to položky v dotazníku:

č. 7 Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že muž, kterého znáš, je gay?

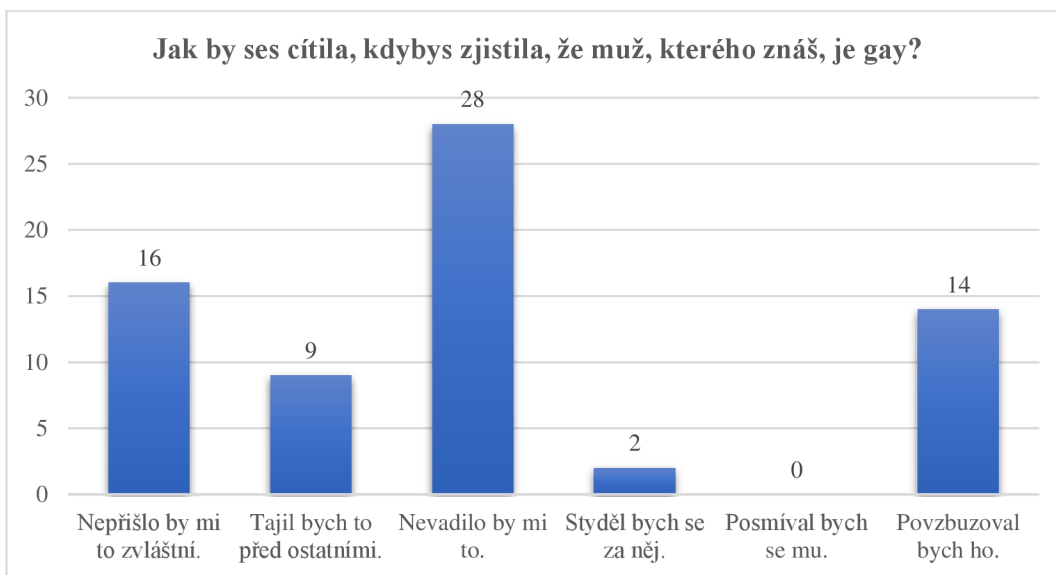
č. 8 Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že žena, kterou znáš, je lesba?

č. 9 Nazval/a jsi někdy někoho některými z těchto slov: buzerant, teplouš, bukvice, buzna a tak podobně?

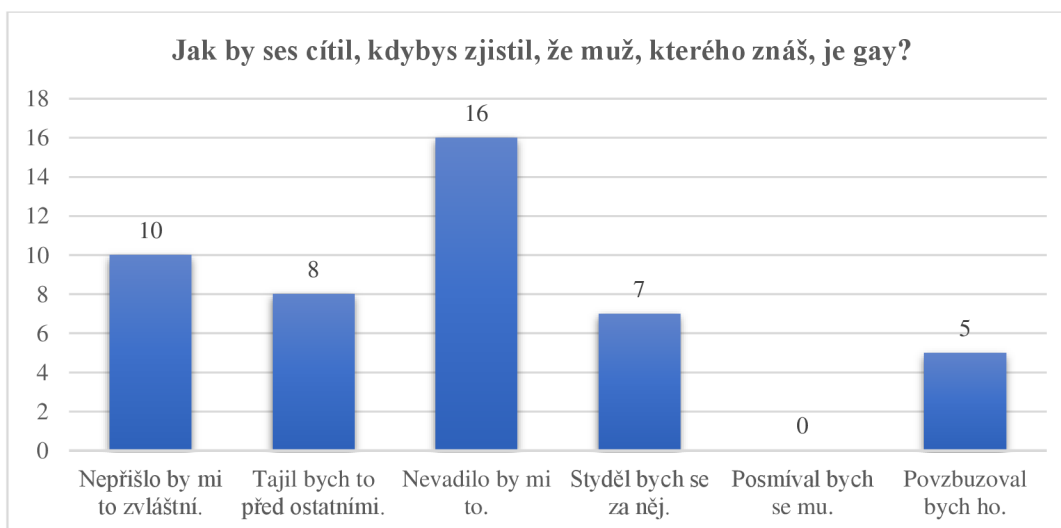
Položka č. 7 z pohledu dívek a chlapců

Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že muž, kterého znáš, je gay?

Na základě předchozích výzkumů, jsme předpokládali větší míru tolerance u dívek než u chlapců. Jak je vidět na grafech níže, rozdíly nejsou zas až tak značné. Při pohledu na oba grafy můžeme vidět téměř stejné výsledky. Rozdíly mezi pohlavími se tedy u dětí mladšího školního věku dle našeho šetření zatím neprojevují.

Graf č.24 – Odpovědi dívek: Jak by ses cítila, kdybys zjistila, že muž, kterého znáš, je gay?

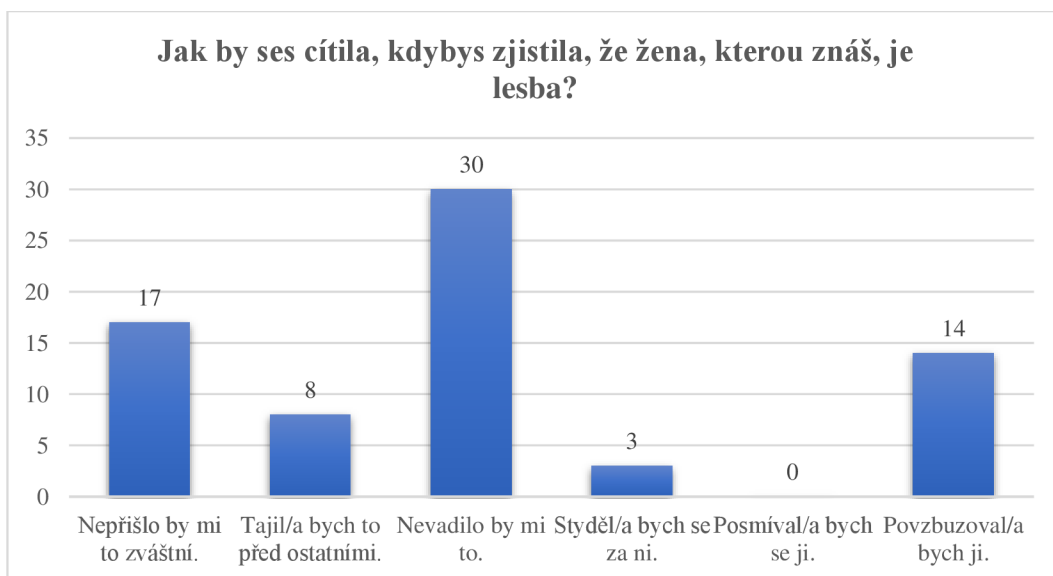

Graf č.25 – Odpovědi chlapců: Jak by ses cítil, kdybys zjistil, že muž, kterého znáš, je gay?

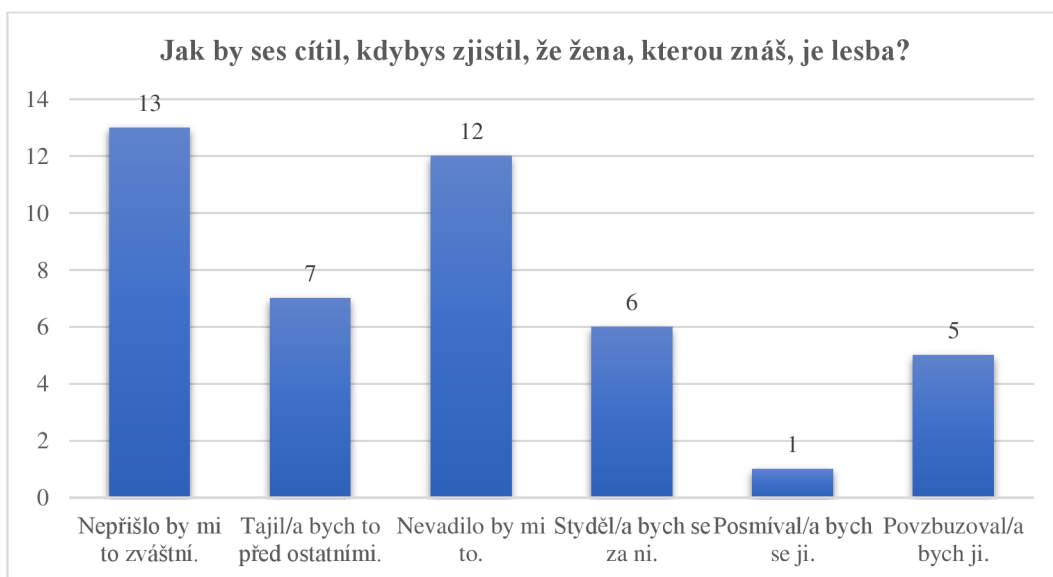
Položka č. 8 z pohledu dívek a chlapců

Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že žena, kterou znáš, je lesba?

Opět jsme na základě předchozích výzkumů očekávali větší míru tolerance vůči lesbám. Grafy vypadají velmi podobně, tudíž toto očekávání nebylo potvrzeno. Z našeho výzkumného šetření vyplývá, že vnímání homosexuálů u žáků mladšího školního věku, ještě není ovlivněno pohlavím.

Graf č.26 – Odpovědi dívek: Jak by ses cítila, kdybys zjistila, že žena, kterou znáš, je lesba?

Graf č.27 – Odpovědi chlapců: Jak by ses cítil, kdybys zjistil, že žena, kterou znáš, je lesba?

Položka č. 9 z pohledu dívek a chlapců

Nazval/a jsi někdy někoho některými z těchto slov: buzerant, teplouš, bukvice, buzna a tak podobně?

Předpokladem bylo, že dívky používají homofobní jazyk méně než chlapci. Tento předpoklad byl potvrzen, což dokazují grafy níže. Užívání homofobního jazyka potvrdilo a spíše souhlasilo 26 % dívek (10) a 57 % chlapců (17). To už je značný rozdíl.

Graf č.28 – Odpovědi dívek: Nazvala jsi někdy někoho některými z těchto slov: buzerant, teplouš, bukvice, buzna a tak podobně?

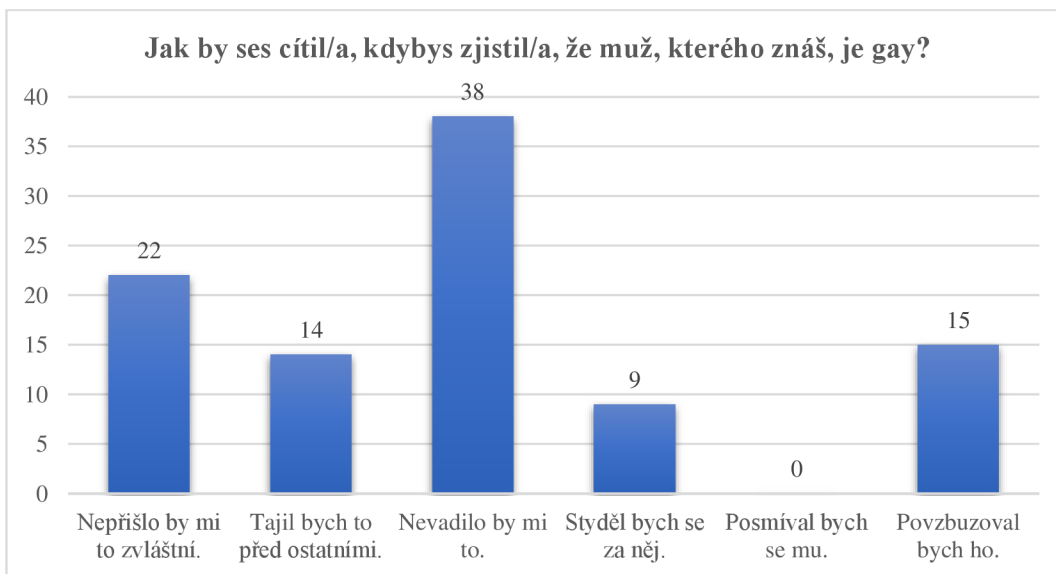

Graf č.29 – Odpovědi chlapců: Nazval jsi někdy někoho některými z těchto slov: buzerant, teplouš, bukvice, buzna a tak podobně?

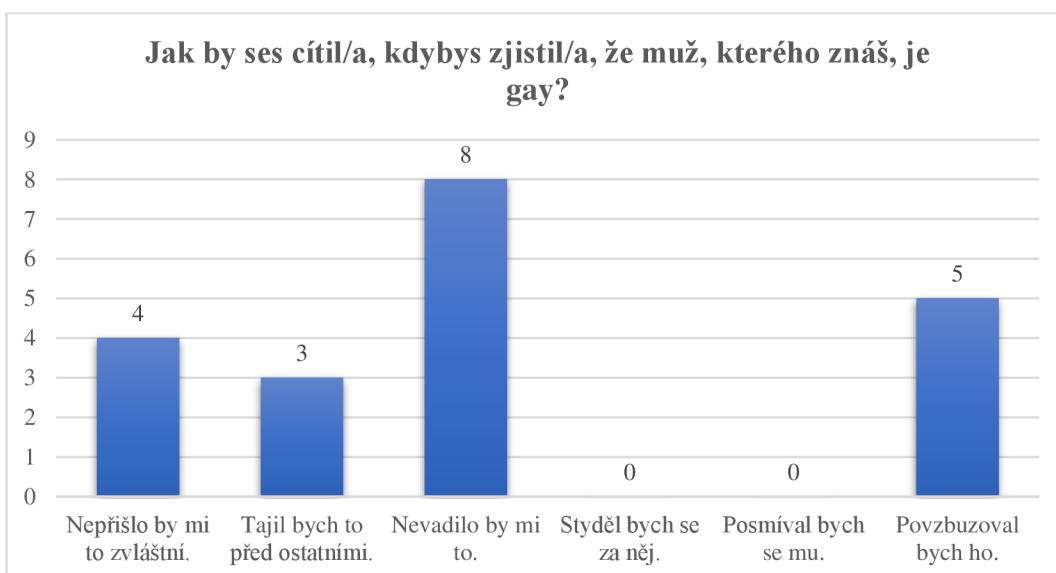
Položka č. 7 z pohledu žáků žijících na vesnicích a ve městech

Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že muž, kterého znáš, je gay?

Očekávaným výstupem bylo zjištění větší míry tolerance vůči gayům a lesbám u žáků žijících ve městech, nejen z důvodů, že mají větší možnost se s těmito lidmi setkat, ale také existuje jakýsi obecný předpoklad, že ve městech žijí lidé vzdělanější a liberálnější než na vesnicích. Očekávaný výstup se potvrdil jen u odpovědi „Styděl bych se za něj“, kdy děti žijící ve městě tuto možnost vůbec nezvolily, děti žijící na vesnici ji označily 9krát.

Graf č.30 – Odpovědi žáků, žijících na vesnicích: Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že muž, kterého znáš, je gay?

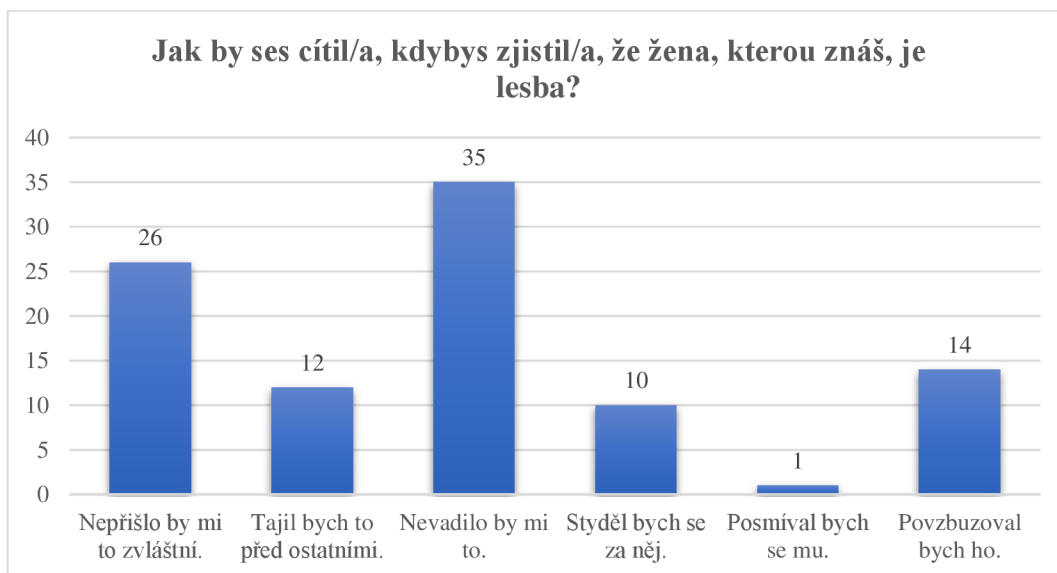

Graf č.31 – Odpovědi žáků, žijících ve městech: Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že muž, kterého znáš, je gay?

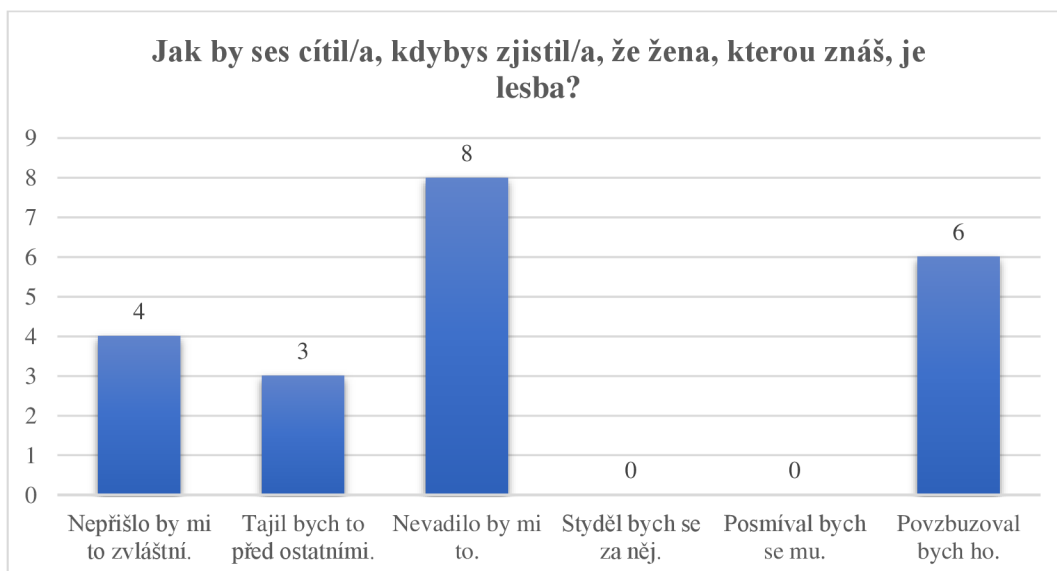
Položka č. 8 z pohledu žáků žijících na vesnicích a ve městech

Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že žena, kterou znáš, je lesba?

V odpovědích u této položky se ukázalo, že děti žijících na vesnicích by se častěji styděly nebo dokonce i posmívaly ženě, která je lesba. U dětí žijících ve městech se tyto odpovědi neobjevily vůbec. Vyplývá z toho, že některá část dětí z vesnic stále ještě pociťuje stud a nebere homosexualitu jako něco přirozeného.

Graf č.32 – Odpovědi žáků, žijících na vesnicích: Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že žena, kterou znáš, je lesba?

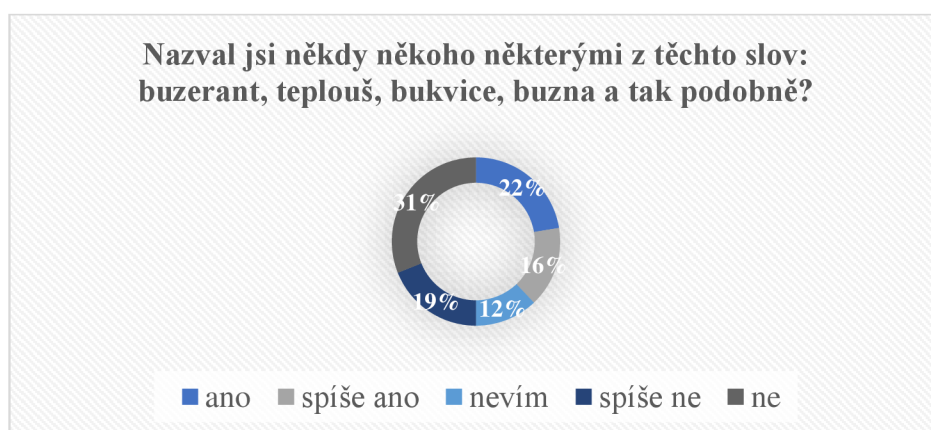

Graf č.33 – Odpovědi žáků, žijících ve městech: Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že žena, kterou znáš, je lesba?

Položka č. 9 z pohledu žáků žijících na vesnicích a ve městech

Nazval/a jsi někdy někoho některými z těchto slov: buzerant, teplouš, bukvice, buzna a tak podobně?

Touto položkou jsme chtěli zjistit míru užívání homofobního jazyka u žáků mladšího školního věku žijících na vesnicích a ve městech. Naším předpokladem bylo, že děti žijící na vesnici budou častěji používat homofobní jazyk už z výše uvedených důvodů v rozdílných způsobech života lidí ve městech a na vesnicích. Avšak tato položka ukázala opak. K používání homofobního jazyka se přihlásilo 38 % dětí žijících na vesnicích, které označily „ano“ nebo „spíše ano“ jako svou odpověď. U dětí z měst je to dokonce 46 % z nich, které označily „ano“ nebo „spíše ano.“ Z této položky vyplývá, že o něco více tato hanlivá slova používají ve městech, i když se ukázalo, že nepocítují stud za homosexualitu. Předpokládáme, že tato slova užívají zejména jako vtip a ne urážlivě.

Graf č.34 – Odpovědi žáků, žijících na vesnicích: Nazval/a jsi někdy někoho některými z těchto slov: buzerant, teplouš, bukvice, buzna a tak podobně?

Graf č.35 – Odpovědi žáků, žijících ve městech: Nazval/a jsi někdy někoho některými z těchto slov: buzerant, teplouš, bukvice, buzna a tak podobně?

4.2.3 Rozhovor

Kvalitativní část výzkumného šetření měla dvě části. Náhodným výběrem byli vybráni žáci, kteří navštěvují pátou nebo šestou třídu základní školy, následně se oslovili jejich zákonní zástupci o udělení souhlasu s účastí jejich dítěte na výzkumném šetření.

Všichni respondenti byli předem informováni o tématu výzkumného šetření, byli jim znovu vysvětleny pojmy pojící se s LGBT+ a také byli ujištěni poskytnutou anonymitou. Respondenty i jejich zákonné zástupce jsme informovali o nahrávání rozhovoru na mobilní telefon. Rozhovory pak byly přepsány pomocí transkripce s jazykovou korekturou. Tři rozhovory jsme uskutečnili osobně, dva jsme nahrávali online z důvodu vzdálenosti.

S odkazem na téma práce byly zvoleny otázky z těchto okruhů:

- Vlastní vnímání komunity LGBT+
- Vztahy mezi spolužáky a přístup k LGBT+
- Homofobní chování
- Osobní zkušenosti se členy LGBT+ komunity

Respondenti byli označeni zkratkami Ž1 (žák 1), Ž2 (žák 2), Ž3 (žákyně 3), Ž4 (žákyně 4) a Ž5 (žákyně 5). Všichni navštěvují základní školu v místě svého bydliště.

Ž1

První žák navštěvuje 6. třídu základní školy v krajském městě. Je mu 12 let.

Ž2

Druhý žák navštěvuje 5. třídu základní školy v obci se zhruba 800 obyvateli. Je mu 10 let.

Ž3

Třetí žákyně navštěvuje 6. třídu základní školy v krajském městě. Je jí 12 let.

Ž4

Čtvrtá žákyně navštěvuje 5. třídu základní školy v obci se zhruba 2 tisíci obyvateli. Je jí 11 let.

Ž5

Pátá žákyně navštěvuje 6. třídu základní školy v obci se zhruba 1 200 obyvateli. Je jí 12 let.

Odpovědi jednotlivých položek

Položka č. 1 – Myslíš si, že lidé z LGBT+ komunity patří k občanům České republiky?

Touto otázkou jsme chtěli zjistit, jestli vnímají žáci mladšího školního věku lidi z LGBT+ komunity jako součást naší společnosti. Čtyři z pěti dotázaných odpověděli dle předpokladů, že ano. Pouze jeden žák (Ž2) odpověděl, že ne. Odpovědi na tuto otázku potvrdili toleranci dětí mladšího školního věku vůči lidem z LGBT+ komunity.

Položka č. 2 – Máš v rodině nebo mezi kamarády někoho, kdo je součástí LGBT+ komunity?

Tato položka byla jednou ze stěžejních otázek v tomto rozhovoru, protože měla odpovědět na dílčí výzkumnou otázku č. 1: Setkávají se žáci primární školy s lidmi z LGBT+ komunity? Překvapivým zjištěním bylo, že hned tři žáci (Ž2, Ž3 a Ž5) odpověděli, že mají člena LGBT+ komunity přímo v rodině nebo mezi kamarády.

Položka č. 3 – Myslíš si nebo víš o tom, že tvou školu navštěvuje někdo, kdo patří do LGBT+ komunity?

Na dílčí výzkumnou otázku č. 1 byla zaměřena i tato otázka, kdy jsme se snažili zjistit, zda děti ví o tom, že by jejich školu navštěvoval někdo z LGBT+ komunity. Opět překvapivým zjištěním byla velká míra souhlasu, kdy čtyři z pěti dotázaných odpovědělo, že ano.

Položka č. 4 – Setkal/a ses někdy s LGBT+ osobami v televizi, ve filmu, v knihách nebo na internetu?

Tato položka se zaměřovala na setkání dětí s LGBT+ komunitou v různých médiích. Zde jsme předpokládali, že se již všichni setkali někdy s LGBT+ osobami minimálně na internetu. Avšak dva žáci odpověděli záporně. Byli to Ž2 a Ž4, kteří mají nižší věk než ostatní dotázaní, tudíž negativní odpověď přisuzujeme menší míře užívání internetu a sociálních sítí, než je tomu i starších, byť jen o rok, dotázaných dětí.

Položka č. 5 – Jak bys reagoval/a, kdybys viděl/a dvě dívky nebo dva chlapce, kteří se drží za ruce a chovají se jako milenecký pár?

Tato otázka měla zjistit, jak vnímají a jaké mají děti pocity, když vidí homosexuální pár. Zjistili jsme uspokojující odpovědi, kdy všichni dotázaní odpověděli podobně, a to tak, že by tuto situaci nijak neřešili. Tolerantní zaměření odpovědí žáků jsme předpokládali, tudíž to nebylo pro nás překvapivé zjištění.

Položka č. 6 – Mluvíte někdy s kamarády nebo ve škole s učiteli o LGBT+?

Tato položka měla za cíl zjistit, zda se děti o komunitě LGBT+ baví mezi sebou nebo tuto tematiku probírají přímo ve škole s učiteli. Kladně odpověděli pouze dva žáci u obou prostředí. Tři žáci se o LGBT+ nebaví ve škole vůbec a z nich dokonce dva ani mezi kamarády. Záporně odpověděli na tuto otázku opět dva nejmladší žáci, takže záporné odpovědi připisujeme jejich věku.

Položka č. 7 – Myslíš si, že je důležité přijímat lidi takové jací jsou a neodsuzovat je za jejich vzhled nebo za to, jestli se jim líbí holky nebo kluci?

Položka č. 7 měla zjistit míru tolerance a výskytu homofobie mezi žáky. Toleranci projevilo všech pět žáků. Vzhledem k jejich ostatním odpovědím lze tyto odpovědi považovat za upřímné. Vyplývá z toho, že se zatím žáci mladšího školního věku neprojevují homofobně vůči ostatním.

Položka č. 8 – Používáš někdy ty nebo tvoji kamarádi urážlivá slova jako jsou teplouš, buzerant, bukvice a tak podobně?

Položka č. 8 se zaměřila na používání homofobního jazyka, kdy jsme předpokládali vysokou míru používání mezi dětmi. K vyslovování homofobních slov se přiznali tři žáci, avšak jedna žákyně zmínila, že se to snaží omezovat, protože vnímá škodlivost těchto slov. Dva odpověděli záporně, avšak opět to byli mladší z dotázaných, tudíž to lze opět připisovat jejich věku.

Položka č. 9 – Myslíš si, že by lidé z LGBT+ komunity měli mít možnost adoptovat děti a mít svatbu?

Položka č. 9 se zaměřila na dnes tolik diskutované téma, a to takzvané manželství pro všechny. Čtyři žáci bez přemýšlení odpověděli kladně na tuto otázku, jeden žák, opět nejmladší z dotázaných, odpověděl, že neví. Toto zjištění je velmi optimistické.

Položka č. 10 – Chtěl/a bys k tomu ještě něco doplnit? Například svůj názor nebo nějakou zkušenost?

Na závěr dostali děti možnost se k tématu vyjádřit. Bohužel tuto možnost nevyužil ani jeden z dotázaných. Připisujeme to výsledkům šetření, kdy vyplynulo, že děti LGBT+ komunitu nevnímají jako něco škodlivého a vlastně ani neobvyklého. Tyto výsledky jsou rozhodně pozitivní pro naši společnost.

4.3 Výsledky výzkumného šetření

V této kapitole se zaměříme na zodpovězení jednotlivých dílčích výzkumných otázek na základě analýzy provedeného výzkumného šetření.

Dílčí výzkumná otázka č. 1: Setkávají se žáci primární školy s lidmi z LGBT+ komunity?

Na první výzkumnou otázku se zaměřovala hned první položka v dotazníku, kdy jsme se žáků tázali, zda už někdy slyšeli o LGBT+ komunitě. Předpokládali jsme vysokou míru souhlasu. V dotazníku potvrdilo 84 % respondentů, že už někdy o LGBT+ komunitě slyšelo. Z toho můžeme usuzovat, že děti mladšího školního věku již mají nějaké povědomí o této komunitě a není to pro ně zcela neznámý pojem. Druhá položka v dotazníku navazovala na položku první a snažila se upřesnit, kde se s tímto pojmem děti setkávají nejčastěji. Pomocí metody tzv. Likertovy škály jsme zjistili, že se děti s tímto pojmem nejčastěji setkávají na internetu a mezi kamarády. Takové výsledky jsme očekávali, i když nejsou příliš pozitivní. Vyšlo také najevo, že nejméně se děti s tímto pojmem setkávají u rodičů. Toto zjištění je alarmující, protože právě rodina dítěte by měla být primárním zdrojem informací v oblasti sexuální výchovy. Třetí otázka v dotazníku byla orientována na osobní setkání s osobami z LGBT+ komunity. Očekávali jsme nejvýše do 50 % potvrzení osobního setkání. Výsledky však ukázaly, že setkání s LGBT+ osobami není již výjimkou ani pro žáky primární školy. Osobní setkání potvrdilo 74 %, což je opravdu hodně.

Na zodpovězení této výzkumné otázky se zaměřovaly otázky i v doplňujícím rozhovoru s žáky. Druhá otázka v rozhovoru byla zaměřena na výskyt osob LGBT+ mezi kamarády nebo v rodině dětí. Zajímavým zjištěním bylo potvrzení hned tří dotázaných, kteří nám potvrdili přítomnost LGBT+ v rodině nebo mezi kamarády. Třetí otázka se zaměřila na oblast školy, pomocí níž jsme se snažili zjistit, zda děti ví o tom, nebo si alespoň myslí, že jejich školu navštěvuje někdo z LGBT+ komunity. Zde dokonce čtyři žáci potvrdili, že někdo takový u nich ve škole je. Otázka číslo 4 se zaměřila na setkání s LGBT+ v médiích, především na internetu a v televizi. Setkávání potvrdili tři žáci z pěti. Zbylí dva odpověděli záporně, to však přisuzujeme jejich věku, jelikož byli nejmladší z vybraného vzorku dětí. Předpokládáme, že nemají takový volný přístup k internetu jako tomu je u starších dětí, byť jen o jeden rok. I jeden rok je v tomto věku velký rozdíl. Poslední otázka v rozhovoru na setkávání s tímto pojmem se zaměřila na oblast školy a kamarádů. Pomocí otázky číslo 6 jsme se snažili zjistit, zda se toto

téma objevuje ve školách nebo mezi dětmi. Tři z pěti dotázaných potvrdilo, že mezi kamarády toto téma probírají. Zbylí dva odpověděli záporně, opět však mladší z vybraných, což opět přisuzujeme věku. Ve škole od učitelů o tomto tématu pak slyšeli pouze dva žáci z pěti.

Tyto odpovědi potvrzují tedy již zjištěné výsledky z dotazníku. Můžeme konstatovat, že žáci mladšího školního věku se již běžně s tímto pojmem setkávají ať už na internetu nebo osobně. Důležitým zjištěním je velká míra osobního setkání se členy LGBT+ či dokonce jejich výskyt v rodině dítěte nebo mezi jeho kamarády.

Dílčí výzkumná otázka č. 2: Mají žáci primární školy již nějaké předsudky o LGBT+ komunitě?

Na zodpovězení druhé dílčí výzkumné otázky se zaměřovalo posledních pět položek v testu a jedna položka v dotazníku.

V testu to byla otázka č. 7, která si kladla za cíl zjistit, jestli si žáci mladšího školního věku myslí, že být homosexuálem je nemoc. U této položky se objevili optimistické výsledky, kdy 82 % žáků odpovědělo, že ne. To je poměrně velká část dotázaných. Odpověď „ano“ nebo „nevím“ zvolilo 18 % žáků, což ovšem také není zanedbatelné množství. Následující položka tedy byla určena pouze žákům, kteří odpověděli „ano“ nebo „nevím“. Zde jsme zjistili překvapivé výsledky a to, že když už si myslí nebo netuší, že je homosexualita nemoc, tak ji považují za nevyléčitelnou. Možnost, že homosexualita nelze vyléčit označilo 62 % dětí a možnost „nevím“ pak 38 %. Na tento výsledek se můžeme dívat pozitivně, protože alespoň děti nepocítují, že by stav homosexuality šel změnit. Nemyslí si, že by šla léčit jakýmkoli způsobem. Z teoretické části víme, že tento mýtus v naší společnosti panoval a stále se ještě objevuje. U dětí mladšího školního věku však nebyl potvrzen. Další otázka v testu se zabývala velkým mýtu ve společnosti, se kterým se často setkáváme, a to je otázka, zda je homosexualita dědičná. Došli jsme k poměrně uspokojivým výsledkům, kdy 73 % žáků odpovědělo, že není. Zde si děti byly o něco méně jisté než v považování homosexuality za nemoc. Poslední dvě otázky v testovém šetření se zaměřili na předsudek u možnosti volby své homosexuální orientace a genderové identity. Zde se objevily překvapivé výsledky, které dokazují nutnost většího vzdělávání a informovanosti žáků mladšího školního věku. Na otázku, zda si můžeme vybrat svou sexuální orientaci odpovědělo 56 % ano a 13 % nevím. Celkem je to tedy 69 % dětí, které si myslí, že máme možnost volby nebo si nejsou jisté. To je velká část dotázaných žáků, kteří projeví nízkou míru informovanosti. Podobných výsledků jsme dosáhli i u otázky,

zda si můžeme zvolit svou genderovou identitu, kdy 54 % dětí odpovědělo, že ano a 18 % neví. To je celkem 72 % dotázaných. Z posledních dvou položek můžeme pocítovat určité obavy s možným výskytem homofobie ve školách. Je nutné děti informovat o vzdělávat v této oblasti právě proto, abychom zabránili šíření homofobie na školách a v naší společnosti.

V dotazníku se na předsudky a mýty zaměřovala položka č. 6 – Poznáš na první pohled člena LGBT+? Zde jsme předpokládali mnohem menší míru souhlasu, než jaká se ukázala. Z dotázaných odpovědělo ano 30 % a neví 24 %. Spojíme-li tyto dvě možnosti, je to 54 % respondentů, kteří si myslí, že mohou poznat osoby LGBT+ na první pohled. Opět velmi vysoké číslo, které potvrzuje značnou míru předsudků i u takto malých dětí.

Dílčí výzkumná otázka č. 3: Projevují žáci primární školy homofobní chování?

Důležitou oblastí této diplomové práce je výskyt homofobie u žáků primární školy. Na zodpovězení této dílčí výzkumné otázky se zaměřovali otázky č. 7, č. 8 a č. 9 v předloženém dotazníku. Ty jsme následně vyhodnotili i z pohledu dívek a chlapců a zjišťovali jsme i zda má vliv místo bydliště na přístupy žáků k osobám LGBT+. Do rozhovoru jsme pak zařadili čtyři otázky, které se dotýkají homofobního chování.

Do dotazníku jsme zařadili položku, která měla za cíl zjistit, jak by se žáci cítili, kdyby zjistili, že muž nebo žena, kterou znají je homosexuál. Tato položka byla rozdělena na muže gaye a ženy lesby, protože jsme očekávali větší míru tolerance leseb, toto se však v našem výzkumném šetření nepotvrdilo. Proto nyní zhodnotíme celkový pohled na homosexuály dětmi. Po zprůměrování odpovědí jsme zjistili, že by to nepřišlo zvláštní 28 dětem a nevadilo to 45 a dokonce k podporování se přihlásilo 21 dětí. Nejvíce byly označovány pozitivní přístupy, což je velmi optimistické zjištění. Stydělo by se 10 dětí a tajilo by to 16, dokonce 1 by se posmíval. Zhruba třetina dětí tedy stále pocítuje stud za homosexualitu. Zatím ji nebere jako něco přirozeného. S homofobním chováním úzce souvisí používání homofobního jazyka. Zde se objevily překvapivé výsledky, kdy jsme předpokládali vyšší míru doznání k užívání těchto hanlivých slov. Pouze 40 dětí ze 71 se doznalo k užívání těchto slov. I tak je to více jak polovina dotázaných dětí, což je stále velká část.

Také nás zajímal vliv pohlaví a místo bydliště na pojmání homosexuálů. V naší společnosti panuje přesvědčení, že mužské pohlaví je méně tolerantní než ženské. Předpokladem také bylo, že ve městech budou děti tolerantnější než děti žijící na vesnici.

Obecně se domníváme, že ve městech žijí vzdělanější a liberálněji smýšlející lidé než na vesnicích, a také že mají větší možnost se setkávat s LGBT+ osobami, což by mělo snižovat projevy homofobního chování. Po rozřídění odpovědí se ukázalo, že u žáků mladšího školního věku se ještě rozdíl dle pohlaví nevyskytují. Přijímají a přistupují k homosexuálům velmi podobně. Kde se však ukázal rozdíl, to bylo užívání homofobního jazyka, kde jsme to očekávali. Dívky se přiznali v 26 % a chlapci až v 57 %. To jsou už značné rozdíly. Zajímavého zjištění jsme došli po rozřídění odpovědí dle místa bydliště. Pojímání homosexuálů sice ukázalo poměrně stejné výsledky u obou skupin, avšak k pocitu studu se přiznalo zhruba 10 dětí žijících na vesnici, děti žijící ve městě tuto možnost nezvolily ani jednou. Překvapivých výsledků jsme dosáhli u užívání homofobního jazyka, kde jsme předpokládali vyšší míru užívání u dětí na vesnicích a ono to bylo naopak. Děti žijící na vesnicích se přiznalo k používání hanlivých slov v 38 % a ve městech dokonce v 46 %. To je opravdu zajímavé zjištění, které nabízí možnosti dalšího výzkumného šetření.

Tyto výsledky měl dokreslit rozhovor s vybranými žáky. Hned v první otázce jsme se ptali na to, zda považují LGBT+ osoby za součást naší společnosti. Čtyři děti odpověděly, že ano a pouze jeden že ne. Poté jsme se zaměřili na toleranci a respekt k ostatním lidem. Na pátou otázku, jak by se děti zachovaly, kdyby viděly homosexuální pár, všichni odpověděly, že by danou situaci nijak zvlášť neřešily a nevadilo by jim to. Následovala otázka opět na prevenci homofobního chování a to, zda je důležité respektovat ostatní lidi, ať už vypadají jakkoli nebo milují kohokoli. Všech pět žáků souhlasilo s důležitostí respektu vůči ostatním lidem. Jako poslední jsme se zeptali na homofobní jazyk a jeho užívání. Tři děti potvrdily jeho užívání, jedna žákyně dokonce přiznala, že se snaží omezovat toto chování, protože si uvědomuje jeho škodlivost. Dva žáci nepotvrdili používání těchto slov, byli to nejmladší z dotázaných, takže lze tento výsledek připisovat jejich mladšímu věku.

Dílčí výzkumná otázka č. 4: Z jakých zdrojů čerpají žáci primární školy informace k dané problematice a na koho by se v případě nevědomosti obrátili?

Poslední dílčí otázka se zaměřuje na zdroje informací, které jsou nezbytné pro prevenci homofobního chování a osvětu naší společnosti.

Nejdříve jsme se snažili zjistit zájem dětí o LGBT+ komunitu. K tomu nám pomohla položka č. 4 v dotazníku, která se tázala dětí, zda by chtěli vědět více o LGBT+. Předpokládali jsme, že děti touží po informacích, avšak celých 44 % dotázaných označilo zápornou odpověď

a 27 % si není jisto. To přisuzujeme strachu z neznámého a z jejich možných obav, aby děti sami nebyly pokládány za homosexuály, pokud by někoho požádaly o informace. Pouze 29 % dětí vyjádřilo touhu po informacích. Následující otázka v dotazníku už se zaměřovala na možnosti, kde by děti dané informace vyhledávaly, pokud by si chtěly něco zjistit. Jako možnost vždy nejvíce označovaly internet. To je jistě znepokojivé zjištění, protože na internetu mohou najít mnoho nepravdivých informací, mýtů a dezinformací, které se tam běžně objevují. V tomto věku jsou děti ještě velmi náchylné k tomu, aby věřili nepodloženým informacím, protože neumí ještě kriticky přemýšlet. Tuto možnost si děti volí pravděpodobně z důvodu anonymity a taky snadnému a rychlému přístupu k informacím. Jako možnost občas označili opět internet a kamarády. Hledat informace mezi vrstevníky je stejně kritické, pokud předpokládáme, že si děti zjišťují informace na internetu a pak je šíří mezi sebou. Negativní výsledky se ukázaly v oblasti rodiny a učitelů, u kterých se možnost nikdy objevovala nejčastěji. Přitom právě v rodině by měl být základ informací a učitelé by je pak měli jen dokreslovat a doplňovat. Tyto záporné odpovědi přisuzujeme studu dětí. Stud pramení z naší společnosti, kdy raději danou věc neřešíme, děláme, že neexistuje a tím ji zbytečně demonizujeme, než bychom ji pojímali takovou jaká je zcela přirozeně.

Tuto dílčí výzkumnou otázku dokresluje i položka v rozhovoru, kdy jsme se ptali na téma LGBT+ ve škole a mezi kamarády. Ve škole o ní neslyšeli tři žáci z pěti. S kamarády toto téma řeší také tři žáci z pěti dotázaných.

ZÁVĚR

S LGBT+ osobami se setkáváme téměř každý den, ať už osobně, v médiích či na sociálních sítích, kde trávíme jako společnost čím dál více času. Výjimku netvoří ani děti, i když si to někteří dospělí nechtějí přiznat. Děti se již v mateřské škole mohou setkat například se stejnopohlavními rodinami. Sexuální menšiny jsou přirozenou součástí naší společnosti a tak bychom je také měli respektovat, protože jsme si všichni lidé bez rozdílu rovni.

Tato diplomová práce a především její výzkum byl věnován postojům žáků primární školy k LGBT+ komunitě. Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaké jsou znalosti žáků primární školy oblasti LGBT+ komunity a jak žáci primární školy vnímají tuto komunitu. Znalosti jsme zjišťovali testovací metodou a na získání výsledků u pojmání a vnímání LGBT+ komunity jsme využili dotazníkové šetření. Výzkumným vzorkem byli žáci pátých a šestých tříd, tedy děti na konci prvního stupně základní školy. Do tohoto šetření jsme zahrnuli i žáky šestých tříd, protože předpokládáme, že se ještě opírají o znalosti z prvního stupně základní školy. Výzkumného šetření se zúčastnilo 71 žáků. Původně jsme chtěli provést výzkumné šetření jen fyzicky, bohužel jsme se setkali s nepochopením velké části rodičů na základní škole, kde autorka pracuje jako třídní učitelka. Hned při podání veškerých informací a požádání o souhlas zákonných zástupců s účastí jejich dítěte na výzkumu se projevila velká nevole ze strany některých rodičů, která vyústila až v mediální kauzu na sociálních sítích a zapříčinila tak i odchod jedné žákyně ze školy. Taková velká míra dezinformací a negativních postojů k LGBT+ nám jen potvrdila nutnost osvěty a zabýváním se touto problematikou i nadále. Fyzicky tedy bylo rozdáno 40 testů a dotazníků a přes webovou aplikaci Survio se nám vrátilo 31 testů a dotazníků. Velkou část online výzkumu jsme rozeslali mezi známé a kamarády z větší vzdálenosti, kteří byli poučeni o správném postupu vyplňování jejich dětmi. Výzkumné šetření bylo realizováno v říjnu a v listopadu roku 2023. Kvantitativní metody jsme se rozhodli doplnit i o kvalitativní metodu rozhovoru, který měl dokreslit již získaná data. K rozhovoru bylo vybráno z výzkumného vzorku se souhlasem jejich zákonných zástupců pět žáků. Rozhovor byl realizován v únoru 2024.

V testovém šetření se nám podařilo zjistit, že pouze zhruba třetina žáků primární školy zná pojem LGBT+ komunita a transsexuál. Více jak 90 % dětí dokázalo popsat pojem lesba a gay, bisexuál pak 65 %. Nejmenší znalost se objevila u pojmu registrované partnerství, kde správně odpovědělo jen 20 % dotázaných. Část testu byla zaměřena i na mýty a předsudky, kdy zajímavým zjištěním bylo, že sice 82 % dotázaných si nemyslí, že být homosexuál je nemoc, avšak 69 % si myslí nebo si nejsou jistí, zda si můžeme vybrat svou sexuální orientaci,

podobných výsledků jsme došli i u otázky na možnost volby genderové identity. Znalosti pojmů u dětí primární školy jsou na dobré úrovni, ale stále mezi nimi panují i mýty, které pramení z nedostatku informací. Mýty a předsudky byly důležitou oblastí výzkumného šetření, protože právě ty dávají za vznik homofobnímu chování, které bychom se rozhodně měli snažit co nejvíce eliminovat. Pojímání této komunity pak byla věnována metoda dotazníku. Z výsledků vyšlo najevo, že 84 % dětí již slyšelo tento pojem a dokonce 74 % potvrdilo setkání s LGBT+ osobou. Nepříjemným zjištěním pro nás bylo, když jsme vyhodnocovali otázky, kde se s tímto pojmem děti setkávají a kam by šly pro informace, protože nejčastěji označovaly internet a kamarády. Naopak nejméně rodinu a školu. Zde se nabízí velký prostor pro zlepšení situace v obou prostředích. Velkou pozitivní stránkou našeho výzkumu bylo zjištění, že žáci primární školy ještě neprojevují homofobní chování vůči homosexuálům, i když ve velké míře používají homofobní jazyk. Zaměřili jsme se také na rozdíly mezi pohlavími, protože z již provedených výzkumů u dospělých osob byly nerovnosti v pojmání LGBT+ osob ženami a muži, kdy se ukázalo, že ženy jsou více tolerantní. Tento jev mezi dětmi však tento výzkum nepotvrdil. Ukázalo se, že pohlaví dětí zatím nemá vliv na přístupy k homosexuálním osobám. Rozdíly se objevily pouze u používání homofobního jazyka, kdy 57 % chlapců potvrdilo používání homofobního jazyka a k nim se přidalo jen 26 % dívek. Poté jsme se zaměřili i na rozdíly z pohledu místa bydliště dětí, kde jsme předpokládali vyšší míru tolerance u žáků z měst, avšak tento předpoklad se nepotvrdil. Rozdíly jsme mohli pozorovat jen u otázky na reakci dětí v případě zjištění homosexuality u blízké osoby u odpovědi „Styděl bych se/Posmíval bych se.“, kdy tuto možnost neoznačilo žádné dítě žijící ve městě, a u dětí žijících na vesnici je označilo zhruba deset z nich. Překvapivým zjištěním pro nás bylo používání homofobního jazyka v závislosti na místo bydliště. Městští žáci souhlasili s jeho užíváním v 46 % a vesničtí pouze v 38 %. To je překvapivé a dále by nás zajímali příčiny, protože naším předpokladem byl opačný trend.

Domníváme se, že tato studie je přínosná a přispěla, alespoň malou částí k poznání přístupu dětí k LGBT+ osobám. Hlavní cíl byl naplněn a získali jsme odpovědi i na všechny dílčí výzkumné otázky, které byly stanoveny před začátkem výzkumného šetření.

Věříme, že získané poznatky a výsledky se mohou stát zdrojem inspirace nejen pro další studie, ale i pro rodiče a učitele, kteří se staví zodpovědně k sexuální výchově žáků. Téma LGBT+ komunity rozhodně není téma, které by bylo uzavřeno během nejbližší časové etapy a stále je vnímáno jako problematické téma nejen ve školství, ale i v naší společnosti, což dokazuje nejen naše osobní zkušenost při realizaci výzkumného šetření. Jsme si vědomi toho,

že naše výzkumné šetření nemůže pokrýt všechny aspekty tohoto tématu, dále by bylo možné se zabývat příčinami a způsobem používání homofobního jazyka nejen u dětí, ale také u dospělých. Dále by jistě bylo vhodné zjistit důvody k volbě vyhledávání informací dětmi nejčastěji na internetu, než aby se zeptali rodičů nebo učitelů.

POUŽITÁ LITERATURA

BELLINGER, Gerhard J. *Sexualita v náboženstvích světa*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0642-7.

BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. ISBN 978-80-87041-33-8.

BRZEK, Antonín a Jaroslava PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ. *Třetí pohlaví?* Praha: Scientia Medica, 1992. ISBN 80-85526-03-4.

BUREŠOVÁ, Kateřina. *Rodičovství a partnerství gayů a leseb v českém právu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2020. ISBN 978-80-7330-371-6.

CAPPONI, Věra. *Sexuologický slovník*. 1. vyd. Praha: Grada, 1994. 149 s. ISBN 80-7169-115-1.

ČECHOVÁ, Helena a Lada HAJDÍKOVÁ. *Duhová příručka pro vyučující: jak přispívat k bezpečnému a zdravému klimatu v prostředí školy na příkladu prevence homofobní šikany*. V Praze: Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu, 2016. ISBN 978-80-88175-01-8.

České školy pod lupou: výzkum homofobie a transfobie na školách: Czech schools through the looking glass: national research on homophobia and transphobia. Výzkumné zprávy (Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu). Praha: Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu, 2016. ISBN 978-80-88175-03-2.

DALLAS, Joe. *Hovory o homosexualitě: jak mluvit o věcech laskavě a srozumitelně*. Přeložil Dan DRÁPAL. Etické výzvy. Albrechtice: Křesťanský život, 2020. ISBN 978-80-7112-221-0.

Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy. V Brně: CPress, 2014. ISBN 978-80-264-0290-9.

DONÁT, Josef a Nora DONÁTOVÁ. *Důvěrně a otevřeně o sexualitě: sexuální výchova pro základní školu a pro nižší ročníky víceletých gymnázií*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Fortuna, 2007. ISBN 978-80-7168-990-4.

FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Nakladatelství Jan Piszkievicz, 2004. ISBN 8086768066.

FIFKOVÁ, Hana. *O sexu s Hankou: [výuková pomůcka pro studující středních a vyšších zdravotnických škol]*. Psychologie pro každého. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-673-0.

FIFKOVÁ, Hana. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1696-1.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1996. 130 s. ISBN 80-85931-15-x.

CHRÁSKA, Miroslav a Ilona KOČVAROVÁ. *Kvantitativní design v pedagogických výzkumech začínajících akademických pracovníků*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2014. ISBN 978-80-7454-420-0.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.

JANIŠ, Kamil a Dagmar MARKOVÁ. *Příspěvek k základům sexuální výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-621-1.

JANIŠ, Kamil a Šárka ČÍŽKOVÁ. *Slovník frekventovaných pojmů k rodinné a sexuální výchově*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 59 s. Texty k sociální práci. ISBN 978-80-7041-153-7.

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Psyché. Praha: Grada, 2008. ISBN 9788024722849.

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. V Praze: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-954-5.

KADLECOVÁ, Tereza a Bohdana RAMBOUSKOVÁ. *On a on plánují rodinu, aneb, Jak jít štěstí naproti*. Praha: Prague Pride, 2023. ISBN 978-80-908914-0-1.

KRIŠOVÁ, Dagmar a Marcela POLÁČKOVÁ. *Děti to chtějí vědět taky: o respektujících vztazích a sexuálním zdraví*. Druhé, revidované vydání. Praha: Konsent, 2023. ISBN 978-80-11-02675-2.

KUTÁLKOVÁ, Petra. *Duhové rodiny ve stínu státu: situace homoparentálních rodin s malými dětmi*. Praha: Prague Pride, 2015. ISBN 978-80-260-9143-1.

KUTÁLKOVÁ, Petra. *Sešívání rodiny: nový život zevnitř i zvenku : přípravná studie mapující rizika a kroky k řešení sociálního vyloučení dětí, adolescentů a mladých dospělých, kteří vyrůstají v rekonstruovaných rodinách stejnopohlavních párů, či jejichž jeden z rodičů je gay/lesba či transgender osoba*. Výzkumné zprávy (Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu). Praha: Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu, 2018. ISBN 978-80-88175-09-4.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.

- LUKÁŠOVÁ, Hana. *Učitelská profese v primárním vzdělávání a pedagogická příprava učitelů: Teaching profession in primary teacher education and training : (teorie, výzkum, praxe)*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-272-6.
- MATEJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 7. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0853-2.
- MATEJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7.
- MATEJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. Psychologická literatura. ISBN 80-04-25236-2.
- PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Přeložil Eva VYSKOČILOVÁ. Praha: Portál, 2014. Klasici (Portál). ISBN 978-80-262-0691-0.
- PITONÁK, Michal a Marcela MACHÁČKOVÁ. *Být LGBTQ+ v Česku 2022: výzkumná zpráva*. Klecany: Národní ústav duševního zdraví, 2023. ISBN 978-80-87142-51-6.
- PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava a Jan RABOCH. *O sexualitě a partnerských vztazích*. Makropulos. Praha: Galén, c2005. ISBN 80-7262-323-0.
- PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- Průvodce sexualitou člověka*. Pomocné knihy pro žáky (Státní pedagogické nakladatelství). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. ISBN 80-04-25814-x.
- PUGNEROVÁ, Michaela. *Psychologie: pro studenty pedagogických oborů*. Praha: Grada, 2019. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0532-8.
- RAŠKOVÁ, Miluše. *5 otázek k sexuální výchově dětí předškolního a mladšího školního věku (3-11 let): informativní příručka o sexuální výchově nejen pro studenty, učitele, vychovatele a rodiče*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1737-0.
- RAŠKOVÁ, Miluše. *Připravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-2077-6.
- RYAN, Christopher a Cacilda JETHÁ. *Na počátku byl sex: kořeny moderní sexuality : jak se dáváme dohromady a proč se rozcházíme*. Zip (Argo). Praha: Argo, 2014. ISBN 978-80-257-1169-9.
- ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: vývojová psychologie*. 4., doplněné vydání. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1783-1.
- SEIDL, Jan. *Od žaláře k oltáři: emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno: Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6.

- ŠKUTIL, Martin a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 254 s. ISBN 978-80-7367-778-7. Dostupné také z: <https://www.bookport.cz/kniha/zaklady-pedagogicko-psychologickeho-vyzkumu-pro-studenty-ucitelstvi-3287>.
- SLOBODA, Zdeněk. *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. [Praha]: Pasparta, [2016]. ISBN 978-80-88163-09-1.
- SMETÁČKOVÁ, Irena a Richard BRAUN. *Homofobie v žákovských kolektivech: homofobní obtěžování a šikana na základních a středních školách - jak se projevuje a jak se proti ní bránit : doplňkový výukový materiál pro ZŠ a SŠ včetně didaktické aplikace tématu*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009. ISBN 978-80-7440-016-2.
- SMITKOVÁ, Hana a Andrej KURUC. *Odporúčania a podnety pre psychologov a psychologičky, ktorí pracujú s lesbickými/gejskými/bisexuálnymi/transrodovými (LGBT) klientmi a klientkami*. Bratislava: Iniciatíva Inakosť, 2012. ISBN 978-80-970856-0-5.
- ŠABATOVÁ, Anna. *Být LGBT+ v Česku: Zkušenosti LGBT+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávisti*. Výzkum veřejného ochránce práv 2019. Brno, 2019.
- ŠILEROVÁ, Lenka. *Sexuální výchova: jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě*. Pro rodiče. Praha: Grada, 2003. ISBN 80-247-0291-6.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2433-0.
- ŠTĚRBOVÁ, Dana a Miluše RAŠKOVÁ. *Specifika komunikace ve vztahu k sexualitě I: pomáhající profese ve vztahu k sexualitě, včetně osob s mentálním postižením*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. ISBN 978-80-244-5025-4.
- ŠULOVÁ, Lenka, Tomáš FAIT a Petr WEISS. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: Maxdorf, c2011
- ŠULOVÁ, Lenka, Tomáš FAIT a Petr WEISS. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: Maxdorf, c2011. ISBN 978-80-7345-238-4.
- TROJAN, Ondřej. *Jak mluvit s dětmi o sexu: rádce pro rodiče a učitele*. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0833-2.
- UZEL, Radim. *Mýty a pověry v sexu*. V Praze: XYZ, 2006.
- UZEL, Radim. *Pornografie, aneb, Provokující nahota*. V Praze: Ikar, 2004. ISBN 80-249-0351-2.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 978-80-246-0956-0.
- VALDROVÁ, Jana. *Abc feminizmu*. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2.
- WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada Publishing, 2010b.

WEISS, Petr. *Sloupky o sexu: [40 úvah o sexu a vztazích]*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Mladá fronta, 2010a. Moje psychologie.

ZVĚŘINA, Jaroslav. *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. Brno: CERM, 2003. ISBN 8072042645.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

CZECHSEX, celonárodní výzkum sexuálního chování a well-beingu obyvatel české republiky, 2023. *O výzkumu*. Online. Dostupné z: <https://www.intimitavcr.cz/o-vyzkumu>

European Union Agency for Fundamental Rights, 2009. *How EU Law Offers Protection from Sexual Orientation Discrimination*. Online. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1227-Factsheet-homophobia-protection-law_EN.pdf. [cit. 2023-12-30].

KOVÁČIKOVÁ, Ivana. Symboly v LGBT+ komunitě. Online. *Duhový magazín*. 2020, roč. 2020, č. 11, s. 1. Dostupné z: <https://duhovymagazin.cz/2020/11/symboly-v-lgbt-komunite-2/>. [cit. 2023-11-20].

Our World in Data, 2019. *LGBT+ Rights*. Online. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/lgbt-rights>. [cit. 2023-12-30].

Pechová, O., *Homofobie, heterosexismus, diskriminace sexuálních minorit?*, [online], Praha: Multikulturní centrum, 2007 [cit. 2023-11-20], dostupné z <https://mkc.cz/doc/MKCA4korekturaIII.pdf>

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 72 – 41 – M/01 Informační služby [online]. Praha: MŠMT, 2023 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

Stašek, A., Semlerová, Z., Musil, O., & Doležalová, T. F. (Leden 2024). *Queer zdraví: Výzkumná zpráva o zdraví LGBTQ+ lidí v Česku a na Slovensku (2023)* [Výzkumná zpráva]. 61 s. Institut pro psychologický výzkum – INPSY, Masarykova univerzita. Dostupné z <https://muni.cz/go/qz23>

WEISS, Petr a ZVĚŘINA, Jaroslav. *Sexuální chování v ČR v letech 1993, 1998, 2003 a 2008*. [online], Praha: Sexuologický ústav 1. lékařské fakulty UK a VFN, 2009, [cit. 2023-11-20], dostupné z: <http://mep.zverina.cz/files/103-sexualni-chovani-v-cr-srovnani-vy-zkumu-z-let-1993-1998-2003-a-2008.pdf>

ZDROJE OBRÁZKŮ

Flags of the LGBTIQ Community. Online. In: Outright international. Dostupné z: <https://outrightinternational.org/insights/flags-lgbtqi-community>. [cit. 2024-2-11].

LGBT symboly. Online. In: Wikipedia.cz. 2024. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/LGBT_symboly. [cit. 2024-2-11].

LGBT+ Rights. Online. In: Our World in Data. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/lgbt-rights>. [cit. 2024-2-11].

Prague Pride 2012: Dáme barvy dohromady!. Online. In: Český rozhlas. 2024. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/prague-pride-2012-dame-barvy-dohromady-5287992>. [cit. 2024-2-11].

SLOBODA, Zdeněk. *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. [Praha]: Pasparta, [2016]. ISBN 978-80-88163-09-1. s. 47

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Klíčové kompetence ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět

Příloha č. 2: Zakotvení sexuální výchovy na 1. stupni základní školy v oboru Člověk a jeho svět, očekávané výstupy žáka v oblasti Člověk a jeho zdraví

Příloha č. 3: Požadavky na učitele sexuální výchovy dle teoretických i praktických výstupů.

Příloha č. 4: Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu

Příloha č. 5: Test použitý k předvýzkumu vyplněné dětmi

Příloha č. 6: Dotazník použitý k předvýzkumu vyplněný dětmi

Příloha č. 7: Přepsané rozhovory s dětmi

Příloha č. 1: Klíčové kompetence ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět

- *Utváření pracovních návyků v jednoduchá samostatné i týmové činnosti*
- *Orientaci v problematice peněz a cen a k odpovědnému spravování osobního rozpočtu*
- *Orientaci ve světě informací a k časovému a místnímu propojování historických, zeměpisných a kulturních informací*
- *Rozšiřuje slovní zásoby v osvojovaných tématech, k pojmenovávání pozorovaných skutečností a jejich zachycení ve vlastních projevech, názorech a výtvorech*
- *Poznávání a chápání rozdílů mezi lidmi, ke kulturnímu a tolerantnímu chování a jednání na základě respektu a společně vytvořených a přijatých nebo obecně uplatňovaných pravidel soužití, k plnění povinností a společných úkolů*
- *Samostatnému a sebevědomému vystupování a jednání, k efektivní a bezkonfliktní komunikaci v méně běžných situacích, k bezpečné komunikaci prostřednictvím elektronických médií, k poznávání a ovlivňování své jedinečnosti (možnosti a limitů)*
- *Utváření ohleduplného vztahu k přírodě i kulturním výtvorům a k hledání možností aktivního uplatnění při jejich ochraně*
- *Přirozenému vyjadřování pozitivních citů ve vztahu k sobě i okolnímu prostředí*
- *Objevování a poznávání všeho, co ho zajímá, co se mu líbí a v čem by v budoucnu mohl uspět*
- *Poznávání podstaty zdraví i příčin jeho ohrožení, vzniku nemocí a úrazů a jejich předcházení*
- *Poznávání a upevňování preventivního chování, účelného rozhodování a jednání v různých situacích ohrožení vlastní zdravá a bezpečnosti druhých, včetně chování při mimořádných událostech. (Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 72–41–M/01 Informační služby [online]. Praha: MŠMT, 2023 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>, s. 46)*

Příloha č. 2: Zakotvení sexuální výchovy na 1. stupni základní školy v oboru Člověk a jeho svět, očekávané výstupy žáka v oblasti Člověk a jeho zdraví

1. období

ČJS-3-5-01 uplatňuje základní hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky s využitím elementárních znalostí o lidském těle; projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke zdraví

ČJS-3-5-02 rozezná nebezpečí různého charakteru, využívá bezpečná místa pro hru a trávení volného času; uplatňuje základní pravidla bezpečného chování účastníka silničního provozu, jedná tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných

ČJS-3-5-03 chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci, odmítne komunikaci, která je mu nepříjemná; v případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro jiné; ovládá způsoby komunikace s operátory tísňových linek

ČJS-3-5-04 reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech

2. období

ČJS-5-5-01 využívá poznatky o lidském těle k podpoře vlastního zdravého způsobu života

ČJS-5-5-02 rozlišuje jednotlivé etapy lidského života a orientuje se ve vývoji dítěte před a po jeho narození

ČJS-5-5-03 účelně plánuje svůj čas pro učení, práci, zábavu a odpočinek podle vlastních potřeb s ohledem na oprávněné nároky jiných osob

ČJS-5-5-04 uplatňuje účelné způsoby chování v situacích ohrožujících zdraví a v modelových situacích simulujících mimořádné události; vnímá dopravní situaci, správně ji vyhodnotí a vyvodí odpovídající závěry pro své chování jako chodec a cyklista

ČJS-5-5-05 předvede v modelových situacích osvojené jednoduché způsoby odmítání návykových látek

ČJS-5-5-06 uplatňuje základní dovednosti a návyky související s podporou zdraví a jeho preventivní ochranou

ČJS-5-5-07 rozpozná život ohrožující zranění; ošetří drobná poranění a zajistí lékařskou pomoc (Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 72–41–M/01 Informační služby [online]. Praha: MŠMT, 2023 [cit. 2023-11-10]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zvl>, s. 51-52.)

Příloha č. 3: Požadavky na učitele sexuální výchovy dle teoretických i praktických výstupů.

- 1. Učitel by měl být osobností zralou, stabilní a klíčovou, která se stává žákovi vzorem pro jeho chování a hierarchii hodnot.*
- 2. Učitel musí mít odbornou kvalifikaci, která vyžaduje profesní znalosti, dovednosti i osobnostní předpoklady.*
- 3. Učitel musí rozumět problematice sexuální výchovy a znát vyučovací strategie i metody zprostředkování učiva.*
- 4. Učitel musí ovládat znalosti o pedagogicko-psychologických zvláštностech žáků mladšího školního věku, a nejen ve vztahu k sexuální výchově.*
- 5. Učitel musí disponovat základními znalostmi o sexuální výchově, proto by měl znát koncepci sexuální výchovy v současné primární škole a souvislosti s jejím historickým vývojem, definovat sexuální výchovu a vymezit její cíle, znát obsah sexuální výchovy v primární škole, znát etické zásady, sexuální a reprodukční práva, humanizační aspekty sexuální výchovy.*
- 6. Z hlediska osobnostních předpokladů a osobnostního přístupu by učitel měl učit žáky dovednostem v přiměřené míře a adekvátně k jejich věku, komunikovat se žáky otevřeně, srozumitelně, přímo a pravdivě, umět improvizovat, vhodně argumentovat na dotazy a nestydět se, dokázat vytvořit příznivou atmosféru a mít důvěru žáků, ochotně se žáky diskutovat a mít k sexuální výchově pozitivní vztah, nevyhýbat se sexuální výchově a nepřekrucovat, netabuizovat či nezatajovat žákům objektivní poznatky ze sexuální výchovy, vyměňovat si názory o problematice sexuální výchovy s ostatními kolegy.*
- 7. Učitel by se měl dále profesně rozvíjet a rozšiřovat svoji poznatkovou bázi, která patří k důležitým součástem odborné kvalifikace učitelů. (Rašková, 2008, s. 44-45)*

Příloha č. 4: Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu

Pedagogická
fakulta
Univerzita Palackého
v Olomouci

Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu

Informace o výzkumu

Název projektu: Pojímání LGBT+ komunity u žáků základní školy, diplomová práce

Hlavní výzkumník: Bc. Alena Krátká

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.

Pracoviště: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Období řešení projektu: říjen 2023–březen 2024

Představení

Dobrý den,

jsem studentkou pátého ročníku oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ Univerzity Palackého v Olomouci. V rámci mé diplomové práce se budu zabývat tématem LGBT+ komunity, které je v současné době velmi aktuální. Cílem výzkumu je přispět ke zkoumání problematiky obsahu, jaké mají žáci znalosti, zkušenosti a názory na LGBT+ komunitu. Tímto Vás žádám o informovaný souhlas s účastí Vaší dcery/syna ve výzkumu.

Jak bude účast ve výzkumu probíhat?

Výzkumné šetření bude probíhat na základních školách ve Zlínském kraji formou anonymního dotazníku a testu, které děti vyplní během necelé vyučovací hodiny a data z něj budou využity pouze ke zpracování výše uvedené diplomové práce. V diplomové práci nebudou uvedeny žádné osobní údaje dětí, ani údaje škol, na kterých bude výzkum k mé práci probíhat. Máte právo vyžadovat výsledky výzkumu.

Je účast v tomto výzkumu povinná?

Účast na výzkumu je zcela dobrovolná a máte právo kdykoli odstoupit z výzkumu bez udání důvodu. Samotné děti mají právo vyjádřit nesouhlas s účastí ve výzkumu.

Předem děkuji za ochotu a spolupráci.

Alena Krátká, alena.kratka@zstovacov.cz

Souhlas s účastí ve výzkumu

Na základě výše uvedených informací:

- **Souhlasím** s účastí mé dcery/syna v uvedeném výzkumu k diplomové práci s názvem „Pojímání LGBT+ komunity u žáků základní školy.“
- **Nesouhlasím** s účastí mé dcery/syna v uvedeném výzkumu k diplomové práci s názvem „Pojímání LGBT+ komunity u žáků základní školy.“

V..... dne:.....

Jméno a příjmení rodiče nebo zákonného zástupce.....

Podpis

Příloha č. 5: Test použitý k předvýzkumu vyplněné dětmi

TEST

Znalosti žáků komunity LGBT+

Milé děti,

chtěla bych vás poprosit o vyplnění tohoto testu znalostí a dotazníku, které mají za cíl zjistit, jaký mají děti názor na LGBT+ komunitu a jaké mají znalosti tohoto tématu.

Dotazník i test je anonymní, nezabere ti mnoho času a všechny údaje využiji pouze ke zpracování mé diplomové práce. V jednotlivých otázkách vždy zvol variantu, která nejvíce vystihuje tvoji odpověď.

Děkuji za tvou ochotu a čas věnovaný tomuto testu a dotazníku.

Jaké je tvoje pohlaví?

(Vyber jednu odpověď.)

- a) dívka
- b) chlapec
- c) jiné

Jaké je tvé bydliště?

(Vyber jednu odpověď.)

- a) obec do 3 000 obyvatel
- b) město s více jak 3 000 obyvateli

1. LGBT+ komunita je:

(Stručně napiš, co víš nebo si myslíš.)

kluk je na kluky a holka na holky

2. Lesba je:

(Stručně napiš, co víš nebo si myslíš.)

holka která je na holky

3. Gay je:

(Stručně napiš, co víš nebo si myslíš.)

kluk který je na kluky

4. Bisexuál je:

(Stručně napiš, co víš nebo si myslíš.)

holka ~~ma~~ má sex s holkou

5. Transsexuál je:

(Stručně napiš, co víš nebo si myslíš.)

kluk má sex s klukem

6. Registrované partnerství je:

(Stručně napiš, co víš nebo si myslíš.)

je budou ~~to~~ být spolu a nebudou mít nikoho jiného
~~to je -~~

7. Je být lesbou/gayem nemoc?

(Vyber jednu odpověď.)

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

8. Pokud si myslíš, že být lesbou/gayem je nemoc, lze ji tedy podle tvého názoru vyléčit?

(Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a „ano“ nebo „nevím“, vyber jednu odpověď. Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a „ne“, tuto otázku přeskoč.)

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

9. Je být lesbou/gayem dědičné?

(Vyber jednu odpověď.)

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

10. Můžeš si vybrat svou sexuální orientaci (zda se ti líbí holky nebo kluci)?

(Vyber jednu odpověď.)

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

11. Můžeš si vybrat svou genderovou identitu (jestli se cítíš jako holka nebo kluk)?

(Vyber jednu odpověď.)

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Příloha č. 6: Dotazník použitý k předvýzkumu vyplněný dětmi

DOTAZNÍK

Vnímání žáků komunity LGBT+

Vysvětlení pojmů:

Zkratka LGBT+ – zahrnuje osoby nevěštinové sexuální orientace (gaye, lesby, bisexuály..) nebo genderové identity (transgender osoby - osoby, jejichž rod se neshoduje s tím, jak jej označili po narození...).

Lesba – Žena, která cítí citovou přitažlivost k ženám.

Gay – Muž, který cítí citovou přitažlivost k mužům.

Jaké je tvé pohlaví?

(Vyber jednu odpověď.)

- a) dívka
- b) chlapec
- c) jiné

Jaké je tvé bydliště?

(Vyber jednu odpověď.)

- a) obec do 3 000 obyvatel
- b) město s více jak 3 000 obyvateli

1. Slyšel/a jsi někdy o LGBT+ komunitě?

(Vyber jednu odpověď.)

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

2. Kde ses setkal/a s tímto pojmem?

(V každém řádku vyznač křížkem jednu z možností.)

	často	občas	zřídka	nikdy
ve škole	☒	☐	☐	☐
u rodičů	☐	☐	☒	☐
u kamarádů	☒	☐	☐	☐
v televizi	☐	☐	☒	☐
na internetu	☐	☒	☐	☐
jinde:	☒	☐	☐	☐

(Na tečkovaný řádek napiš kde.)

3. Setkal/a ses někdy s osobou z LGBT+ komunity?

(Vyber jednu odpověď.)

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

4. Chtěl/a bys vědět víc o LGBT+ komunitě?

(Vyber jednu odpověď.)

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

5. Na koho by ses obrátil/a, kdybys chtěl/a vědět víc informací o LGBT+?

(V každém řádku vyznač křížkem jednu z možností.)

	vždy	občas	zřídka	nikdy
na učitele	☐	☐	☒	☐
na rodiče	☐	☐	☐	☒
na kamarády	☐	☒	☐	☐
na televizi	☐	☐	☒	☐
na internet	☒	☐	☐	☐
jínam:.....	☐	☒	☐	☐

(Na tečkovaný řádek napiš kam.)

6. Poznáš na první pohled člena LGBT+?

(Vyber jednu odpověď.)

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

7. Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že muž, kterého znáš, je gay?

(Vyber jednu nebo více odpovědí.)

- a) Nepřišlo by mi to zvláštní.
- b) Tajil bych to před ostatními.
- c) Nevadilo by mi to.
- d) Styděl bych se za něj.
- e) Posmíval bych se mu.
- f) Povzbuzoval bych ho.

8. Jak by ses cítil/a, kdybys zjistil/a, že žena, kterou znáš, je lesba?

(Vyber jednu nebo více odpovědí.)

- a) Nepřišlo by mi to zvláštní.
- b) Tajil bych to před ostatními.
- c) Nevadilo by mi to.
- d) Styděl bych se za něj.
- e) Posmíval bych se mu.
- f) Povzbuzoval bych ho.

9. Nazval/a jsi někdy někoho některými z těchto slov: buzerant, teplouš, bukvice, buzna a tak podobně?

(Vyber jednu odpověď.)

- a) ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) ne

10. Napiš ještě, co bys chtěl/a doplnit:

Není mi to přiznané

Děkuji za vyplnění dotazníku.

Alena Krátká

Příloha č. 7: Přepsané rozhovory s dětmi

Odpovědi jednotlivých položek

Položka č. 1 – Myslíš si, že lidé z LGBT+ komunity patří k občanům České republiky?

Ž1 – „*Ano.*“

Ž2 – „*Ne.*“

Ž3 – „*Ano, určitě.*“

Ž4 – „*Ano.*“

Ž5 – „*Ano.*“

Položka č. 2 – Máš v rodině nebo mezi kamarády někoho, kdo je součástí LGBT+ komunity?

Ž1 – „*Ne.*“

Ž2 – „*V rodině.*“

Ž3 – „*Ano, můj strejda.*“

Ž4 – „*Ne.*“

Ž5 – „*Ano.*“

Položka č. 3 – Myslíš si nebo víš o tom, že tvou školu navštěvuje někdo, kdo patří do LGBT+ komunity?

Ž1 – „*Ano.*“

Ž2 – „*Myslím si, že ne.*“

Ž3 – „*Nevím o tom, ale určitě se někdo najde.*“

Ž4 – „*Ano.*“

Ž5 – „*Ano.*“

Položka č. 4 – Setkal/a ses někdy s LGBT+ osobami v televizi, ve filmu, v knihách nebo na internetu?

Ž1 – „*Ano.*“

Ž2 – „*Ne.*“

Ž3 – „*Na internetu dost často, v televizi určitě taky, takže ano.*“

Ž4 – „*Ne.*“

Ž5 – „*Ano.*“

Položka č. 5 – Jak bys reagoval/a, kdybys viděl/a dvě dívky nebo dva chlapce, kteří se drží za ruce a chovají se jako milenecký pár?

Ž1 – „*Tak je to jejich rozhodnutí, takže mně je to jedno.*“

Ž2 – „*Nevím, tak bych je taky nechal.*“

Ž3 – „*Přijde mi to úplně normální, jako pár žena a muž, takže bych to asi nijak neřešila.*“

Ž4 – „*Nevšimala bych si toho.*“

Ž5 – „*Nijak zvláště asi.*“

Položka č. 6 – Mluvíte někdy s kamarády nebo ve škole s učiteli o LGBT+?

Ž1 – „*Ano, i s kamarády i s učiteli. S učiteli třeba v občanské nebo v rodinné výchově. Jsme se tam o tom bavili.*“

Ž2 – „*Ne.*“

Ž3 – „*S kamarády sem tam, ale s učiteli jsme o tom asi ještě zatím nemluvili.*“

Ž4 – „*Ne.*“

Ž5 – „*Ano.*“

Položka č. 7 – Myslíš si, že je důležité přijímat lidi takové jací jsou a neodsuzovat je za jejich vzhled nebo za to, jestli se jim líbí holky nebo kluci?

Ž1 – „*Ano.*“

Ž2 – „*Asi ne.*“

Ž3 – „*Ano, určitě.*“

Ž4 – „*Já je neodsuzuji.*“

Ž5 – „*Důležité to je.*“

Položka č. 8 – Používáš někdy ty nebo tvoji kamarádi urážlivá slova jako jsou teplouš, buzerant, bukvice a tak podobně?

Ž1 – „*Ano.*“

Ž2 – „*Ne.*“

Ž3 – „*Určitě jsem to už slyšela od mých kamarádů a tak, ale já se to snažím omezovat hodně.*“

Ž4 – „*Ne.*“

Ž5 – „*Občas ano.*“

Položka č. 9 – Myslíš si, že by lidé z LGBT+ komunity měli mít možnost adoptovat děti a mít svatbu?

Ž1 – „*Ano.*“

Ž2 – „*Nevím.*“

Ž3 – „*Ano.*“

Ž4 – „*Ano.*“

Ž5 – „*Ano.*“

Položka č. 10 – Chtěl/a bys k tomu ještě něco doplnit? Například svůj názor nebo nějakou zkušenost?

Ž1 – „*Ne.*“

Ž2 – „*Asi ne.*“

Ž3 – „*Asi ne.*“

Ž4 – „*Nevím, ne.*“

Ž5 – „*Asi ne.*“